Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

NAJER FOLKSBLAT | פרייז 35 גראשען | היינט 16 זייטען.

לאדזשער פאלקסבלאט

אומפארטייאישע פאליטיש-געזעלשאפטליכע טאג-צייטונג

Nr. 308/1593 | Łódź, Piątek 28 grudnia 1928 r. | וועקסטער יאהרגאנג | יאהר, פרייטאג ט״ז טבת תרפ״ט | Nr. 308/1593

Adres Redakcji i Administracji: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 24-71. | אדרעס פון רעדאקציע און אדמיניסטראציע: לאדז, פיעטריקאווער 21, טעל. 24-71

בעקאנטמאכונג.

דערמיט מאכען מיר בעקאנט, אז מיר האבען איבערטראגען די פערטרעטונג פון די אויסארבייטונגען פון אונזער פאבריק

אויף דער שטאט לאדז און לאדזער וואיעוואדזטווא דער פירמע

S. KLEIN, Łódź, ul. Rzgowska № 4, tel. 34-21.

TOWARZYSTWO AKCYJNE

Fabryki Mebli Giętych

„WOJCIECHÓW".

בעזוגנעמענדיג זיך אויף די אויבנע בעקאנטמאכונג, חערט דערמיט עפענטליך בעקאנט געמאכט, אז כ׳האב ערעפענט א הורט-לאגער פון

געבויגען מעבעל „WOJCIECHÓW"

פון דער אקציען-געזעלשאפט

צענטראלע: לאדז, זשגאווסקא 4, טעל. 34-21 | פיליע: לאדז, פיעטריקאווער 214, טעל. 64-71.

דער גרויסער אויסוואהל פון אלערליי מעבעל גיט מיר די מעגליכקייט צו פערזיכערן, אז אין יעדער הינזיכט וועל איך שטעהן אויף דער הויך פון די פערלאנגען פון געעהרטען פובליקום.

פאבריקס-פרייזען.

S. KLEIN מיט אכטונג

Łódź, Rzgowska 4, tel. 34-21.

KALIKLORA

שניי-ווייסע צייהן

ארראמאטישען, פרישען אטעם ווערט דערגרייכט בענוצענדיג די אויסגעצייכנטע דערפרישענדע

ציינן-פאסטא KALIKLORA

ס׳ווערט זאפארט פערשווינדען דער שלעכטער און אונאנגענעהמער ריח פון מויל.

325

האנדווערקער-פעראיין

אגראדאווא 9. (סעקציע מאלער).

זונטאג, דעם 30 דעצעמבער ה. י., 7 אווענד קומט פאר

א פאך-לעקציע פאר מאלער

פון ח׳ ז. ווינבערג

א. ד. ט.: „די איצטיגע ארבייטס-מעטאדען און די אויסזיכטען אין דער צוקונפט. א יינגאנג פריי!

בעמערקונג: עס האט שוין אנגעהויבען איהר טעטיגקייט די הילפס-קאסע, וועלכע איז טעטיג יעדען אווענד און גיט ארויס הלוואות.

זאל פילהארמאניע

20 נארוטאוויטשא 20

שבת, דעם 29. דעצעמבער

פינקטליך 11 א זייגער אינדערפריה קומט פאר

א פארלעזונג

פון ח׳ זרבבל

— — — אויף דאס טעמע: — — —

„קריזיס, אויפשטייג, פערספעקטיוון אין ליכט פון דער פאלעסטינער ווירקליכקייט"

בילעטען שוין צו בעקומען אין דער געזעלשאפט אווענד-קורסען זגערזשער 17 יעדען אווענד, פרייטאג פון 3 ביז 6 אין אווענד, און אין טאג פון דער פארלעזונג אין דער קאסע פון פילהארמאניע.

3343

אכטונג, הויזירער פויזען פאמער!

— אויף — — און —

זונטאג, דעם 30-טען דעצעמבער ד. י. פינקטליך 10 א זייגער אין דער פריה קומט פאר אין לאקאל פון צענטראלען קליינהענדלער-פעראיין זאוואדזקא 5

אדרינגענדע

אלגעמיינע פערזאמלונג

מיט א וויכטיגער טאג-ארדנונג:

צוליב דער לעצטענס געשאפענער לאגע און נאך פערשידענעס.

די פערוואלטונג.

זאלען פון Grand-Caffee

שבת, דעם 29 דעצעמבער 1928 ווערט פארקומען א נ׳ אווענד א. נ.:

לטובת דעם לאדזער יודישען פרויען-שוץ-פעראיין

„אין לאנד פון שניי"

אונגעוועהנליכע אטראקציעס. ארטיסטישע אויפטריטען. שניי-קאמף. קאנקורסען. 3 ארקעסטערן. באך-צוקערניע. אווענד-קליידונג. אווענד-קליידונג.

די איינטריטס-בילעטען צו בעקומען אין קאנצעלאריע פון פרויען-שוץ-פעראיין וואלטשאנסקא 11, און מארגען שבת, דעם 29-טען דעצעמבער ביים איינגאנג פון גראנד-קאפע.

העלא צוקערמאן
מרדכי גרינבערג
פערלאָבט

לאָדז, אין דעצעמבער 1928.

צו דער פערלאָבונג פון אונזער ליבען זוהן און ברודער
מרדכי גרינבערג
מיט פרל. העלאַ צוקערמאַן

גראַטולירען מיר הערצליך און ווינשען עוויגעס-גליק
עלטערען און געשוויסטער גרינבערג.

מזל טוב
אַ הערצליכען מזל טוב און פיל גליק ווינשען מיר אונזער ליבען פריינד
מרדכי גרינבערג
צו זיין פערלאָבונג
מיט פרל. העלא צוקערמאַן
זאָל אייער לעבענס-וועג מיט בלומען בעצירט זיין
ישראל ראַקאָווער און כלה.

גדא=טבא!
אנו מברכים את חברינו הכי-נכבד
מרדכי גרינבערג
לאירוסין את העלמה
חיה צוקערמאַן
האחי׳ דרכם סוגה בשושנים
„צעירי ישראל" בלאָדז.

גדא=טבא!
בברכת מזל-טוב אנו מברכים את חבר הועד שלנו מר
מרדכי גרינבערג
לאירוסין את העלמה מרת
חיה צוקערמאַן
הועד של הקופה לגמ"ח שע"י „צעירי-ישרא" בלודז.

גם אנו מברכים בברכת מז"ט את חברנו
מרדכי גרינבערג
לאירוסין את העלמה מרת
חיה צוקערמאַן
תאיר מזלכם כשמש בצהרים
יעקב גאָלדבערג ורעיתו
יצחק יהו׳ מאַרגוליעס ורעיתו
חיים ברוך קראַנגאָל ורעיתו
משה אהרן שטערן ורעיתו.

גדא=טבא!
את חברנו הכי-נכבד מר
מרדכי גרינבערג
לאירוסיו את בחירת-לבו מרת
חיה צוקערמאַן
אנו מברכים בברכת מזל-טוב חמה ונלבביה יהי רצון שמזלכם תאיר ותופיע.
החברים: אברהם ציגעלבערג, יעקב מרדכי מאַרגוליעס, אלי וויינטרויב, מאיר גאָלדמאַן.

מזל-טוב!
את ברכותי החמות והלבבות אנו שולחים לחברתי הנכבד מר
מרדכי גרינבערג
לאירוסין את בחירת לבו מרת
חיה צוקערמאַן
מזלכם הטוב תאיר ותופיע
החברים: חיים אורבאַך, חיים אַלתר ארגעמיש, משה וויינטרויב ורעיתו, יעקב לעווענואָהן.

אַ הארציגען מזל טוב
אַ הערצליכען מזל טוב און אַ בליהענדע צוקונפט ווינשען מיר אונזער ליבען נעפע און קוזין
מרדכי גרינבערג
מיט פרל. הי׳ צוקערמאַן
זאָל אייער מזל לייכטען ווי די זון אין הימעל
אָנקעל משה אַלטמאַן מיט פרוי
קוזינס קאָפּל, רפאל פרץ אַלטמאַן.

אַ הערצליכען מזל טוב ווינשען מיר
ה׳ ישראל ליפּמאַן און פרוי
צו דער בר מצוה פון זייער זוהן
יצחק
און ווינשען, אַז זיי זאָלען פון איהם דערלעבען פיל נחת און פרייד
א. קויאַווסקי און פרוי.

צו דער פערלאָבונג פון אונזער ליבע פריינדין
פרל. אנדזשא יוזעפאָוויטש
מיט ה׳ אלתר פעפערמאַן
גראַטולירען מיר הערצליך און ווינשען אַ גליקליכע צוקונפט
רוזשא מענענבוים,
רוזשא יאַרמוש
העלא מענענבוים.

אונזער ליבען ברודער
קלמן
צו זיינע תנאים מיט
פרל. רוזשא ראָזענבלום
אונזערע הארציגסטע ברכות
געשוויסטער בוכבינדער.

צו דער פערלאָבונג פון מיינע ליבע פריינד
קלמן בוכבינדער
מיט פרל. רוזשא ראָזענבלום
ווינש איך אייך מזל-טוב און אַ גליקליכע צוקונפט.
יענקעל טורטשינסקי.

צו דער פערלאָבונג פון מיינע ליבע פריינד
פרל. רוזשא ראָזענבלום
מיט ה׳ קלמן בוכבינדער
ווינש איך פיל גליק און עוויגעס צופרידענהיים
לייביש בירנבוים.

אַ הערצליכען מזל טוב
ווינשען מיר אונזער חערטע פריינדין
פרל. אנדזשא אלטמאַן
צו איהר פערלאָבונג מיט
ה׳ פסח איצקאָוויטש
זאָל אייער לעבענס-וועג מיט בלומען בעצירט זיין
קויפמאַן, ראַפּוך און פרוי.

צו די תנאים פון מיין ליבען פריינד
ה׳ גדליהו גאָלדוואַסער
מיט פרל. רחל בענטקאָווסקאַ
גראַטולירע איך הערצליך און ווינש אַ גליקליכע צוקונפט
שיע דעכט.

צו דער פערלאָבונג פון אונזער פריינד
ה׳ סאַלע וויאַנזאָווסקי
מיט פרל. זאשא פעלדמאַן
גראַטולירען מיר הערצליך און ווינשען אַ גליקליכע צוקונפט
יצחק וועלנער, ישראליק וועלנער,
יעקב זאַכאַריאַש, שמולעק פריימאַן.

צו דער חתונה פון אונזער פריינד
חיים משה סאַכאַטשעווסקי (קאַלאַ)
מיט פרל. פריידע רויף (קאַלאַ)
וועלכע איז פאָרגעקומען דעם 25. ד. ח. ווינשען מיר זיי פיל גליק און צופרידענהייט
אברהם וויינמאַן און פאַמיליע הילער וויינמאַן.

אַ הערצליכען מזל טוב
ווינשען מיר אונזער געעהרטען פערוואַלטונגס-מיטגליד
ה׳ משה לענגא און פרוי
צו דעם געבורט פון זייער ערשטען זוהן, זאָל ער אייך האָבען געבראַכט פיל גליק און איהר זאָלט איהם גרינג דערציהען
די פערוואַלטונג פון חברה „כנסת צעירים"
בושעשינער 23.

אַ הערצליכען מזל-טוב
ווינשען מיר אונזער ליבען פריינד
יהודה ראָזענבוים
צו זיינע תנאים מיט
פרל. פאַלטשא קאַטשילאַס
זאָל אייער לעבענס-וועג מיט רויזען בעצירט זיין
הערש יוסף וויינטרויב און פרוי
משה קראַכמאַלניק און כלה.

צו די תנאים פון אונזער ליב עלטסטע איניקעל
פאַלטשא סקאַטשילאַס
מיט ה׳ יהודה ראָזענבוים
ווינשען מיר אַ הארציגען מזל טוב און אַ גליקליכע צוקונפט
3397
שלמה און רבקה סקאַטשילאַס.

אַ הערצליכען מזל-טוב
ווינשען מיר אונזער ברודערן טאָכטער
פרל. פאַלטשא סקאַטשילאַס
מיט ה׳ יהודה ראָזענבוים
זאָל אייער לעבענס-וועג מיט רויזען בעצירט זיין
פנחס סקאַטשילאַס און פרוי
יוסף סקאַטשילאַס און פרוי
איטשע מאיר ערשטער און פרוי
שמואל יצחק לויל און פרוי.

צו דער פערלאָבונג פון אונזער ליבען ברודער
הערש מאיר רעכט
מיט פרל. רבקה לעסמאַן
ווינשען מיר אַ הערצליכען מזל טוב און עוויגעס גליק
ברידער שיע און אַלתר רעכט.

אונזער געעהרטען שעף הערין
א. שולמייסטער און פרוי
צו דער פערלאָבונג פון זייער טאָכטער
מאַלא מיט ה׳ הענעך האַלפּערין
גראַטולירען מיר הערצליך און ווינשען פיל גליק.
3423
דאס פערסאנאַל פון דער פירמע א. שולמייסטער.

א חבר׳שען מזל-טוב
ווינשען מיר אונזער פאָרזיצער חבר
מרדכי קוזדע
צו די תנאים פון זיין זוהן
פישעל מיט פרל. גוטשא לייבאָוויטש
די פערוואַלטונג פון פראָפ. פליישער-אַרב.-פעראיין
בושעשינער 5.
4396

צו דער פערלאָבונג פון אונזער מיטאַרבייטערין
פרל. מאַניאַ ציטרין
מיט ה׳ שמעון גלוכי
ווינשט אַ הערצליכען מזל טוב
פירמע און פאַמיליע אורבאַך.

צו דער פערלאָבונג פון אונזער מיטאַרבייטערין
פרל. מאַניאַ ציטרין
מיט ה׳ שמעון גלוכי
גראַטולירען מיר הערצליך און ווינשען אַ גליקליכע צוקונפט
דאָס פערסאָנאַל פון דער פירמע אורבאַך.
3358

אונזער חערטע פריינדין
פרל. מאַניאַ ציטרין
צו איהר פערלאָבונג
מיט ה׳ שמעון גלוכי
ווינשען פיל גליק און עוויגעס צופרידענהייט
געניא אורבאַך און יוסף רייכמאַן

צו דער חתונה פון אונזער ליבען פריינד
ה׳ יצחק מאַרקסזאָן
מיט פרל. פעלא בזשעזשינסקאַ
ווינשען פיל גליק און אַ צופרידען צוזאַמענלעבען
ח. איינשידלער און פרוי.

צו דער פערלאָבונג פון אונזער שוואָגער
ה׳ לייזער בערלינסקי
מיט פרל. נעמה שמייסער
ווינשען מיר אַ גליקליכע צוקונפט
יחיאל מאיר קערש און פאַמיליע
יעקב רודניצקי און פרוי
יהודה לייב פירלער.

צו דער פערלאָבונג פון מיין חבר און פריינד
אהרן בראַוער (לאָדז)
מיט פרל. אסתר גאָלדע (זגערזש)
גראַטולירע איך הערצליך און ווינש אַ גליקליכע צוקונפט
פריינד גרשון.

צו דער פערלאָבונג פון אונזער ליבען פריינד
ה׳ שלימער וויאַנזאָווסקי
מיט פרל. זאשא פעלדמאַן
גראַטולירען מיר הערצליך און ווינשען אַ גליקליכע צוקונפט
גקבירער הלל און אבא פאַגק.

אנדזשא אַלטמאַן
פסח איצקאָוויטש
פערלאָבט
אין דעצעמבער 1928.

אַ הערצליכען מזל טוב ווינשען מיר צו דער פערלאָבונג פון אונזער ליבע שוועסטער און שוועגערין
פרל. אַנדזשאַ אַלטמאַן
מיט ה׳ פסח איצקאָוויטש
זאָל אייער לעבענס-וועג מיט בלומען בעצירט זיין
הערצקע יענער און פרוי
עבער אַלטמאַן און פרוי
3371

צו דער פערלאָבונג פון אונזער פריינדין
פרל. חנה אַלטמאַן
מיט ה׳ פסח איצקאָוויטש
ווינשען מיר פיל גליק און עוויגעס צופרידענהייט
גרשון גראָסקאָפּף און פרוי

Szczęśliwej przyszłości życzymy naszej drogiej siostrze
p. Rózi Rozenblumównej
z intencji Jej zaręczyn
z p. **Karolem Buchbinderem**
Bracia **Natek i Hilel.**

Z intencji zaręczyn koleżanki mojej
p. Rózi Rozenblumówny
z p. **Kalmanem Buchbinderem**
życzę wiele szczęścia i różowej przyszłości
Sala Grosmanówna.

Z intencji zaręczyn
p. Heli Joskowiczówny
z p. **Abramem Rozencwajgiem**
życzy wiele szczęścia
Mania Altman z Mężem.

Z intencji zaręczyn
p. Heli Milradówny
z p. **Morycem Frenklem**
życzą wiele szczęścia i różowej przyszłości
Koledzy
H. Rozenberg i R. Lajzerowicz

צו האַרציגען מזל טוב אונזער פריינד
ה׳ אליהו מארקסאָן און פרוי
צו דער חתונה פון זייער ליבען זוהן
יצחק
מיט פרל. **פעלא בזשעזשינסקא**
און דעם יונגען פאָר אַ גליקליך און צופרידען צו־
זאַמענלעבען װינשט
פאַמיליע שפירא.

חיה אראנאוויטש
וואָלף (וואוועק) נאוואק
האָבען חתונה געהאַט.
פאַטערסאָן (פאַריייניגטע שטאַטען)
אין דעצעמבער 1928.

בעקאנטמאכונג.
איך האב דעם כבוד בעקאַנט צו מאַכען, אַז מיין
קאמיסיאָנס-פערקויף פון די אויסאַרבייטונגען פון דער פירמאַ
R. BIEDERMANN
איז איבערגעטראָגען פון צעגעלניאַנאַ 26 אין דעם נייעם לאָקאַל
ul. 6-go Sierpnia 4 (front, parter). telef. 40-24
וואס איך בעט די ג׳ קונדשאַפט נעהמען צו קענטניש.
A. Brzeziński
ul. 6-go Sierpnia 4, tel. 40-24.
3408

עפענטליכער דאנק!
די פערוואַלטונג פון דער יודישער קהלה
אין לאדז דאַנקט די ה״ה
אליעזר קאַסמאַן און זיין זוהן **דוד**
פאַר זייער מיטהילף אַדורכצופיהרען דעם עירוב אין לאָדז.
פערוואַלטונג פון דער
יוד. קהלה אין לאדז.

מ׳מעג שוין טראָגען אין לאָדז אום שבת!
דער ראַבינאַט אין לאדז
איז מודיע
אַז נאך גרויסע אַנשטרענגונג און בעמיהונג מצד דער קהלה-פערוואַלטונג איז געלונגען ב״ה צו ברענגען אין אָרדנונג דעם עירוב אין לאָדז, אַז אויף פאָלגענדע שטחים (געגענדען)
מעג מען שוין טראָגען אום שבת
היינו: פיעטריקאָווער ביז 286, וואלטשאַנסקאַ ביז קאָנסטאַנטינאַ, קילינסקיעגאָ ביז עמיליא, די גאַנצע ראַקאָמשינסקאַ, נאַרוטאָוויטש ביז טראַמוואַ־יאַווע, צעגעלניאַנאַ ביז סטאַשיץ־פאַרק, פאָלודניאָוואַ, פאָמאָרסקאַ ביז מאַגיסטראַצקאַ, די גאַנצע מאַגיסטראַצקאַ, פראַנציסקאַנסקאַ ביז בזשעזשינסקאַ, בזשעזשינסקאַ ביז 20, לאַגיעווניצקאַ ביז 6, זגערסקאַ ביז 48, לוטאָמירסקאַ ביז באַזאַרנאַ און דרעוונאָווסקאַ ביז 38.
מיר בעמיהען זיך אויך, אַז די אַנדערע געגענדען ווי גייערס-מאַרק א. א. ו. זאָלען בקרוב אריינקומען אין תחום פון עירוב, אָבער לעת עתה טאָר מען דאָרט נאָך נישט טראָגען.
ועד הרבנים אין לאָדז.

דאנקזאגונג!
דערמיט האָבען מיר דעם כבוד צו דאַנקען די אגודה־פראַקציע מיט דעם פרעזעס ה׳
ל. מינצבערג
בראש ביי דער לאָדזער יודישע גמינע פאַר אדורכפיהרען אַ ערוב אין אונזער שטאָט און דערמיט פערמיידען אַ חלול-שבת בפרהסיא.
ביהמ״ד דגור קילינסקי 67.

דאנקזאגונג!
אונזערע חברים אַרטיסטען, אויך משפחה, און אַלע גוטע פריינד, וואָס האָבען אַנטיילגענומען אין אונזער פייערונג לכבוד די בר־מצוה פון אונזער ליבען זוהן פנחס זאָגען מיר אונזער האַרציגסטען דאַנק.
מיט אַכטונג
חנה פאדערמאַן, דוד בייגעלמאַן

עפענטליכע ערקלערונג.
מיר ערקלערען עפענטליך, אַז וויענדיג אַ לענגערע צייט מיטגלידער אין האַנדוו. צענטראַלע, אַגראַדאָווע 9, האָבען מיר זיך איבערצייגט דאָס קיין שום טעטיגקייט ווערט נישט געפיהרט לטובת די פאַכען ציהען מיר זיך צוריק און שליסען זיך אָן אין מאַגאַזין־שניידער־מייסטער־פעראיין, אַ״ע 1־טער מאי 2.

לעמבערגער-שניידער:
9) יצחק יוסף פרידמאַן,
10) מאיר קליינער,
11) ברוך ניימאַן,
12) יעקל לעווקאָוויטש,
13) איטשע מאיר פרישמאַן,
14) יודע לייב פרידמאַן,
15) אלטער ביק,

מאַרינאַרקע-שניידער:
1) אברהם זיידנער,
2) משה זילבערבערג,
3) פרץ האקענדארף,
4) איטשע בירנצווייג,
5) אברהם שטיינבערג,
6) הערש וויינענסבערג,
7) שמעון שפירא.
פאַרל-שניידער:
8) זינדעל הערשקאָוויטש.

3439

זונטאָג, דעם 30 דעצעמבער, 12 אַ זייגער פאַרמיטאָג, וועט געמאַכט ווערען אין העלענובעק
אַ הקברה
נאָך די שלושים פון אונזער פערוואַלטונגס-מיטגלידערין
נ״ע בתי׳ ראַבינאָוויץ בת הרב ר׳ דוב קאַמאַייקא ז״ל
מיר בעטען די מיטגלידער, קרובים און בעקאַנטע צו קומען.
די פערוואַלטונג פון דער געז. אינטערנאַט פאַר יודישע קינדער און פערמע אין העלענובעק.

יוד. פראָפ. מאַגאַזין־שניידער־מייסטער־פעראיין אַלעע 1 מאַי 2 (מענער־סעקציע)
אכטונג, מארינארקע־שניידער!
שבת, דעם 29 ה. ח. 7 אַ זייגער אָוונד קומט פאָר
א נויטיגע פערזאמלונג,
וועלכע דאַרף לעזען אַ רייהע פראַגען, וואָס זענען פערבונדען מיט די לעצטע געשעהענישען. וואָס זענען אַרויסגעשווימען אין פערלויף פון דער וואָך.
וועלכער מאַרינאַרקע-שניידער עס וועט נישט קומען אויף דער פערזאַמלונג בעגעהט אַ פערברעכען לגבי דעם פאַך. **קומט פינקטליך!**
פאַך־קאמיסיע פון מענער־מאַגאַזין
פאָרזיצער: **איצקאָוויטש**, לייטער פון פאַך: **שערמאַן.**
3438

ביילייד
אונזער טיפסטען צער דריקען מיר אויס אונזער לאַנגיעהריגען מיט־גליד און פאַך־קאָמיסאַנט **מרדכי נאוואק** צוליב׳ן טויט פון זיין **פאטער**
יצחק נ. ע.
זאָל ער אַ טרייסט געפונען אין זיין ווייטערדיגער געזעלשאַפטליכער אַרבייט.
פאַך-קאָמיסיע פון דאַמען-מאַגאַזין ביים מאַגאַזין־שניידער־מייסטער־פעראיין, אַלעע 1-טער מאַי 2
3437

GUTE SOLIDE
HERRENSTOFFE für JEDEN ZWECK
DAMENSTOFFE für MÄNTEL u. KOSTÜME
WOLLENE KLEIDERSTOFFE
empfiehlt zu mässigen Preisen
TUCHHANDLUNG
G. E. Restel
LODZ
84 Petrikauer 84
Spezialität
Leonhardtsche Waren

ענגלישער זאל, אל. 1־טער מאי 2.
שבת, ד. 29 דעצעמבער ה. י. 3 נאָכמ. קומט פאָר
א עפענטליכער משפט
איבער די פערוואַלטונג פון נאָדעל־פעראיין, קאָנסטאַנ־טינער 26, זיי ווערען בעשולדיגט אין דעמאָראַליזירען און חרוב מאַכען די אָרגאַניזאַציע פון די לאָדזער נאָדעל־אַרבייטער.
פאָרזיצער פון געריכט ה׳ פריץ, סעקרעטאַר ה׳ יוכבעלס בעשולדיגער טרעט אַרויס א׳ א. לאַווענדאַ, עקספערט ה׳ מיטעק. עס טרעטען אַרויס עדות מצד די בעשולדיגונג פון געשלאָגענע, אויסגעשלאָסענע, פאַרשטעהער פון אַלע פאַכען און אַ פאַרשטעהער פון דער יונגער־סעקציע.
פערטיידיגער קענען זיך מעלדען ביז פרייטאָג ד. 28 ד. ח.
בילעטען צו בעקומען אין געזעלשאַפט זגערזשער 17, אין אַלע פראָפ. פעראיינען, און טאָג פון משפט ביי דער קאַסע.

אונזער קאָלעגע און פערוואַלטונגס-מיטגליד
ישראל לופמאַן צו דער
בר־מצוה
פון זיין זוהן **יצחק**
גראַטולירען מיר הערצליך.
די פערוואַלטונג פון קירזשנער־מייסטער־פעראיין, פאָלודניאָווע 4.

וועלט-קאָנפערענץ פון ציוניסטען-רעוויזיאָניסטען

די אונגאַרישע דעלעגאַטען נישט אַרויסגעלאָזט פון לאַנד.

וויען, 27 (יט"א טעלעגראַפיש) אין האָטעל „קאָנטינענטאַל" איז פאָרגעקומען די ערעפנונג פון דער אַלוועלטליכער קאָנפערענץ פון די ציוניסטען־רעוויזיאָניסטען. עס זענען אָנוועזענד 93 דעלעגאַטען און אַ גרויסע צאָהל געסט.

ביים פרעזידיום טיש האָבען זיך בעת דער ערעפנונג געפינען ליכטהיים, זשאַבאָטינסקי, אינוש. מאַסקין, גראָסמאַן און האָפמאַן. די ערעפנונגס־רעדע האָט געהאַלטען ליכטהיים, אַ גרויסען טייל פון זיין רעדע האָט ער געווידמעט דעם אָנדענקען פון וולאַדימיר טיאָמקין.

זשאַבאָטינסקי האָט געהאַלטען אַ 3־שעה'דיגען רעפעראַט וועגען „דער לאַגע אין ציוניזם". מאיר גראָסמאַן האָט דאַן רעפערירט וועגען דער ווירט־שאַפטליכער פּאָליטיק אין ארץ־ישראל.

וויען, 27 (יט"א טעלעגראַפיש) אויף דער קאָנפערענץ איז פעראַן אַ קליינע צאָהל דעלע־גאַטען פון פוילען, וואָס ערקלערט זיך מיט פּאַס־שוועריגקייטען. פון אונגאַרן איז נישט פעראַן קיין איין דעלעגאַט. אַלע אויסגעוועהלטע דעלעגאַטען געפינען זיך אונטער דער בעשולדיגונג, אַז זיי האָ־בען אָרגאַניזירט אַ וועלבסטשוץ, בעת די לעצטע עקסצעסען אין אונגאַרן.

טעטיגקייט פון דער געזעלשאַפט צו שטיצן די יודישע אימיגראַנטען פון פראַנקרייך.

פאַריז, (יט"א) דאָ איז פאָרגעקומען אַן אַ־לגעמיינע פערזאַמלונג פון דער געזעלשאַפט צו שטיצן די יודישע אימיגראַנטען אין פראַנקרייך, אין וועלכער עס האָבען זיך בעטייליגט פיל בעקאַנ־טע יודיש־פראַנצויזישע פערזענליכקייטען, ווי הרב־הכולל ישראל לעווי, הרב אייזענשטאַדט און אַנד.

פון בעריכט פון דער עקזעקוטיווע איז צו זעהען, אַז די ביוראָ'ען פון דער געזעלשאַפט האָבען ערלעדיגט 2220 אינטערעסאַנטען, 189 אינטער־ווענצען לטובת די אימיגראַנטען, אַ דאַנק די ער־וואַרבענע הנחה־בילעטען האָבען די אימיגראַנטען איינגעשפּאָרט 23,000 פראַנק. די געזעלשאַפט האָט אָרגאַניזירט עלעקטראָטעכנישע קורסען פאַר די יו־דישע אימיגראַנטען.

נאָכ'ן בעריכט האָט זיך אַנטוויקעלט אַ ברייטע דיסקוסיע, בעת וועלכער עס איז אויספיהרליך בעריהרט געוואָרען די פראַגע וועגען דער קאָלאָניזי־רונג פון די יודישע אימיגראַנטען אין דרום־פראַנק־רייך. צום סוף איז אָנגענומען געוואָרען דער בו־דזשעט פאַר'ן יאָהר 1929 אין דער הויך פון 301,200 פראַנק, און עס איז אויסגעוועהלט גע־וואָרען אַ נייע עקזעקוטיווע.

חלוקי־דעות צווישען די אויסטראַלישע יודען צוליב'ן כותל־מערבי.

מעלבורן, (יט"א) די אינצידענטען ביים כותל־מערבי האָבען צווישען די אויסטראַלישע יו־דען געהאַט אַ שטאַרקען אָפּקלאַנג און אַרויסגערופען שאַרפע חלוקי־דעות. די ציוניסטישע פעדעראַציע אין אויסטראַליען האָט צונויפגערופען אַ רייה פּראָ־טעסט־פערזאַמלונגען געגען די געשעהענישען ביים כותל־מערבי און עס זענען אָנגענומען געוואָרען רעזאָלוציעס, אין וועלכע עס ווערט געפאָדערט, דאָס די ענגלישע אַדמיניסטראַציע אין ארץ־ישראל זאָל אָנגעהמען מיטלען, אַז אַזעלכע אינצידענטען זאָלען זיך נישט איבער'חזר'ן.

דער „יודישער ביראַט" אין מעלבורן האָט אין פערשטענדיגונג מיט'ן אויסטראַלישען פרעמיער־מיניסטער פערעפענטליכט אַ קאָמוניקאַט אין די צייטונגען, אין וועלכען דער ביראַט גרעניצט זיך אָפּ פון די אָנגענומענע פּראָטעסט־רעזאָלוציעס, מאָ־טיווירענדיג דאָס דערמיט, דאָס די יודען אין דער ענגלישער אימפּעריע דאַרפען נישט קריטיקירען די ענגלישע אַדמיניסטראַציע אין ארץ־ישראל.

אויסגעביטען אַ בריליאַנט און בעקומען 5 יאָהר טורמע.

פאַריז.

דער 27־יעהריגער שמואל בריקנער פון בער־לין איז געקומען צו אַ פּאַריזער יובעליר און זיך פאָרגעשטעלט אַלס רייכער אַמעריקאַנער, וואָס וויל פערקויפען אַ בריליאַנט פאַר אַ מיליאָן פראַנק. דער יובעליר האָט איהם געוויזען אַ בריליאַנט, וועלכען שמואל בריקנער האָט אומגעביטען אויף אַ געפעלשטען.

דאָס געריכט האָט פערמשפּט דעם שווינדלער צו פינף יאָהר טורמע און 700 פראַנק עדוואָק־שאָדען פאַר'ן פאַריזער יובעליר.

אַ דועל מיט אַנ'אַנטיסעמיט

אָפּקלאַנגען פון מאַל'ס אַרויסטריט געגען יודען.

פאַריז.

אַלע געדענקען נאָך די גרויסע יודען־דעבאַ־טע, וועלכע איז לעצטענס פאָרגעקומען אין „פאָ־בור־קלוב".

דער אַנטיסעמיטישער רעפּוטאַט ד"ר מאַל איז עפענטליך אויפגעטראָטען „בעגרינדען זיין אַנטי־סעמיטיזם."

פערשידענע רעדנער האָבען דאַן זיך פערשרי־בען צום וואָרט, יודען און אַנטיסעמיטען. דאַמאָלס איז עס פאָרגעקומען דער גלענצענדער אַרויסטריט פונ'ם יודיש־פראַנצויזישען זשורנאַליסט שאַרל לוסי פונ'ם לינקען „סואר".

איצט דערוויסט מען זיך וועגען עטליכע אינ־טערעסאַנטע אינצידענטען, וועלכע זענען פאָרגעקו־מען די טעג אַז וועגען אַנ'אָפּקלאַנג פון יענעם מיטינג.

שאַרל לוסי האָט אין זיין רעדע שאַרף אָנ־געגריפען נישט בלויז דעם אַנטיסעמיטישען רע־פּוטאַט מאַל, נאָר בכלל אַלע אַנטיסעמיטישע רעד־נער פון דעם אָווענד, איינער פון זיי האָט זיך גע־פונען געטראָפען.

דער פאָרזיצענדער פונ'ם אינטערנאַציאָנאַלען אַנטי־קאָמוניסטישען פערבאַנד בערנאַרדיני האָט זיך בעליידיגט פון שאַרל לוסי'ס רעדע און ספּעציעל פון שאַרל לוסי'ס לעצטע ווערטער ,וואו ער האָט געדראָהט מיט אַנ'ענערגישען יודישען ווידערשטאַנד אויף יעדען אַנטיסעמיטישען פּרוב.

איצט האָט שאַרל לוסי בעקומען אַ בריף פון בערנאַרדיני, אין בריף פרעגט דער אַנטיסעמיט:

„וואָס האָט איהר געוואָלט מיט אייער רעדע — מיך איבערשרעקען אָדער מיר דראָהען?"

דערויף האָט שאַרל לוסי געענטפערט:

— „ביידע זאַכען! אי איבערשרעקען אי דראָ־הען אייך! —

דער אַנטיסעמיט בערנאַרדיני האָט זיך נאָך מעהר בעליידיגט פון דעם ענטפער און צוריקגע־שריבען:

— אונז ביידען טיילט דער מרחק פון אַ פיס־טאָלעט!

דאָס הייסט, דער אַנטיסעמיט האָט אַרויס־געגרופען לוסין אויף אַ דועל.

שאַרל לוסי איז נישט פון די שרעקעדיגע יודען, אָבער פון דועלען האַלט ער נישט, האָט ער געענטפערט דעם אַנטיסעמיט בערנאַרדיני:

— „יאָ, איך האָב בית דעם קריג זיך אָפּט דועלירט. בעת דעם קריג אָבער האָב איך 4 יאָהר צייט געשאָסען. איז ביי מיר געבליבען אַ גע־וואוינהייט צו שיסען. נעהם איך אָן די איינלאַ־דונג, נאָר איך וויל מיך שיסען מיט אייך אַזוי ווי איך האָב מיך אין קריג צוגעוואוינט — מיט מיטראַליעזען!"...

אין די פראַנצויזיש־יודישע קרייזען וואַרט מען מיט שפּאַנונג אויף די ווייטערדיגע געשעהענישען.

ז. שניאור.

האַלטען לויב־רעדעס לכבוד אַ יובילאַר אויף אַ באַנקעט, אָדער שרייבען קבלת־פּנים אַרטיקלען פאַר אַ חשוב'ן גאַסט, איז נישט פון די אָנגע־נעהמע זאַכען.

צו שרייבען וועגען שניאור'ן איז לייכט, ווייל מיר האָבען דאָ צו טון מיט אַנ'אָריגינעלען גרויסען טאַ־לאַנט. מיט אַ טאַלאַנט, מיט וועלכען ס'קאָן שטאָל־צירען נישט נאָר אונזער אייגענע ליטעראַטור, נאָר אויך פיל שטאַרקערע ליטעראַטורען.

שניאור געהערט צו די דריי ריזען פון דער העברעאישער פּאָעזיע. אַקוראַט ווי ביאַליק בעהערשט ער מייסטערהאַפט נישט נאָר די ביבעל־שפּראַך און בערייכערט זי מיט אַ ברייטער האַנד, מיט אויסדריקען פון תלמוד און מדרש, נאָר ער איז אויך אַדורכגעזאַפּט מיט דעם עכט־העברעאישען אָריענטאַלישען גייסט. גראָד ווי טשערניכאָווסקי האָט ער אַ טיפע פערשטענדניש פאַר דעם גריכיש־אייראָפּעאישען סטיל און כאַראַק־טער. שניאור קען זיין אויך ביטער־ערנסט, דורכ־דרינגענדיג די פּוסטקייט און צוועקלאָזיגקייט פון דעם, וואָס רופט זיך לעבען...

ער איז שטאָלץ, ער דער מעכטיגער דיכטער! „עס איז נאָך נישט געשאַפען געוואָרען די האַנד, וואָס זאָל צוברעכען מיין ווילען!" וואָס ער מיט אָלימפּישער העזה. „איך בין אַנ'איינזאַמער נביא!" רופט ער אויס מיט גאָנ'נישער חוצפּה.

דער דיכטער איז אָפּענהערציג ער ווייסט, אַז פאַר געוויסע עלעמענטען איז אין זיין שאַפונג פעראַן פערניכטענדע וואָפען, ער ווייס אָבער אויך, אַז זיין האָניג איז אַזוי ברענענדיג, דאָס אויך זיינע פערפאָלגער קענען נישט ביישטעהן דעם נסיון און מוזען פון זיין וואַפּט טועם זיין. ער האַסט זיי, די געגנער; און ווען זיי בעטען איהם איבער, האַסט ער זיי נאָך מעהר. דערצו טרייבט איהם זיין שטאָלץ. ער וויל, אַז אויך זיינע פיינד זאָלען זיין שטאָלץ. זייער בעשיידענקייט געגען איהם בע־ליידיגט איהם.

ביי זיין גאַנצען סקעפּטיציזם איז ער טיף רע־ליגיעז. אָהן זיין גאָט לויערט אויף איהם דער יאַהגון. דער אונגלויבען איז — שטאָק פינסטער.

עס איז דאָ אומגעליך אויסצורעכענען דעם גאַנצען ים פון עמפּפינדונגען, פאָרשטעלונגען און מאָטיוען, וואָס שטראַהלען אַרויס פון זיין דיכטונג. צו פילזייטיג, צו פערשידענאַרטיג איז זיין מוזע.

שניאור איז אויך אַ זאַפטיגער, קערנדיגער פּראָ־זאַאיקער, זיינע קליינשטעטלדיגע טיפען שפּראָצען מיט הומאָר און זענען גאַנץ אייגנאַרטיג.

דר. א. ש. קאַמיענעצקי.

דער 60-יעהריגער געבורטס-טאָג

פון בערימטען שאַך-מייסטער דר. עמנואל לאַסקער

בערלין, (יט"א) די טעג האָט געפייערט זיין 60־יעהריגען געבורטס־טאָג דער בעריהמטער שאַך־מייסטער און דענקער ד"ר עמנואל לאַסקער, אַ יוד. שוין אַלס 26־יעהריגער יונגערמאַן האָט לאַסקער בעזיגט דעם דעמאָלסדיגען וועלט־שאַך־מייסטער ווילהעלם שטייניץ און האָט אין משך פון פיל יאָהרען פערנומען דעם ערשטען פּלאַץ אין דער שאַך־וועלט.

ערשט אין יאָהר 1921 האָט לאַסקער פער־שפּילט אין קובאַ געגען קאַפּאַבלאַנקאַ. אין יאָהר 1924 האָט לאַסקער אין ניו־יאָרק ווידער געוואו־נען דעם ערשטען פּריז און אין יאָהר 1925 אין מאָסקווע — דעם צווייטען פּריז נאָך באָגאָלובאָוו'ן און פאַר קאַפּאַבלאַנקאַ. זייט דאַן האָט זיך שוין ד"ר לאַסקער מעהר אין קיין עפענטליכע שאַך־טורנירען נישט בעטייליגט. ד"ר לאַסקער האָט אויך געשאַפען איינינע ווערטפולע ווערק אַלס שאַך־טעאָרעטיקער, ווי די „שאַך־ביבעל" און אַנדערע און האָט אויך פערפאַסט אַ רייה וועלט־אַנשויאונגס־ביכער און געדאַנק־דראַמען. ד"ר לאַסקער האָט אַלעמאָל אָפען דעקלאַרירט זיין אָנגעהעריגקייט צום יודענטום.

די גאַנצע דייטשע פרעסע פערעפענטליכט אַר־טיקלען און נאָטיצען אין צוזאַמענהאַנג מיט'ן גע־בורטסטאָג פון גרויסען יודישען שאַך־מייסטער.

אָפּקלאַנג פון די אינצידענטען אין פּתח תקוה.

ירושלים, (יט"א) דער פערבאַנד פון די יודישע קאָלאָניסטען אין ארץ־ישראל האָט פער־עפענטליכט אַ קאָמוניקאַט, אין וועלכען די אַרביי־טער ווערען שאַרף אָנגעגריפען אין צוזאַמענהאַנג מיט דער אַרבייטסלאָזע דעמאָנסטראַציע אין פּתח־תקוה.

אין קאָמוניקאַט ווערט מיטגעטיילט, אַז די דעמאָנסטראַנטען האָבען זיך אַריינגעריסען אין אַמט פון לאַנדווירטשאַפטליכען קאָמיטעט פון דער קאָ־לאָניע, דעמאָלירט דעם לאָקאַל און פערניכטעט אַ רייה דאָקומענטען.

דער קאָלאָניסטען־פערבאַנד פּראָטעסטירט גע־גען די האַנדלונגען פון די אַרבייטער און מאַכט פאַר זיי פעראַנטוואָרטליך די „הסתדרות העובדים". אין קאָמוניקאַט ווערט געפאָדערט, דאָס די ציוניסטישע עקזעקוטיווע זאָל אינטערווענירען אין דעם ענין און מעהר נישט דערלאָזען צו אַזעלכע פאַקטען.

פרוי שטרויס בראש פון אַ נאַטור-וויסענשאַפטליכער עקספּעדיציע

קיין אַפריקאַ.

ניו־יאָרק, (יט"א) פרוי שטרויס, די אַל־מנה נאָכ'ן בעקאַנטען אַמעריקאַנער מלוכה־מאַן, גרייט איצט צו אַנ'עקספּעדיציע אין די אומבעקאַנ־טע טעריטאָריעס אין אַפריקאַ, כדי צו זאַמלען מאַ־טעריאַלען פאַר'ן אַמעריקאַנער מוזיי פאַר נאַטור־געשיכטע. פרוי שטרויס דעקט די קאָסטען פון דער עקספּעדיציע, צוזאַמען מיט איהר פאָהרען קיין אַ־רי־ע דער לייטער פון דער אָרניטאָלאָגישער אָפּ־טיילונג פון פיטסבורגער מוזיי ד"ר בולטאָן מיט זיין פרוי.

די וויסענשאַפטליכע עקספּעדיציע פאָהרט אָפּ פון ניו־יאָרק דעם 19־טען יאַנואַר 1929. די עקס־פּעדיציע וועט זיך נישט בענוצען מיט פייער־געוועהר און וועט נישט פאַנגען קיין חיות, נאָר וועט זיי אָבסערווירען און פאָטאָגראַפירען.

דער נציב העליון אויף דער יובי-לעאום-פאָרשטעלונג פון „הבימה"

ירושלים, (יט"א) די יובילעאום־פאָרשטע־לונג פון „הבימה", וואָס איז פאָרגעקומען אין ירו־שלים האָט בייגעוואוינט אויך דער נציב־העליון פון ארץ־ישראל סער דזשאָן טשענסעלאָר. ביים אָנקומען אין טעאַטער איז דער נציב־העליון בעגריסט געוואָרען דורך מ. מ. אוסישקין.

נאָך דער פאָרשטעלונג האָט סער טשענסעלאָר אויסגעדריקט זיין אָנערקענונג פאַר די הויכע קינסט־לערישע דערגרייכונגען פון דער „הבימה", וואָס ווערט פאַר'ן גאַנצען יודענטום אַ סימבאָל פון דערוואַכענדען פאָלק ישראל און דעם ארץ־ישראל־גייסט. נאָכדעם האָט דער נציב־העליון געפיהרט אַ לענגערן געשפּרעך מיט חיים נחמן ביאַליק, בע־ריהרענדיג די פּראָבלעמען פון דער נייער העברעאי־שער ליטעראַטור.

Dr. med. St. Heinrich
POMORSKA 10, TEL. 47-67
ספּעצ. פון אינערליכע און קינדער־קראַנקהייטען
בעהאַנדלונג מיט קווארץ־לאַמפּען־שטראַהלען
נעהמט אָן פון 2—3 נאַכמ. און פון 4—7 אָווענד

Dr. med. STUPEL
.12 Szkolna 12.
ספּעציאַליסט פאַר הויט, האָר און געשלעכט־קראַנקהייטען
...
נעהמט אָן פון 6 ביז 9 אין אָווענד.

Dr. H. WOŁKOWYSKI
צעגעלניאַנאַ 25, טעל. 26-87
ספּעציעל אַרצט פאַר הויט און ווענע־רישע קראַנקהייטען, מענער־שוואַכע. אַלע צרט אַנאַליזען, בעהאַנד־לונג מיט קווארץ־שטראַהלען.
נעמט אָן פון 8—10 פריה, 12—2 נ.מ. און פון 4—8 אָוו.

Dr. med.
J. MANDELBAUM
Zawadzka 16a, tel. 27-52
ספּעציאַליסט פאַר אינערליכע און נערווען־קראַנקהייטען.
נעהמט אָן טעגליך פון 5 ביז 7 אָווענד.

Dr. med. H. Lubicz
צעגעלניאַנאַ 43, טעל. 41-32
ספּעציאַליסט פאַר הויט, ווענערישע און מענער־שוואַכע קראַנקהייטען. היילונג מיט קווארץ־לאַמפּ (האָר־אויספאַל)
נעהמט אָן פון 8—10 און פון 5—8 אָווענד

Dr. Z. Rakowski
קאָנסטאַנטינער 9, טעלעפאָן 27-81

די שפראַך פון שטייער-בילד.

ווען מיר זענען אריינגעטרעטען אין דעם לויפענדען בודזשעט-יאָהר, האָבען מיר מעהר, ווי אין די פריהערדיגע יאָהרען, געגלויבט, אַז ענדליך וועט איצט די רעגירונג אָנהויבען פיהרען אַ נייע ליבעראַלע ווירטשאַפטליכע פּאָליטיק, און וועט נעהמען אין אַכט די פאַקטישע פערהעלטנישען און בעדערפנישען פון ווירטשאַפטליכען לעבען און רעפאָרמירען דאָס שטייער-וועזען.

שוין אין דער צייט, ווען פוילען האָט רעאַליזירט די סטאַביליזאַציע-הלואה, האָבען זיך געלאָזט מערקען סמנים, וואָס האָבען אָנגעזאָגט אַ שלעכטע קאָניונקטור. די קאָנקורענץ אויפ'ן אינטערנאַציאָנאַלען מאַרק האָט זיך פערשטאַרקט, די קויפּס-לוסט פון דעם אינלענדישען מאַרק האָט זיך אָפּגעשוואַכט, וואָס האָט פערערגערט די לאַגע און געמאַכט מעהר עמפּינדליך דעם שטייער-דרוק.

עס האָט זיך אַ שאָט געטון אַ מבול פון פּראָטעסטען געגען דער פיסקאַלישער טאַקטיק פון דער רעגירונג, און פון דער צווייטער זייט אַהן אַ שיעור הבטחות, מיינונגען און אָנזאָגען פון אָפיציעלע און האַלב-אָפיציעלע קרייזען וועגען דער נויטווענדיגקייט צו רעווידירען די שטייער-בעלאַסטונג פון דער בעפעלקערונג.

דאָס אַלץ האָט בעשטאַרקט אין אונז דעם גלויבען, אַז דער גראַנק וועגען אַ גערעכטער, און ווירטשאַפטליך-געזונדער שטייער-אויסמעסטונג וועט ביסלעכווייז רייף אפילו אין די מחות פון דער ביוראָקראַטיע.

און ווירקליך האָט דאָס פינאַנץ-מיניסטעריום אין דער צייט ערויסגעוויזען אַ שמאַרקערען אינטערעס צו די פאָדערונגען פון די ווירטשאַפטליכע ספערען און איז נוטה געווען אין פיל צירקולאַרען צו לינדערן די האַרבקייט פון די שטייער-געזעצען און פעראָרדנונגען.

וואָס אַג'אמת, האָבען נישט די אַלע הנחות, מיט דער לעצטער שטייער-רעפאָרם צוזאַמען, קיין גרויסען פּראַקטישען נוצען. דאָך בעדייטען זיי אַ פּסיכישען דורכבראָך, וואָס האָט אונז געגעבען דאָס רעכט צו האָפען, אַז דער שטייער-באַמטער רעכענט זיך איצט מעהר מיט די רעאַלע בעדינגונגען פון דעם שטייער-צאָהלער.

וואָס בעווייזט אָבער דער בעריכט פון דער בודזשעט-ווירטשאַפט פאַר'ן ערשטען האַלבען יאָהר?

1. דער אומזאַץ-שטייער, וואָס מען פּראָיעקטירט צו פערקלענערען ביז 1 פּראָצענט, איז געוואָרען איינגעמאָהנט מיט 67 פּראָצענט מעהר, ווי עס איז בעשטימט געוואָרען אין פּרעלימינאַר. דאַגעגען דער באָדען-שטייער, וואָס מען פּראָיעקטירט צו העכערן אויף 100 פּראָצענט, איז איינגעפלאָסען מיט 44 פּראָצענט ווייניגער, ווי עס איז געווען פאָראויסגעזעהען.

דאָס הייסט, אַז דער שטייער-דרוק ווערט אומגערעגליכער, און דוקא דאָרט, וואו ער האָט אַמבולט'סטען אַרויסגעוויזען זיין שעדליכקייט, וואו ער איז אַמווייניגסטען יושר'דיג און ראַציאָנעל, און אַז פערקעהרט, דער פּויערישער שטאַנד ווערט ווייטער אַלץ מעהרער פּריווילעגירט.

2. די דירעקטע שטייערן, וועלכע ס'צאָהלט כמעט אויסשליסליך די שטאָדטישע בעפעלקערונג, זענען שטאַרק געוואַקסען, דאַגעגען די קאָנסומפּציע-שטייערן, וועלכע עס טראָגט אויך די דאָרפישע בעפעלקערונג, זענען געפאַלען אָדער גאָר קנאַפּ זיך אויפגעהויבען.

אַזוי האָבען די דירעקטע שטייערן אַריינגעבראַכט אין 1928/9 26 פּראָצענט מעהר, די אונדירעקטע — 12.6 פּראָצענט מעהר, די מאָנאָפּאָלען 1 פּראָצענט ווייניגער, אָדער 3–2 פּראָצענט מעהר, ווי עס איז געווען בעשטימט. דאַגעגען אין 1927/8 האָבען די מאָנאָפּאָלען און די אונדירעקטע שטייערן אַריינגעבראַכט מיט 10 און 24,6 פּראָצענט מעהר, די דירעקטע בלויז מיט 13,2% מעהר.

דאָס הייסט, עס איז דאָ אַ מורא, אַז די שטאָרטישע שטייערן וואַקסען, כדי צו ערגענצען די פערקלענערטע הכנסות פון די מאָנאָפּאָלען און מלוכה'שע אונטערנעהמונגען.

3. די פּראָצענטער און שטראָפען פאַר פערלעגענע שטייערן האָבען בעטראָפען מיט 81,2 פּראָצענט מעהר, ווי עס איז געווען בעשטימט.

אַזאַ הויכע סומע שטראָף-געלדער רעדט גענוג קלאָר וועגען דעם פאַקטישען פינאַנציעלען מצב פון דער שטאָדט. זי איז דער בעסטער קאָמענטאַר פאַר דער צאָהלונגס-פעהיגקייט פון דעם שטאָדטישען שטייער-צאָהלער, און די בעסטע כאַראַקטעריסטיק פון דעם ביוראָקראַטישען שטייער-אַפּאַראַט.

מיר דאַרפען דערצו געדענקען, אַז געוועהנליך קאַסירט מען איין אין דער ערשטער העלפט פון בודזשעט-יאָהר ווייניגער, ווי אין דער צווייטער העלפט. דאָס אויבען-אילוסטרירטע שטייער-בילד איז אַלזאָ נאָר אַ פאָרשפּיל.

עס איז די העכסטע צייט, מיר זאָלען זיך אויסרייבען די אויגען און אַ קוק טון: ווי האַלטען מיר?

מאַג. ש. בונין.

דער פאָליטישער מאָמענט

„עלזאַסער אויטאָנאָמיסטען".

אין פּאַריז איז פאָרגעקומען אַ אָנפאַל אויפ'ן פּראָקוראָר פאַשאַ, וועלכער איז אַרויסגעטרעטען אַלס אָנקלאָגער אין פּראָצעס געגען די עלזאַסער אויטאָנאָמיסטען, וועלכער איז פאָרגעקומען אין קאָלמאַר אין עלזאַס. די פּרעסע און די מאַכט נעהמען אָן, אַז דער אָנפאַל איז אַ נקמה אַקט מצד די אויטאָנאָמיסטען. אַ בעווייז דערצו ווערט געבראַכט דאָס דער פּראָקוראָר האָט בעקומען בריף, אין וועלכע מען האָט איהם געסטראַשעט מיט'ן טויט. ווי ווייט די השערה איז בעגרינדעט, וועט בעווייזען די ווייטערע אויספאָרשונג. יעדענפאַלס איז דער אָנפאַל אַ פאַקט, וואָס וועט ציהען אויף זיך די אויפמערקזאַמקייט פון דער ווייטערער וועלט אויף איינע פון די פּאָליטישע רעזולטאַטען פון וועלט קריג, דאָס איז די פאַראייניגונג פון עלזאַס-לאָטרינגען צו פראַנקרייך.

דער ענין עלזאַס איז אַן אַלטע וואונד אין אייראָפּעאישען קערפּער. אַמאָל, גאָר אין אַלטע צייטען איז עס געווען אַ פּראָווינץ פון „היילינען רוימישען רייך דייטשער נאַציע", ווי מען האָט אַמאָל גערופען דייטשלאַנד. אין די לעצטע פאַר הונדערט יאָהר האָבען די פּראָווינצען געהערט צו פראַנקרייך. נאָכ'ן קריג פון יאָהר 1878 האָט עס דייטשלאַנד צוגענומען. דער פאַקט איז געווען אַ וואונד אין האַרץ פון שטאָלצען פראַנקרייך, העכער פערציג יאָהר האָט דאָס פראַנצויזישע פאָלק געחלומט וועגען „רעוואַנש" וועגען נקמה און זיי האָבען זיך דערוואַרט. דער וועלט-קריג האָט די פערלוירענע פּראָווינצען צוריק אומגעקעהרט צו פראַנקרייך. געוויס איז עס פון היסטאָרישע פּאָליטישען שטאַנדפּונקט אַ אַקט פון גערעכטיגקייט. דאָס יאָהר 1918 האָט גוט געמאַכט די עולה וואָס דאָס יאָהר 1871 האָט געבראַכט. אָבער היסטאָרישע-פּאָליטישע קאָמבינאַציעס זענען נישט שטענדיג אויך גערעכט, איבערהויפּט ווען מען האָט צו טון מיט לעבעדיגע מענשען וואָס האָבען זייער טראַדיציע און נ ציאָנאַלע שוואַכקייטען.

די פּראָווינצען עלזאַס-לאָטרינגען זענען טאַקע אין אַ משך פון אַ פאַר הונדערט יאָהר געווען פראַנצויזיש, אָבער די בעפעלקערונג איז געווען און געבליבען אין גרעסטען טייל דייטש. דאָס האָט געקענט זעהן יעדער ווער עס איז אַמאָל געווען אין עלזאַס, אין אַזעלכע שטעדט ווי מילהויזען, קאָלמאַר און שטראַסבורג.

אין אַ משך פון 40 יאָהר האָט אַזאַ גערמאַניזירונג באַין אופן נישט געקענט ווערען דורכגעפיהרט. פאַקטיש האָט די בעפעלקערונג גערעדט דייטש און האָבען אפילו געשאַפען אַן אייגענעם דייטש-עלזאַשען דיאַלעקט.

די פּראָווינצען זענען יעדענפאַלס געווען אַ שטרייט-אָביעקט צווישען דייטשלאַנד און פראַנקרייך. אויב עס זאָל גילטען דער פּרינציפּ פון זעלבסט-בעשטימונג, וועלכע דער קריג האָט געהאַט פּראָקלאַמירט אַלס איינער פון זיינע צילען, האָט מען אין די פּראָווינצע אויך געדאַרפט דורכפיהרען אַ פּלעביסציט. אַ פאָלקס-אַבשטימונג, ווי מען האָט עס געמאַכט אין אויבערשלעזיען און אין אַנדערע צווייפעלהאַפטע געביטען. נאָר אַזוי ווי אין דעם פאַל האָט מען געהאַט צו טון מיט פראַנקרייך, האָט מען צו איהר פעראייניגט די פּראָווינצען אָהן שום טענות ומענות.

די דיפּלאָמאַטיע האָט איהר זאַך געטון אָבער אויפ'ן אָרט. איבערהויפּט אין עלזאַס האָבען זיך געפונען אַ סך אונצופרידענע און עס האָט זיך אָנגעהויבען אַ בעוועגונג, וועלכע פאָדערט נישט חלילה מען זאָל זיי לאָזען זיך צוריק פעראייניגען צו דייטשלאַנד, — דערפון קען גאָר קיין רייד נישט זיין. זיי פאָדערען אָבער „מען זאָל זיי געבען אַ קולטורעלע אויטאָנאָמיע, ד. ה. זיי טרעטען אַרויס געגען דער געצוואונגענער פראַנצויזירונג, וועלכע ווערט אין לאַנד דורכגעפיהרט.

עס פערשטעהט זיך, אַז די פראַנצויזישע רעגירונג איז פון דער בעוועגונג שטאַרק אונצופרידען. מען בעטראַכט זיי אַלס מורדים און מיט צייט צוריק האָט מען אין קאָלמאַר, אַ שטאָדט אין עלזאַס, טאַקע געמשפּט אַ גאַנצע גרופּע אַזעלכע אויטאָנאָמיסטען און זיי טאַקע פערמשפּט. דער איצטיגער שאָס אין פּאַריז אויפ'ן פּראָקוראָר זאָל זיין אַנ'ענטפער אויף דעם פּראָצעס.

ווי ווייט דער פערדאַכט האָט עפּיס אַ גרונד וועט ווייזען די ווייטערע אויספאָרשונג. יעדענפאַלס וועט דער שאָס ציהען די אויפמערקזאַמקייט פון דער ווייטערע וועלט אויף איינע פון די פּאָליטישע רעזולטאַטען פון וועלט-קריג, אויף דעם עלזאַס פּראָבלעם.

ש. י. ס.

„נישטאָ קיין יודען"

יודען אַלס ליטווינער.

קאָוונא, (יט"א) די לאָקאַלע ליטווישע רעגירונגס-אָרגאַנען האָבען זיינערצייט ביים אַרויסגעבען פאַספּאָרטען דער בעפעלקערונג פון שטעטעל קיבאַרטי, פערגעסטרירט אַלע איינוואוינער אַלס ליטווינער, הגם אין דאָזיגען שטעטעל וואוינען 800 יודישע פאַמיליעס.

איצט, ווען די יודען אין קיבאַרטי האָבען געוואָלט בויען דאָרט אַ שוהל, האָט די מאַכט דערויף נישט ערלויבט, מאָטיווירענדיג דאָס דערמיט, אַז קיין יודען זענען אין דעם שטעטעל נישטאָ.

ערשט נאָך דער אינטערווענץ ביי די צענטראַלע רעגירונגס-אָרגאַנען אין קאָוונע האָט דער פּרעמיער וואָלדעמאַראַס פעראָרדענט דורכצופיהרען זענען דעם ענין אַנ'אויספאָרשונג.

אַ מתנה פאַר געאָרג בערנהאַרדט.

שבערלין, (יט"א) צום 78-יעהריגען געבורטס-טאָג פון בעקאַנטען יודיש-דייטשען פּובליציסט, רעדאַקטאָר פון דער „פאָסישער צייטונג" געאָרג בערנהאַרדט, האָט דאָס דירעקטאָריום פון יודישען נאַציאָנאַל-פאָנד איהם איבערגעשיקט אַלס מתנה אַנ'אָריגינעלען אַלבאָם פון ארץ-ישראל-בילדער.

אַמעריקאַ און רוסלאַנד — דאָס רייכסטע און דאָס אָרימסטע לאַנד אין דער וועלט.

פון א. ש. זאַקס

צוויי לענדער זענען די הויפּט-צענטערם, אַרום וועלכע עס דרעהט זיך די פּאָליטיק פון אונזער לעבען. זיי זענען די הויפּט-ספּרענגשטאָף וועלכע בעוועגען דעם הרייבאַנק פון דער איצטיגער צייט.

די פעראייניגטע שטאַטען פון אַמעריקע און דער פערבאַנד פון די סאָוויעטען.

ביידע לענדער זענען ווייט איינע פון דער אַנדערער, ווי מערב פון'ם מזרח. זיי ליגען נישט נאָר אויף צוויי אַנטקעגענגעזעצטע טיילען פון דער ערד, נאָר זיי געפינען זיך אויך אויף עקסטרעם געגענערישע עקאָנאָמישע פּאָזיציעס.

אַמעריקע און רוסלאַנד.

אַמעריקע איז דאָס רייכסטע לאַנד אין דער וועלט און רוסלאַנד איז דאָס אָרימסטע פון די אַלע מדינות, וועלכע פערנעהמען איינע פון די העכסטע ערטער אין דער וועלט-לאַגע. אַמעריקע איז געבוירען געוואָרען פון אַ רעוואָלוציע און סאָוויעט-רוסלאַנד איז אַ קינד פון אַ רעוואָלוציע. אַמעריקע האָט געקראָגען בירושה פון די ענגלישע קעניגין אַ רייך לאַנד און רוסלאַנד האָט גערירשענט אַ ווייסטע חורבה אָהן אַ סדר און אָהן אַנ'אָרדנונג.

רוסלאַנד איז פערנומען מיט די פּראָבלעמען וואָס וואַקסען אַרויס פון איהר אָרימקייט און אַמעריקע האָט צו טון מיט די פּראָבלעמען, וואָס וואַקסען אַרויס פון איהר צו גרויסער רייכקייט.

אין סאָוויעט-רוסלאַנד האָט זיך אָקאָרשט געענדיגט די פּלענאַרע זיצונג פון'ם צענטראַלען קאָנטראָל-קאָמיטעט, פון ד יפיהרער פון די רויטע געווערקשאַפטען און רעגירונגס-קאָמיסאַרען. אויף דער זיצונג איז געווען דער עקאָנאָמיסט פרומקין און אַנדערע, וועלכע האָבען אָנגעוויזען, אַז אַ סך צרות קומען דערפון, וואָס דער פּראָצעס פון אינדוסטריאַליזאַציע קומט פאָר צו שנעל. דאָס לאַנד קאָן עס נישט אַזוי גיך פערדייען, אין אַמעריקע ליידט מען אויך פון דעם אינדוסטריאַליזירונגס-פּראָצעס. די אינדוסטריאַליזאַציע, די איינפיהרונג פון מאַשינען, וואָס קומט פאָר מיט אַ געוואַלדיגען אימפּעט, האָט געשאַפען אַנ'אַרבייטסלאָזע פראַגע, וואָס בעאומרוהיגט שטאַרק די מוחות.

עס פערשטעהט זיך, אַז די ביידע אינדוסטריאַליזירונגס-פּראָצעסען טראָגען נישט רעמזעלביגען כאַראַקטער. זיי בעוועגען זיך אויף גאַנץ פערשידענע ליניעס און פיהרען צו אַזעלכע רעזולטאַטען, וואָס איינער איז דער היפוך פון'ם צווייטען. די אינדוסטריאַליזאַציע אין רוסלאַנד פיהרט צו סאָציאַליזאַציע, צום סאָציאַליזם הייסט עס, און די אינדוסטריאַליזאַציע אין אַמעריקע פיהרט צו קאַפּיטאַליזאַציע, צו אַ פערגרעסערטען און מעהר ענטוויקעלטען קאַפּיטאַליזם., און פונקט ווי אין רוסלאַנד שטעהט אויפ'ן טאָג-אָרדנונג סאָציאַליזם, אַזוי שטעהט אין אַמעריקע אויפ'ן טאָג-אָרדנונג דער קאַפּיטאַליזם. ווי זעהט מען, אַז דער סאָציאַליזם זאָל געהן האַנט אין האַנט מיט דער עקאָנאָמישער ענטוויקלונג? — דאָס איז די פּראַגע אין רוסלאַנד, ווי זעהט מען אַז דער קאַפּיטאַליזם זאָל געהן האַנט אין האַנט מיט דער עקאָנאָמישער ענטוויקלונג? — דאָס איז די פראַגע אין אַמעריקע.

פון דער עקאָנאָמישער געשיכטע ווייסען מיר, אַז פונקט ווי עס איז שלעכט פאַר דער ענטוויקלונג, ווען דאָס לאַנד געפינט זיך אין אַ גאַנץ אָרימען געגענד, ווען די נאַטור איז זעהר קאַרג און בעהאַנדעלט די מענשען-קינדער, ווי אַ שטיף-מוטער, אַזוי איז אויך נישט קיין מעלה, ווען די מוטער-נאַטור איז צו רייך און שפּייזט די מענשען מיט כל טוב יכי טוב. אין ערשטען פאַל מוזען די מענשען אָפּגעבען זייער גאַנצען כח, זייער פיזישע און גייסטיגע ענערגיע אום מען זאָל קענען דעם טאָג איבערלעבען; אין צווייטען פאַל זענען די מענשען אַזוי וואָרנלאָז, אַזוי פערזיכערט מיט זייער חיונה, אַז זיי פיהלען נישט קיין בעדערפעניש צו אַרבייטען. די אַלטע געשיכטע מיט די גאַנץ אָרימע און גאַנץ רייכע קינדער. אַנ'אָרים קינד האָט נישט קיין מעגליכקייט זיך צו ענטוויקלען און אַ רייך קינד האָט נישט קיין בעדערפעניש זיך צו ענטוויקלען, אַ צו-אָרים לאַנד ליידט פון אויסצערונג און אַ צו רייך לאַנד ליידט פון צופיל פעטקייט.

אַמעריקע ליידט — עס מעג קלינגען משונה'דיג — פון צופיל רייכקייט, פון צופיל פעטקייט. דאָס איז נישט קיין קלענערער חסרון פאַר דעם וואוילזיין פון דער בעפעלקערונג, ווי אַ צו-גרויסע אָרימקייט.

דער ניי-דערוועהלטער פּרעזידענט הערבערט הובער, איז אַ נאַנג קלוגער ביזנעסמאַן, ער פערשטעהט, גאַנץ גוט דעם אינערליכען מעכאַניזם פון'ם עקאָנאָמישען לעבען, ער ווייסט, אַז זיין לאַנד ליידט פון אַנטקעגענגעזעצטע פעהלערען, פון אַרבייטסלאָזיגקייט און פון דעם צו-גרויסען קאַפּיטאַל. די אַרבייטער קענען נישט פערקויפען זייער אַרבייטסקראַפט און די קאַפּיטאַליסטען זענען פערצווייפעלט און ווייסען נישט וואָס צו טון מיט זייער פערמעגען.

הובער ווייסט, אַז אַזעלכע פּראָבלעמען קען מען נישט אָפּמאַכען מיט דער האַנד, מען קען זיי נישט אָפּפטרן מיט שיהערפיהע, און דעריבער איז זיין ערשטע פאַרבערייטונגס-אַרבייט אַלס פּרעזידענט געווידמעט די צוויי הויפּט-פּראָבלעמען, מיט וועלכע זיין אַדמיניסטראַציע וועט זיך האָבען צו בעשעפטיגען: מיט דעם פּראָבלעם פון צו-ווייניג אַרבייט און מיט דעם פּראָבלעם פון צופיל קאַפּיטאַל, די אַרבייטסלאָזיגקייט וויל ער פערענדערן דאָ אין לאַנד גופא מיט אַ דריי-טיליאָרדיגען אַרבייטסלאָזען פאָנד. פאַר'ן איבערגעוואַקסענעם קאַפּיטאַל איז אין לאַנד נישטאָ גענוג לופט צו אָטעמען, זוכט ער נייע לענדער, וואו ער זאָל קענען פערווענדעט ווערען.

דאָס איז איינענטליך דער צוועק פון הערבערט הובער'ס נסיעה אין די לאַטייך אַמעריקאַנישע שטאַטען.

ווען דער פינפטער פּרעזידענט אין די פעראייניגטע שטאַטען, דזשיימס מאָנראָו (1817) האָט פאָרמולירט די „מאָנראָו-דאָקטרין", וואָס האָט פערלאַנגט אַז די אייראָפּעאישע מאַכטען זאָלען זיך נישט מישען אין די אַנגעלעגענהייטען פון די פרייע אומאָפּהענגיגע לאַטייך-אַמעריקאַנישע שטאַטען און אַז די פעראייניגטע שטאַטען וועלען זיך נישט מישען אין די ענינים פון דער אַלטער וועלט (אין די אייראָפּעאישע שטאַטען), האָט ער נעהאַט אין זינען מעהר פּאָליטישע צוועקען. ער האָט פשוט נישט געוואָלט, אַז די זיד-אַמעריקאַנישע און צענטראַל-אַמעריקאַנישע רעפּובליקען זאָלען אַרונטערפאַלען אונטער'ן קנאַפּעל פון די אייראָפּעאישע מאָנאַרכען, וועלכע האָבען זיך נישט געקענט אָנזעטינען מיט מאַכט.

איצט וויל הובער צוריק בענייען די „מאָנראָו-דאָקטרין", וואָס איז אַביסעל אונטערגעגראָבען געוואָרען דורך דעם, וואָס אַמעריקע איז געוואָרען אַ צד אין דער וועלט-מלחמה און האָט אויך אין דער צייט פון שלום אָנגעהויבען זיך „צוצוקוקען" און „נאָכצופאָלגען" די פּאַסירונגען אין דער אַלטער וועלט — ער וויל די „מאָנראָו דאָקטרין" אויפלעבען, און אַריינבלאָזען אין איהר אַ נייעם גייסט צוליב רייך עקאָנאָמישע מאָטיוון.

די פעראייניגטע שטאַטען נויטיגען זיך אין נייע מערק, וואו אָפּצוזעצען די פערטיגע סחורה פון דער אַזוי שטאַרק פונאַנדערגעוואַקסענער פּראָדוקציע. די אַרבייטסלאָזיגקייט גופא איז אַ סימן פון אַנ'איבערפּראָדוקציע פון אַזאַ צושטאַנד, וואו מאַנכע צווייגען פון דער אינדוסטריע זענען אַריבערגעוואַקסען דעם נעבראַוך. אָבער נאָך מעהר ווי מערק פאַר סחורות נויטיגט זיך דאָס אַמעריקאַנער קאַפּיטאַל אין נייע אַרויספליסען און צוריק אַריינשטראָמען מיט אַ צוגאַב. דער קאַפּיטאַל מוז זיך עקספּאַנדירען, אויסשפּרייטען, אַריינדרינגען אין אַלץ נייע מדינות.

די קוליזש-אַדמיניסטראַציע האָט צוליב דעם נעוואָרפען בליקען אויף די אייראָפּעאישע מלוכות, וואָס זענען פערשולדיגט און פער'משכנ'ט פון קאָפּ ביז די פיס צו די אַמעריקאַנישע פינאַנסיסטען. הובער, איז, משמעות, נישט אַזוי שטאַרק בעגייסטערט פאַר די אייראָפּעאישע אָנגעלענהייטען. איהם ציהט מעהר צו די לאַטייך אַמעריקאַנישע לענדער. ער וועט דערמיט שלאָגען צוויי האָזען מיט אַמאָל. און ער וועט דורכדעם האָבען אַ פּלאַן, וואו דער אַמעריקאַנישער קאַפּיטאַל זאָל כאַפּט אויף אַ געווייסער צייט ווערען אַריינגעצויגען, און ער וועט מקיים זיין די מצוה אָפּצוהיטען די „מאָנראָו דאָקטרין", אַז אַמעריקע זאָל זיך נישט מישען אין די אייראָפּעאישע אָנגעלעגענהייטען, און אייראָפּע זאָל זיך נישט צורירען צו אַמעריקע.

זיין גאַנצען לעבען געווען אַ יוד, און געשטאָרבען אַלס קריסט מיט די ווערטער „יאָ, רבי, איך בין אַ יוד“.

דאָס לעבען און דער טויט פון זיגמונט פיינמאַן.

ספּעציעל געשריבען פאַר'ן „נייעם פאָלקסבלאַט“ פון זלמן זילבערצווייג.

נישט שטענדיג איז דאָס טעאַטער אַ שפּיל, אַמאָל איז דאָס לעבען, דאָס אמת'ע ,ווירקליכע לע־בען, אַ טעאַטער־שפּיל.

אַזאַ שפּיל האָט דאָס לעבען אָפּגעשפּילט מיט זיגמונט פיינמאַנען אויף די ברעטער פון לאָדזער „גרויסען טעאַטער“.

פיינמאַן איז דאַמאָלט געווען אין זיין גלאַנץ־פּעריאָדע, ער האָט נאָר וואָס געהאַט געפייערט זיין 25־יאָהריגען ביהנע־יובילעאום אין לאָדזש און זיך ערוואָרבען אָהן אַ שיער פערעהרער און פריינד, און פלוצלונג אונערוואַרטעט האָט ער זיין לעבען פער־ענדיגט אויף דער ביהנע.

שטאַרבען אויף דער ביהנע איז אייגענטליך דער פערלאַנג פון יעדען גרויסען אַרטיסט. יעדער אמת'ער אַקטיאָר איז אַזוי פערבונדען מיט'ן טעא־טער, אַז ער וויל דערמיט לעבען און שטאַרבען. היינט די פאַרבענרייכע פאַנטאַזיע פון שוישפּילער: געוואוינט תמיד צו אויסערגעוועהנליכעס, צו לע־בען פרעמדע לעבענס, צו זיין פערוועבט אין אַנדע־רע וועלטען, צו אינטריגע, סענסאַציע, סקאַנדאַל, טומעל, ווערט ביי איהם אינסטינקטיוו געשאַפען דער ווילען, אַז אויך זיין לעצטער אַרויסטריט אויף דער לעבענס־אַרענע זאָל האָבען אין זיך עפעקט, עפּעס טעאַטראַלישעס, און וואו קאָן נאָך זיין אַזאַ פייערליכע געזעגענונגס־סצענע פון זיגדינען וועלטעל אויב נישט עפענטליך פאַר די אויגען פון טעאַטער־פּובליקום?

פון גרויסען מאָליער, דעם דראַמאַטורג און וואַנדער־אַקטיאָר אָן, איז די תפילה פון יעדען גרויסען אַקטיאָר, אַז דער מלאך־המות זאָל איהם זיין חיות אָפּנעמען אויף די ביהנע־ברעטער. (ער־מונד קין — דער גרויסער ענגלישער אַקטיאָר, רעדט מיט קנאה וועגען יענעם גליקליכען מאָמענט פון מאָליער'ן).

און פון דעם שטאַנדפּונקט גענומען האָט זיג־מונט פיינמאַן געענדיגט זיין לעבען ווי אַ גרויסער אַקטיאָר.

ער האָט זיין לעצטען אָטעם אויסגעהויכט אויף ביהנע־ברעטער, אין דער אַטמאָספערע פון קוליסען און אַקטיאָרען, אָבער אָהן פּובליקום, ווייל דער מלאך־המות איז צו פריה געקומען, נישט בעת דער פאָרשטעלונג, נאָר אין דער פריה, בעת דער פּראָבע.

זיגמונט פיינמאַן איז געבוירען געוואָרען אין יאָהר 1861 אין קעשענעוו. שוין צו 19 יאָהר הויבט ער אָן שפּילען אין די פערשידענע טרופּעס, וועלכע שלעפּען זיך אַרום איבער בעסאַראַביע און רומעניע. באַלד קומט צופאָהרען פון אַמעריקע דער בעקאַנטער יודישער אַקטיאָר זעליג מאָגולעסקא. ער איז אַליין אַ רומענישער, און געפאָהרען איז ער קיין אַמעריקע „אויסקוקען“. ער קומט טאַקע צו־ריק „אַראָפּצונעהמען“ קיין אַמעריקע אַ טרופּע. אין דער דאָזיגער טרופּע זענען צווישען אַנדערע אויך דוד קעסלער און זיגמונט פיינמאַן.

עס דויערט נישט לאַנג און זיגמונט פיינמאַן הויבט אָן פערנעהמען אַ אָנגעזעהענעם אָרט אין דער יודישער טעאַטער־וועלט. ער ווערט אַן ערנסטער קאָנקורענט פאַר דוד קעסלער'ן.

אין אייגענשאַפט זענען ביידע גלייך: ביי־דע זענען זיי פעסט געבויט, האָבען שטאַרקע אָר־גאַנען און אויסדריקסבאַרע געזיכטער, ברויזענדע טעמפּעראַמענטען.

אין דער צייט אָבער, וואָס קעסלער איז אַ פּראָסטאַק, האָט נישט קיין אויסדריקע פאַר זאַ־כען, וועלכע ער וויל אַרויסזאָגען, און מיט רמזים און קערפּערליכע בעוועגונגען דערגענצט ער דאָס, וואָס זיין צונג קאָן נישט אַרויסברענגען, איז פיינ־מאַן אָנגעשטאָפּט מיט „שפּראַך“, אָנגעלייענט זיך אַ סך מיט דער דייטשער ליטעראַטור, ווייסט ער ווי אַזוי זיך אויסצודריקען אַפילו ליטעראַריש.

און ווען עס קומט אָן אין אַמעריקע דער פּעריאָד, וואָס צוליב קאָנקורענץ־צוועקען האָט זיך יעדעס טעאַטער זיין אייגענעם מחבר, וועלכער שרייבט נאָר פאַר זיין כשר'ע עדה, טוט זיך פיינ־מאַן אָן די סמאָנטעל פון אַ דראַמאַטורג און שטעלט זיך אין דער שפּיץ פון אַ טעאַטער. אין אָנהויב בעגנוגענט ער זיך מיט איבערזעצען דעם קלאַסישען רעפּערטואַר, וועלכער פּאַסט זיך זעהר פאַר זיין אויסערליכער פיגור און זיין פּאַטעטישען אָרגאַן, באַלד אָבער ווערט ער „מחבר“ און בעאַרבעטער פון אַ גאַנצער רייהע פּיעסען, וועלכע האָבען זיך אויף יאָהרען לאַנג איינגעבירגערט אין יודישען רעפּערטואַר.

אַזוי שרייבט ער אַן אַזעלכע לעבענסבילדער ווי „חנה'לע די נייטאָרין“, „שבת קודש“, „שפּרה'לע“, „דער שטראָסענזינגער“, „גבור חיל“, „די פרוי“, „דעם פאָטערס קללה“, „דאָס רויטע מענ־שעלע“, און היסטאָרישע פּיעסען ווי „די נאַכטי־גאַל פון ירושלים“, „די יודען פון מאַראָקאָ“ א.אַ.

פערשטעהט זיך, אַז קיין ליטעראַרישען ווערט האָבען די אַלע פּיעסען נישט, אָבער דאָ און דאָרט זענען אין זיי פערהאַן סצענען, וואָס בעווייזען, אַז פיינמאַן בעזיצט אינטעליגענץ, מענשען־קענטניש און ביהנע־פּראַקטיק.

אַגב איז ער אויך געווען אין זיין פּריוואַט־לעבען, אַ וואוילער, אַ צאַרט פילענדער, אַ חבר— אַ פולשטענדיגער געגענזאַץ צו זיין אויסערליכער קאָמפּליצירטער פיגור.

פיינמאַן האָט געשעצט מענשען, און געשעצט די קונסט. ער האָט דאָס יודישע טעאַטער לייד־ענשאַפטליך געליבט, און געווען עס אַזוי איבערגעגע־בען, אַז ער האָט בעוויזען אַרויסצורופען בעוואונ־דערונג ביי אַזעלכע קינסטלער ווי ריטער פאָן זאָנענ־טאַל און פאָן פּאָסאַרט, מיט וועלכע ער איז געווען פּערזענליך בעקאַנט.

פון אַמעריקאַ איז פיינמאַן אין 1905 געקומען קיין לאָנדאָן, דאָ האָט געהערשט אַ כאַאָס אין יו־דישען טעאַטער. זייט 20 יאָהר ווי יעקב פ. אַדלער איז פון לאָנדאָן געפאָהרען קיין אַמעריקאַ, האָט זיך קיין לייטיש, סטאַבּיל טעאַטער נישט אַוועקגעשטעלט אין לאָנדאָן. אַלע פּרובען פון די פערשידענע גרו־פּעס אין משך פון די דאָזיגע 20 יאָהר, האָבען אַ פּנים געהאַט ווי פּורים־שפּילען, און האָבען שיער נישט אַלעמען איבערצייגט, אַז אין לאָנדאָן איז נישטאָ קיין אָרט פאַר אַ גוט, שטענדיג טעאַטער.

ער האָט געהאַט פאַר זיך אַ זעהר שווערע אויפ־גאַבע, צו וועלכער עס איז נישט גענוג געווען בלויז צו זיין אַ גוטער אַקטיאָר. מען האָט געדאַרפט האָ־בען אַ מאַסע ענערגיע, אַ ריזיגען אונטערנעהמונגס־גייסט און איבערגעבענהייט צו דער זאַך, אַזוי ווי ער האָט בעזעסען די אַלע מעלות, איז ער געווען דער פּאַסיגער מאַן זיך צו שטעלען אין דער שפּיץ פון אַ שטענדיג יודיש טעאַטער אין לאָנדאָן.

נאָך אַ סך שווערע אַרבייט איז געלונגען פיינ־מאַנען אַזוי צו דיסציפּלינירען, נישט נאָר די אַקטיאָ־רען נאָר אויך דאָס פּובליקום, אַז טיילען פון דער יודישער אינטעליגענץ פון לאָנדאָן האָבען אויך אָנגעהויבען בעזוכען דאָס טעאַטער. אָט דאָך איז די צאָהל פון די, וועלכע האָבען זיך אינטערעסירט מיט'ן יודישען טעאַטער, געווען אַזוי קליין, אַז דער באָדען הינטער די פיס האָט זיך אָנגעהויבען וואַק־לען. די אַקטיאָרען זענען זיך צולאָפען, און פיינ־מאַן איז געווען געצוואונגען אָפּצופאָהרען קיין אַר־גענטינע. ער האָט זיך אָבער נישט אָפּגעזאָגט פון זיין פּלאַן צו שאַפען אַ שטענדיגע יודישע ביהנע אין לאָנדאָן, און נאָך אַ קורצער צייט קומט ער צוריק קיין לאָנדאָן, און פיהרט ווייטער זיין פּרוב, שווערע בעדינגונגען אונטער וועלכע ער שפּילט, זיין געזונד־צושטאַנד, וואָס איז נישט ווי צום בעסטען, לאָזען איהם מעהר נישט זיין אַזוי ענערגיש, און ער שטעלט זיך ווידער אָפּ. ער גיט זיך אָבער נאָך נישט איינגאַנצען אונטער, און האָפט נאָך אַלץ אויפצוטרע־טען אין „שיילאָק“. וועלכען ער שטודירט אַ לאַנגע צייט, און פאַר וועלכען ער האָט שוין געלאָזט אָנ־נייען אַ ספּעציעלען קאָסטיום.

יצחק זאַנדבערג, דער פערשטאָרבענער דיר־רעקטאָר פון לאָדזער „גרויסען טעאַטער“, דערוויסט זיך דערווייל וועגען פיינמאַנען, און ער פערבעט איהם אויף גאַסטראָלען קיין לאָדז. פיינמאַן נעהמט גערן אָן די איינלאַדונג. ערשטענס, וועט ער האָבען די מעגליכקייט צו בעווייזען זיך פאַר אַ ניי יודיש פּובליקום. צווייטענס, וועט ער האָבען די געלעגענ־הייט קענען צו לערנען די לאַנדסלייט פון זיין פרוי, וואָס שטאַמט אַליין פון פּוילען, פון פּלאָצק.

און אין יוני 1909 קומט פיינמאַן מיט זיין פרוי קיין לאָדז. זיין ערשטער אויפטריט איז אין „אָטעלאָ“. ער בעגייסטערט די קריטיק און דאָס פּובליקום. אַזאַ ברויזענדען טעמפּעראַמענט, אַזאַ אויסדרוקספולע דיקציע, אַזאַ פיגור האָט מען נאָך

(ענדע זעה — 11־טע זייט).

די פרעמדען=פראַגע אין פראַנקרייך.

וועגען די אויסלענדער האַלט מען איין אין רעדען אין דער פּרעסע, אין פּאַרלאַמענט אויף עפענטליכע פערזאַמלונגען. וועגען „די אונזערע“ אויס־לענדער, לאַנדווירטשאַפטליכע און אַנדערע אַרביי־טער רעדט מען ביים בעהאַנדלען דעם ביודזשעט.

פּראָטעסטען געגען „אונגעוואונשענע“ הויבען זיך אויף, ווען ס'קומט פאַר אַ בלוטיגער חשבון צווי־שען פּאָליטישע עמיגראַנטען, ווען ס'געשעהען פער־ברעכענס, וואָס אין זיי זענען שולדיג אויסלענדער. ערשט נישט לאַנג איז די פּרעסע געווען פול מיט אַזעלכע פאָרוואורפען בנוגע מאַרוניאַ, וואָס האָט דערמאָרדעט דעם איטאַליענישען וויצע־קאָנסול נאַרדיני.

אָבער ווען מ'פערעפענטליכט די ציפערען פון געבורט און טויט־פּאַלען, קאָנסטאַטירען די צייטונ־גען, מעלאַנכאָליש, אַז די סטאַבּיליזאַציע פון דער בעפעלקערונג אין פראַנקרייך קומט ווייטער פאָר, און אויב זי פּאַלט נישט, איז עס נאָר אַ דאַנק דעם צופלוס פון אויסלענדער און דעם העכערען צאָהל געבורטען ביי זיי.

מיט אַ 60—70 יאָהר צוריק פלעגען זיך די אויסלענדער פערלירען אין פראַנקרייך צווישען דער אָרטיגער בעפעלקערונג. אין די לעצטע צייטען האַלט זייער צאָהל אין איין וואַקסען: פאַר'ן קריג זענען זיי געווען איבער אַ מיליאָן, אין 1921 י. — אַנדערט־האַלבען מיליאָן. זייט דאַן פערגרעסערען זיי זיך אויף 300,000 מאַן אַ יאָהר און זייער צאָהל דער־נעהנטערט זיך שוין צו דריי מיליאָן, אַזוי, אַז אויף יעדען 12־טען פראַנצויז קומט שוין איצט אויס איין אויסלענדער. ס'איז דעריבער נישט קיין וואונ־דער, וואָס די דאָזיגע געסט, וועלכע ברענגען מיט די נויטיגע אַרבייטס־הענד אויך אַ פרעמדע שפּראַך, געוואוינהייטען, סימפּאַטיעס, מאַכען אַן פיל זאָרג די בעלי־בתים.

פאַר די גרויסע אַרבייטען אַרום אויפבויען די חרוב־געוואָרענע דעפּאַרטאַמענטען האָט מען נויטיג געהאַט הונדערטער טויזענדער אַרבייטער, און די רעגירונג אַליין האָט זיי ווערבירט אין פּוילען, אי־טאַליען, טשעכאָסלאָוואַקיען, בעלגיען, אַ גרויסער טייל פון זיי איז געבליבען אין פראַנקרייך; ווען אין 1924 י. האָט אַמעריקע איינגעפיהרט בעגרענצונ־גען פאַר די אימיגראַנטען, האָט זיך קיין פראַנק־רייך פערגרעסערט דער צופלוס אויפ'ן חשבון פון די, וואָס זענען פריהער געפאָהרען קיין אַמעריקע. אין פראַנקרייך האָט מיטאַמאָל פערנומען דעם צווייטען אָרט אין דער וועלט לויט דער צאָהל עמיגראַנ־טען, וואָס זי פלעגט אויפנעהמען, פראַנקרייך האָט נישט געמאַכט קיין שטערונגען פאַר די עמיגראַנטען און נישט געשאַפען קיין „טרעהרען־אינזעל“. און על כּולם איז פראַנקרייך געוואָרען אַ מקום מקלט פאַר די פּאָליטישע עמיגראַנטען פון רוסלאַנד, שפּאַניע, איטאַליע, און די גענגער פון סטאַלין, מוסאָליני און פּרימאָ־דע־ריווערא האָבען דאָ געבילדעט זייערע שטאַבען. אייגענטליך איז עס שוין נישט ניי. פּוי־לענס בעפרייאונגס־געשיכטע, די טשעכאָסלאָוואַקי־שע אומאָפּהענגיגקייט, די טעטיגקייט פון די רוסישע סאָציאַליסטישע פּאַרטייען זענען אַלע פערבינדען מיט פּאַריז.

דריי מיליאָן אויסלענדער — דאָס איז אַ גאַנ־צע מלוכה, דאָס זענען עטליכע „נאַציאָנאַלע מינ־דערהייטען“. אמת, זיי קענען נישט קומען מיט קיין פאָדערונגען פון „מענשען־רעכט“, דאָס האָבען אַלע אין פראַנקרייך. אָבער דאָס עקזיסטירען פון גאַנ־צע „אויסלענדער קאָלאָניעס“ מוז שאַפען און אַ־רויסרופען אַ רייהע פּראַקטישע פראַגען און אויפגאַ־בען. צום גליק פון די אויסלענדער, וואָס וואוינען אין פראַנקרייך, זענען די פראַנצויזען אַמווייניגסטען אונטאָלעראַנט בנוגע צו פרעמדע. אָבער די רע־גירונג און די פּאָליטיקער, וועלכע קוקען אַ ביסעל ווייטער פון'ם נאָהענטען מאָרגען האָבען זיך פער־טראַכט איבער'ן מאַטעריאַל, וואָס דאַרף אַנלאָדען פראַנקרייך מיט נייע כּוחות אויף צו בעאַרבייטען דאָס לאַנד, אויף צו פערפולען די פאַבריקען און אויף צו דערהאַלטען די מלוכה אַלס גרויסע. די נאָהענטסטע אויפגאַבע פון דער רעגירונג איז געוואָרען אַסימילירען, אויב נישט די עלטערען, איז ווייניגסטענס די קינדער, דעם צווייטען דור. דעפּו־טאַט טשאַרל לאַמבער, וואָס האָט זיך ספּעציאַליזירט אין די פראַגע וועגען די „אויסלענדער“ האָט אויסגערעכענט אַ גאַנצען צעטעל פון געפאַה־רען, וואָס דראָהען מצד דער נישט בעגרענעצטער איינוואַנדערונג. ער האָט אָנגעוויזען אויף דער אי־בערבעפעלקערונג פון די שטעדט, וואוהין עס שטרע־בען מייסטענס די עמיגראַנטען, דאָס ענטשטעהען פון פערשוואָרער־צענטערען דאָרט, וואו ס'געפינען זיך גרויסע מאַסען אויסלענדער. אין צפון־פראַנק־רייך זענען פערהאַן גאַנצע דערפער פון פּוילישע אַקערער, וואָס זענען געקומען אָהין מיט זייערע פרויען און קינדער. זיי האָבען אייגענע קאַפּעלען, שולען, וואו די קינדער ווערען געלערענט אויף פּויליש, אין די דרום־מערבדיגע דעפּאַרטאַמענטען איז די איטאַליענישע „פערפלייצונג“ נאָך שטאַרקער. ס'איז געווען אַ פאַל, ווען אַ גלח האָט אין אַ דאָרף געטויפט 20 קינדער פון וועלכע בלויז 4 זענען געווען פראַנצויזישע און די רעשט — איטאַליענישע. בפרט האָט לאַמבער מורא, פאַר'ן פרידליכען ער־אָבערען די גרעניץ־דעפּאַרטאַמענטען פון דייטשלאַנד און איטאַליע.

— „וואָס וועלען מיר טון מיט די אויסלענ־דער אין פאַל פון אַ קריג“? — פרעגט ער — מיר וועלען זיי מוזען אָפּגעבען אַלע אונזערע צוגען אויף עטליכע וואָכען, כדי זיי צו צושטעלען צו די גרעניצען, און אויב פערשליסען זיי אין קאָנצענטראַ־ציאָנס־לאַגערען, וועט מען אויף צו היטען די מי־ליאָנען „געפאַנגענע“ נויטיג האָבען אַ האַלבע אַר־מעע. און אין דערזעלבער צייט וועלען די גרובען און די פאַבריקען, וואו די אויסלענדער בילדען אַ בעדייטענדען טייל פון די אַרבייטער מוזען פערקלענ־ערען זייער פּראָדוקטיוויטעט.

לאַמבער מאַכט נישט קיין שום אויספיהרונ־גען. ער פערשטעהט, אַז פאַר פראַנקרייך איז נויטיג דער צופלוס פון „פרעמדע“. ס'איז אָבער נויטיג „פערפראַנצויזען“ די אָנגעקומענע.

דער נייער נאַטוראַליזאַציע־געזעץ האָט גרינגער פערלייכטערט דאָס אָננעהמען די בירגערשאַפט, לאַמבער שלאָגט פאָר, אָננעהמען בירגער ביז דרייסיג יאָהר, איינפיהרען מאַננס־מיליטער־דינסט און געבען זיי דאָס רעכט צו ענדערען זייערע פאַמי־ליע־נעמען אויף פראַנצויזישע.

דער נייער נאַטוראַליזאַציע־געזעץ האָט געהויבען די צאָהל נייע בירגער ביז 86,000 (אין 1926 — 45 טויזענד) אַ העלפט בילדען די איטאַליענער, נאָכדעם נעהמען די בעלגיער, שפּאַניער (צו צעהן טויזענד), דייטשען (8.500) נאָכדעם נעהמען רוסען, פּאָליאַקען א. אַ. וו.

אַמשטאַרקסטען אַסימילירען זיך איטאַליענער, שפּאַניער, בעלגיער. די שוואַרצע אַסימילירען זיך שלעכט, און פון זייערע חתונות מיט פראַנצויזען קומט אַרויס אַ העכער פּראָצענט דעגענערירטע קינדער (ביי חתונות מיט אינדאָ־כינער און יאַפּאַנער — ביז אַכציג פּראָצענט) דערביי איז אינטערע־סאַנט, אַז איבער פערציג פּראָצענט פון די אַפּטיר־טע האָבען חתונה מיט פראַנצויזישע פרויען.

די איטאַליענער, בעלגיער און שפּאַניער אַסי־מילירען זיך שנעל, אָרדנען זיך איין אין דרום־פראַנק־רייך, אַלס ערד־אַרבייטער, פּאַכטער א.אַ.וו. די פאַשיסטישע רעגירונג וויל איינהאַלטען דעם אַסי־מילאַציע־פּראָצעס און שטיצט זיי, אַז זיי זאָלען קענען איינהאַלטען זייער אייגענאַרטיגקייט. דער אַסי־מילאַציע־פּראָצעס נעהמט אָן זעהר שטאַרק, און דאָס פערפראַנצויזען זיך פון די נייע קאָלאָניסטען, וואָס זענען שוין דאָ אין די צעהנדליגער טויזענדער, געהט אָן מיט ריזיגע שריט.

פ. ס—ה.

יודיש טעאַטער אין פילהאַרמאָניע, נאַרוטאָוויטשאַ 20
אונטער דער לייטונג פון א. בעזמאַן און א. קאָמפּאַניעץ.

מיט'ן אָנטייל פון די ליבלינגס־אַרטיסטען באַריסאָווא, ראַבינאָוויטש און די בעקאַנטע פּרימאַדאָנאַ נאַדיאַ קאַרעני

פרייטאָג, דעם 28־טען, 9 אַ זייגער אָוונט צום 5־טען מאָל
„הערצער צו פערקויפען“
אין 4 אַקטען מיט אַ פּראָלאָג פון בעוו. שרייבער ל. מלאך, רעזשיסירט פון י. ראַקאָוו.
מוזיק צו דער פּיעסע ספּעציעל געשריבען פון ל. זעלמאַן.
ספּעציעלע טענץ, אויסגעפ. פון בעוואוסטען טענצער מיעטשיסלאַוו קורקאָווסקי.

שבת, 4 נאָכמיטאָג צו ביליגע פּרייזען די בעליבטע פּיעסע
„קאַווקאַזער ליבע“
אָפּערעטע אין 3 אַקטען מיט 20 נומערן געזאַנג און טענץ פון פ. סאַנדלער.
נייע טענץ, אויסגעפיהרט פון באַלעט־מייסטער לייבאָוויטש.

שבת, דעם 29־טען און זונטאָג, דעם 30־טען, 9 אַ זייגער אין אָוונט
פּרעמיערע!!! צום ערשטען מאָל אין לאָדז! פּרעמיערע!!!
אויף דער שוועל פון גליק
אין 3 אַקטען מיט געזאַנג און טענץ פון זילבערג, רעזשיסירט פון ל. ראַבינאָוויטש.
עס ווערען געזונגען שעהנע געזאַנגס־נומערן. שעהנע טענץ
איינשטודירט פון טענצער מיעטשיסלאַוו קורקאָווסקי.

מאָנטאָג, דעם 31־טען, ווערט נישט געשפּילט.

ס'נעמט אָנטייל (לויט א. ב.) פּ ר ו י ע ן: בעזמאַן, באַריסאָווא, נאַדיאַ קאַרעני, מאַכאַראָווסקאַ, נערה, פּאָדערמאַן, קאָמפּאַניעץ. מ ע נ ע ר: אַריעל, אייזענבערג, באַלבירסקי, האַמבורגער, מאַכאַראָווסקי, מאַסקאַוו, נייהויז, פּאָלאַנסקי, ישראל קאָמפּאַניעץ, ראַבינאָוויטש, ראַקאָוו.
צערמינ: מ. אַרנוואַלד. מוזיק. לייטונג: ל. זעלמאַן. בילעטען אין פילהאַרמאָניע־קאַסע.

הערמאן זודערמאן

*** פון ***

צביון

ווען איך האב געלייענט מיט א געוויסער צייט צוריק, אז הערמאן זודערמאן האט אפגעגאלט זיין לאנגע ווייסע באָרד, האט עס מיר שטארק פערדראסען. מיר איז געווען שווער זיך פארצושטעלען זודערמאנען אהן זיין בעריהמטער באָרד, פונקט ווי איך קען זיך נישט פארשטעלען אדמיראל פאן טירפיץ אהן זיין באָרד. זאל פאן טירפיץ אראפנעהמען זיין באָרד, און ער וועט אויפהערען צו זיין. עס וועט נישט זיין מעהר קיין אדמיראל פאן טירפיץ.

איך ווייס נישט ווי הערמאן זודערמאן האט אויסגעקוקט אין זיינע לעצטע יאהרען, ווען זיין לאנגע ווייסע באָרד איז גראָה געוואָרען. איך געדענק איהם, ווען זיין בעריהמטע באָרד האט נאך געהאט איהר פולען טונקעלען יונגענד־קאָליר מיט א בלויליכער שאטירונג. עס איז געווען איינע פון די שענסטע בערד, וואס איך האב ווען עס איז געזעהן. און זודערמאן האט געוואוסט, אז ער בעזיצט א וואונדערבארע באָרד און ער האט מיט איהר שטאָלצירט נישט ווייניגער ווי מיט זיינע דראמען און ראמאנען, וועלכע זענען דאן געווען אזוי פאפולער אין דייטשלאנד.

און ווען איך האב געלייענט, אז זודערמאן האט אראָפּגענומען זיין באָרד, האב איך נישט געקענט פערשטעהן, וואס מיט זודערמאנען איז פארגעקומען. איך האב אנדערש נישט געקענט קלערען, אז זודערמאן איז אונצופרידען געוואָרען מיט זיין אייגענעם איך, אז ער וויל מעהר נישט זיין דער זודערמאן, וואס עקזיסטירט, דער זודערמאן, וואס אלע קענען.

און איך לייען איצט אין די נעקראלאגען, וואס זענען געשריבען געוואָרען ווען איהם נאך זיין טויט, אז ער איז אין די לעצטע יאהרען ווירקליך נישט געווען צופרידען מיט זיך אליין, ער האט געלעבט צוריקגעצויגען און האט בעטראכט זיין ליטעראַרישע קאריערע פאר א דורכפאל.

נו, עס איז שווער צו גלויבען, אז זודערמאן זאל אליין בעטראכטען זיין ליטעראַרישע קאריערע פאר א דורכפאל. וואָרים פאקטיש איז זי דאך נישט געווען קיין דורכפאל, אין געגענטייל, זי איז געווען גאנץ ערפאלגרייך, ווי דער גרויס פון זודערמאנ'ס טאלאנט. נישט מעהר, דער ערפאלג איז געווען ביז א בעשטימטער צייט, און דאן האט ער זיך אפגעשטעלט. זודערמאן מיט דער לאנגער בלויליכער זיידענער באָרד איז געווען זעהר ערפאלגרייך. עס איז נאר נישט געווען מעהר ערפאלגרייך דער זודערמאן מיט דער גראָהער באָרד.

זודערמאנ'ס ערשטער ארויסטריט אין דער דייטשער דראמאטישער ליטעראטור איז געווען עפּאָכע־מאכענד. זיין ערשטע דראמע „עהרע", וועלכע איז אויפגעפיהרט געוואָרען, אויב איך האב נישט קיין טעות, אין דעם לעסינג טעאטער אין בערלין, אין יאהר 1890, האט אנגעמאכט א שטורם. עס איז געווען העכסט־רעוואָלוציאָנער אין יענער צייט. זודערמאן האט אין זיין דראמע א טרייסעל געטאן די פונדאמענטען פון דער אנגענומענער בירגערליכער מאראל, ער ברענגט דאָרטען ארויס די אידעע, אז עס איז נישטא איין מאראל פאר אלעמען. נאר אז יעדער קלאס האט זיך זיין מאראל. און וואס פאר איינעם איז אונמאראליש, קען זיין פאר'ן צווייטען מאראליש. און דאסזעלביגע איז אויך מיט עהרע. עס עקזיסטירט נישט אזא מין עהרענגעפיהל, וואס זאל זיין געמיינשאפטליך פאר אלע שטאנדען און קלאסען, און זודערמאן געהט נאך ווייטער. ער לאזט איבער פאר יעדען איינצעלנעם צו בעשטימען, וואס איז גוט און וואס עס איז שלעכט, וואס עס איז ערענהאפט, און וואס נישט, היינט איז דאס אלץ אלט און אפגעריבען. אבער מיט קנאפע 40 יאהר צוריק איז דאס אין דייטשלאנד, אין דעם דעמאָלסטיגען קליין בירגערלעבען און פריצישען דייטשלאנד געווען נישט נאר העכסט ניי, נאר געוואלדיג רעוואָלוציאָנער. אזוי רעוואָלוציאָנער, אז די רעגירונג האט פערבאָטען די ווייטערדיגע אויפפיהרונג פון דער פיעסע.

זודערמאנס דראמע די „היימאט" איז געווען א ווייטערדיגער שריט אויף דעמזעלבען וועג. אויך „היימאט" איז געריכטעט געגען דער פערפעסטיגטער און פערגליווערטער פריצישער און בירגערליכער מאראל. די קינסטלערין מאגדא, וועלכע קעהרט זיך אום צו איהר היים, רעוואָלטירט געגען דער אלטער בירגערליכער היימישער מאראל. זי שטעלט ארויס א נייע מאראל, א העכערע, א גייסטיגערע, א פרייערע.

אויך „היימאט" מאכט א שטארקען איינדרוק אין דייטשלאנד, אבער נישט אזוי שטארק ווי „עהרע" די אידעע איז שוין מעהר נישט אזוי ניי. זי איז שוין אביסעל אפגעריבען.

אין אנפאנג איז זודערמאן געווען אין א געוויסער מאס א פארלויפער פון זיין צייט. שפעטער אבער, האט איהם די צייט אנגעפאנגען אריבערלויפען.

אין זיינע ערשטע ווערק איז זודערמאן געווען דער רעוואָלוציאָנער, דער באהנברעכער. אבער די צייט האט איהם שנעל אריבערגעיאגט און ער האט אנגעפאנגען צו בלייבען ריקשטענדיג.

אין דער וועלכער צייט, וואס זודערמאן האט אנגעפאנגען שטורמען די דייטשע בירגערליכע מאראל, האט אין דייטשלאנד זיך אנגעפאנגען ענדערן דאס גאנצע עקאנאמישע לעבען. אין יענער צייט האט זיך אנגעפאנגען די גרויסע מאָדערנע אינדוסטריעלע מאכט. [illegible] נאך אהן א בעשטימטען [illegible]אליזירונג פון דייטשלאנד און עס האט אנגעפאנגען וואקסען א גרויסער שטאטישער פראלעטאריאט, און מיט איהם א פאליטישע און עקאנאמישע רעוואָלוציאָנערע בעוועגונג מיט נייע אידעען און נייע בעגריפען נישט בלויז וועגען מאראל און עהרע, נאר וועגען די סאמע גרונדפעסטען פון דער גאנצער געזעלשאפט. עס האט זיך אנגעפאנגען א שטורמישע צייט, א צייט פון דראנג און קאמף. מען האט אנגעפאנגען איבערשאצען אלע ווערטען, אבער זודערמאן איז מיט דער צייט נישט מיטגעגאנגען. ער איז געבליבען דאָרטען, וואו ער האט אנגעפאנגען.

און עס האט זיך גראד געטראפען, אז אין דער זעלביגער צייט מיט זודערמאנען האט זיך אויף דעם ליטעראַרישען הימעל פון דייטשלאנד בעוויזען נאך אן אנדער שטערן — גערהארד האופטמאן. און אט דער צווייטער שטערן האט אנגעפאנגען שיינען אלץ ליכטיגער און העלער. ביז ער האט זודערמאנען כמעט אינגאנצען פערדונקעלט.

גערהארד האופטמאן איז גלייך אין אנפאנג ארויס מיט א גרעסערען און ברייטערען פערנעהם ווי זודערמאן. אין דער צייט וואס הערמאן זודערמאן האט אין זיין „עהרע" א טרייסעל געטאן די ווילען פון דער אלטער בירגערליכער מאראל, האט גערהארד האופטמאן אין זיינע „וועבער" א טרייסעל געטאן דעם סאמע יסוד פון דער אלטער בירגערליכער געזעלשאפט.

גערהארד האופטמאן האט דערזעהן דאס אנקומען פון דעם נייעם געזעלשאפטליכען קלאס, וואס טראגט אין זיך די זאמען פון רעוואָלט געגען דער בירגערליכער געזעלשאפט און געגען איהר הערשאפט.

אין די „וועבער" פיהרט האופטמאן ארויס אויף דער סצענע נישט קיין איינצעלנעם רעוואָלטירענדען ארבייטער, נאר דעם גאנצען קלאס. עס איז דער ערשטער אנשטורם פון א נייער ארגאניציל, אהן א פארמולירטען בעוואוסטזיין. אבער דאך פאראיינטם אין קאמף געגען א געמיינשאפטליכען שונא. ווער איז דער שונא? דאס איז נאך נישט קלאר. געוויס זענען עס די באלעבאטים פון די וועבערייען. אבער נישט זיי אינגאנצען. דער גרעסטער אומגעמיטלבארער שונא איז די מאשין, וואס מען האט אריינגעשטעלט אין די וועבערייען, און וועלכע פערנעהמט דעם פלאץ פון די וועבער און מאכט זיי ברויטלאָז. מען דארף דעריבער אנפיהרען א קאמף מיט די מאשינען, מען דארף זיי צוברעכען. שפעטער ערשט פאנגען אן די ארבייטער פערשטעהן, אז נישט די מאשין איז זייער שונא, נאר די באלעבאטים, וואס האבען די מאשינען.

הערמאן זודערמאן האט אויסגעצייכענט געקענט דאס לעבען פון דעם דייטשען אלט־מארישען בירגער און פון דעם נידעריגען דייטשען אדעל, פון די קליינע ארימערע פריצים. אט די לעצטע האט ער געקענט דורך און דורך, און ער האט אויסגעצייכענט געמאָלען די קאמעדיעס און די טראגעדיעס פון זייער לעבען, זייער מאראל, זייער עהרענגעפיהל, זייער פוסטען שטאלץ, און זייער טיפען וועהטאג, וואס זיי דארפען אפט בויגען און ברעכען זייער שטאלץ. זיינע ראמאנען „פרוי זאָרגע", „דער קאצענשטעג", „יאלאנטעס האכצייט", און אזוי וו. זענען אויסגעצייכענטע אפשפיגלונגען פון דעם מין, אבער דאס האט אנגעפאנגען ווערען אלטער שטאָף. עס איז געווען גוט, ווען מען האט געדארפט אויפרודערען די אלטע, פערשימעלטע און פערגליווערטע בירגערליכע און קליין־פריצישע נעסטען. אבער וואס ווייטער? וואס איז דאס נייע ווארט? וועמען אינטערעסירט איצט דער אונטערגעהענדער קליינער אדעל אין דייטשלאנד מיט זיינע השגות פון לעבען, ווען אין לאנד האט זיך בעוויזען א רויטער פראָלעטאריאט, וואס פערמעסט זיך איבערצוקעהרען אלץ מיט'ן קאפ אראפ? הערמאן זודערמאן האט מעהר נישט געהאט, וואס צו זאגען און ווען מען האט נישט וואס צו זאגען מוז מען אראפ פון דער סצענע.

הערמאן זודערמאן האט די גאנצע צייט געפיהלט די קאנקורענץ פון גערהארד האופטמאן. ער האט געוואוסט, אז ער, האופטמאן, פערשטעלט איהם. און ער האט דעריבער נישט נאר טיף ביי זיך אין הארצען פיינד געהאט האופטמאנען. נאר ער האט עס אפט ארויסגעוויזען גאנץ אפען. עס איז אבער געווען אן אומזיסטע פיינדשאפט. האופטמאן האט נישט אויף דאס מינדעסטע פערשטעלט זודערמאנ'ס גרויסקייט ווי לאנג זודערמאן האט געהאט צו זאגען עפּעס נייעס, ער האט איהם אנגעפאנגען פערשטעלען בלויז דאן, ווען זודערמאן איז אליין געבליבען שטעהן פון הינטען.

און וואלט זודערמאן געלעבט נאך עטליכע יאהר, וואלט ער אפשר געהאט די טרייסט, וואס אויך זיין קאנקורענט האופטמאן פאנגט אן אראפצוגעהן פון דער סצענע, ווייל די צייט האט אויך, ווי עס זעהט אויס, אריבערגעיאגט דעם גרויסען האופטמאנ'ען. אויך ער ווערט אן אפגעשטאנענער. אויך איהם פעהלט, ווי עס זעהט אויס, דאס נייע ליד פאר דער נייער צייט. מעגליך, אז די צייט איז לעצטענס צו שנעל געלאפען און האופטמאן האט אויף דער עלטער מיט איהר נישט געקענט מיטלויפען. שוין אפגעמאטערט פון לויפען אביסעל פאר־אוים. אבער דאס קען בלויז דינען אלס אנ'ערקלערונג, וואָרום האופטמאן איז צוריקגעשטאנען, אבער עס ענדערט נישט דעם פאקט, אז ער איז צוריקגעשטאנען און אז ער לעבט היינט פיל מעהר מיט דער גלאריע פון זיין פערגאנגענהייט, ווי פון זיין געגענווארט.

הערמאן זודערמאן האט זיין פלאץ אין דער דייטשער ליטעראטור און טיילווייז אויך אין דער וועלט ליטעראטור. ער וואלט מיט זיין טאלאנט אפשר געקענט פערנעהמען א סך א גרעסערען פלאץ, אבער דערצו האט ער געדארפט זיין א גרעסערער מענש. אום צו זיין גאר א גרויסער שרייבער איז א גרויסער טאלאנט אליין ווייניג, מען דארף דערצו זיין נאך א גרויסער מענש.

טובערקולאזע

פון ד"ר.

צ. שאבאד

די נייגונג צו טובערקולאזע איז ביי פערשידענע מענשען פערשידען אין צוזאמענהאנג מיט'ן קלימאט, ראסע און דער עיקר מיט דער בעשעפטיגונג און מיט דער סאציאל־עקאנאמישער לאגע.

לאמיר אנהויבען פון דעם ווייטיגסטען.

ס'איז שוין לאנג בעוויזען געוואָרען, אז געוויסע פראפעסיעס, דער עיקר אזעלכע, וואו ס'קומט פאר צו ארבייטען אין שטויב, פיהרען צומעהרסטען צו טובערקולאזע. דא געהערען די ארבייטער און בעלי־מלאכות, וואס האבען צו טון מיט שטויב, וואס שטאמט פון געוויקסען (טאבאק, מעהל, קויהלען, טיכער), פון בעלי־היים (חזיר־האר, ראג) פון מעטאל (שטאהל, אייזען) א. ד. ג. דערצו ווירקט נאך די שלעכטע לופט אין די פאבריקען און ווארשטאטען, די שווערע ארבייט, די אומבעקוועמע לאגע, דאס שטענדיגע שטעהן אדער זיצען איינגעבויגען, דער לאנגער ארבייטסטאג, די קליינע בעלוינונג א. ד. ג. די סטאטיסטיק אין אלע לענדער בעווייזט, אז די קראנקליכקייט און די שטערבליכקייט ביי אזעלכע ארבייטער איז א סך גרעסער ווי ביי דער איבעריגער בעפעלקערונג.

נישט די פראפעסיע אליין, אויך ארימקייט בכלל פיהרט צו טובערקולאזע. מיר ווילען דא נישט — צוליב קירצקייט — ברענגען קיין ציפערן. מיר קענען דא בלויז אנווייזען, אז אין די שטעדט, וואו די סטאטיסטיק פון דער שטערבליכקייט פון טובערקולאזע ווערט גענוי געפיהרט, איז פעסטגעשטעלט געוואָרען, אז וואס ארימער ס'איז די אדער יענע געגענד, דער אדער יענער שטאדט־טייל, אלץ גרעסער איז דער פראצענט געשטארבענע פון טובערקולאזע, און פערקעהרט — וואס רייכער, אלץ איז דער פראצענט קלענער. א שטייגער אין האמבורג איז נאך פאר דער מלחמה בערעכענט געוואָרען די שטערבליכקייט פון טובערקולאזע ביי פערשידענע שטייער־צאהלער און ס'האט זיך ארויסגעוויזען, אז וואס גרעסער די פערדינסטען, אלץ קלענער איז דער פראצענט געשטארבענע פון טובערקולאזע; און פערקעהרט. אדער ווי איינער האט זיך אויסגעדריקט: וואס גרעסער דער געלד־זאק, אלץ קלענער די טרומנע; וואס קלענער דאס געלד־זעקעל, אלץ גרעסער איז די טרומנע.

ס'פערשטעהט זיך, אז דא ווירקט נישט דאס געלד גופא, נאר דאס אלץ, וואס מען קען קריגען פאר געלד: גרויסע ליכטיגע וואוינונג, פיל זון און ליכט, שטאדט־געגענד מיט פיל גרינס, גוטע דערנעהרונג, נישט קיין שווערע ארבייט, גענוג אפרוה, זומער־פעריען, פאסיגע קליידונג, ריינליכקייט, גענוג וועש, אפטע וואשונגען, גוטע מעדיצין אינדערצייט א. ז. וו.

דער קלימאט און די צייט פון יאהר האבען נישט קיין גאנץ גרויסע בעדייטונג אויף דער פערשפרייטונג פון טובערקולאזע. א גרעסערע ווירקונג האט — ווייזט אויס — די ראסע, אדער ריכטיגער געזאגט איהר קולטור.

אין דעם פונקט איז זעהר אינטערעסאנט די פראגע וועגען טובערקולאזע ביי יודען.

ס'איז א פעסטגעשטעלטער פאקט, אז די שטערבליכקייט פון טובערקולאזע ביי יודען איז כמעט אין אלע שטעדט און אין אלע לענדער קלענער, ווי ביי דער איבעריגער בעפעלקערונג אין די זעלבע ערטער. און דאס מערקט זיך נישט נאר אין די געגענדען, וואו דער וואוילשטאנד פון דער יודישער בעפעלקערונג (א שטייגער אין בערלין, וויען, לאנדאן א. ז. ג.), נאר אויך ביי אונז, וואו די יודישע בעפעלקערונג לעבט אין שווערע עקאנאמישע, פאליטישע און אויך שלעכטע היגיענישע בעדינגונגען. דער דאזיגער פאקט קען ערקלערט ווערען נאר מיט אונזער אלטער קולטור.

אין קאמף מיט דער טובערקולאזע ווערט אין יעדען ארגאניזם אויסגעארבייט א קעגענגיפט, וואס שטרעבט אומשעדליך צו מאכען דעם גיפט פון דער טובערקול באצילע. אויב דער מענש געהט ארויס מיט א נצחון פון דער דאזיגער מלחמה, ווערט ער שוין אין א געוויסער מאס זיכער (אימון) קעגען דער דאזיגער קראנקהייט. אזוי קומט פאר אויך ביי דאס רוב קלעביגע קראנקהייטען. אין משך פון זייער טויזענטיעהריגער קולטור־געשיכטע האבען די יודען — ס'פערשטעהט זיך — געהאט אומצעהליגע מאל די געלעגענהייט זיך אנצוגעהמען מיט טובערקולאזע. די וואס איז נישט געלונגען זיך ענטקעגענצושטעלען דעם שונא, זענען אונטערגעגאנגען. די אבער, וואס האבען בעוויזען אויסצוארבייטען אין זייער בלוט אזא קעגענגיפט, וואס האט בייגעקומען די טובערקול־באצילע, זענען געבליבען לעבען. זייערע קינדער און ווייטערדיגע דורות האבען זיי שוין איבערגעגעבען בירושה א געוויסע אימוניטעט, א געוועהר קעגען אט דער טובערקולאזע. די יודען זענען אויסגעוואקסען שוואך, מיט אן איינגעבויגענעם רוקען, מיט שוואכע ביינער און מוסקלען, אבער זיי זענען שוין געקומען אויף דער וועלט מיט א געוויסען כח קעגען דער טובערקולאזע. די יודען נעהמען זיך לייכט אן טובערקולאזע, אבער זייערע גילען פערהאלטען דעם שונא, און דער קעגענגיפט העלפט פיהרען דעם קאמף מיט דער באצילע אזוי, אז דער יוד דער סוכאטניק לעבט א סך לענגער, ווי דער נישט יוד, וואס האט געהאט דאס אומגליק צו בעקומען דיזעלבע קראנקהייט.

פון דעם, וואס מיר האבען דא געזאגט, שווימט שוין ממילא ארויף די פראגע: צי גיט זיך איבער די טובערקולאזע בירושה?

אויף דעם קען מען געוויס ענטפערן: ניין. טובערקולאזע גיט זיך נישט איבער בירושה, אזוי א שטייגער ווי סיפיליס. דאס הייסט: ביי סיפיליס געהט טאקע די ספיראכעטע (דער מיקראב, וואס איז די סיבה פון דער דאזיגער קראנקהייט) דירעקט איבער צום נייגעבוירענעם קינד. קינדער פון טובערקולאזע עלטערען (אפילו פון א שווער טובערקולאזער מוטער) ווערען נישט געבאָרען מיט טובערקולאזע, ד. ה. האבען אין זיך נאך נישט די טובערקולאז באצילע. אזעלכע קינדער קענען ארויסקומען שוואכע, ווייל די עלטערען זענען געווען שוואך. זיי האבען אפשר דעריבער א גרעסערע נייגונג צו טובערקולאזע; אבער אויב מען זאל זיי ארויסציען אין גוטע בעדינגונגען, קענען זיי אויסוואקסען פולקום געזונדע מענשען און לאנג לעבען. אזעלכע פאקטען זענען שוין אומעטום בעקאנט. דער עיקר איז דאס דערוויזען געוואָרען אין פראנקרייך, וואו ספעציעלע געזעלשאפטען פערנעהמען זיך דערמיט, וואס מען נעהמט צו ביי טובערקולאזע מוטערס זייערע נייגעבאָרענע קינדער און מען גיט זיי אפ אויף האדעוואניע אין די דערפער ביי געזונדע בעדינגונגען.

דער דאזיגער פאקט האט — ס'פערשטעהט זיך — זעהר א גרויסע בעדייטונג. וויפיל געמיטער האט צושטערט אט דאס איינגעפונדעוועטע ביים ברייטען עולם איינרעדעניש, אז טובערקולאזע גיט זיך איבער בירושה. און דער וואס האט געהאט דאס אומגליק געבוירען צו ווערען פון טובערקולאזע עלטערען, מוז שוין ממילא אויך קראנק ווערען אויף טובערקולאזע. אזא איינרעדעניש האט נישט נאר פערביטערט דאס לעבען יחידים, נאר אויך אפגענומען חשק בכלל פאר'ן קאמף מיט דער דאזיגער קראנקהייט. אויב סיי ווי סיי מוזען קראנקע עלטערען האבען קראנקע קינדער, צו וואס דען קעמפען, אננעהמען מיטלען, ברענגען קרבנות, זיך אפזאגען פון געוויסע געוואוינהייטען א. ד. ג.?

דער לייענער וועט אבער פרעגען: אויב עס איז אזוי, אויב טובערקולאזע גיט זיך נישט איבער בירושה, פארוואס זענען פונדעסטוועגען דאך פאַראן גאנצע פאמיליעס, וואו א גרויסער טייל, אמאל דער גרעסטער טייל, אמאל אפילו אלע מיטגלידער זענען קראנק אויף טובערקולאזע? יעדער איינער וועט דאך אייך אנווייזען אויף צעהנדליגער אזעלכע פון זיינע בעקאנטע. און אפילו די דאקטוירים אליין: צי פרעגען זיי נישט טאקע ביי יעדען פון זייערע לונגענקראנקע (און פערשרייבען דאס אפילו), צי האט נישט ווער פון דער פאמיליע געליטען אויף טובערקולאזע (געהוסט, געשפיגען מיט בלוט, יונג געשטארבען)?

יא, דאס איז אלץ ריכטיג, אבער די סיבה איז גאר אנ'אנדערע.

די זאך איז די, וואס טובערקולאזע איז אנ'אנשטעקענדיגע קראנקהייט, און אנשטעקענדיג איז זי אט צוליב דער קליינטשינקער טובערקול־באצילע. ס'איז דאך נאטירליך, אז גיכער פאר אלץ קען מען זיך אנשטעקען אין דער אייגענער פאמיליע. דער מאן שטעקט אן דאס ווייב, און דאס ווייב דעם מאן. דער פאטער אדער די מוטער, וואס הוסטען, ווארפען ליחות, אין וועלכע ס'זענען פאראן מיליאַרדען באצילען, שטעקען אן — נאטירליך — מיט זייער קראנקהייט אויך די קינדער — דורכ'ן הוסטען, ניסען, דורך די וועש, כלים א. ד. ג. דאס זעלבע קומט פאר צווישען שוועסטער און ברידער, אבער אויך דאסגלייכען קען מען זיך אנשטעקען פון א קראנקער דינסט, ניאניע, קעכין, שכן, חבר, לעהרער א. א. אט דא ליגט דער גרונד פון דער אנשטעקונג און אויך די געפאהר פון דער פערשפרייטונג פון דער קראנקהייט.

ווי פערשפרייט זיך אלזא די טובערקולאזע?

היות ווי דער גרעסטער טייל טובערקולאזע קראנקע בעהערען צו די וואס זענען קראנק אויף לונגענטובערקולאזע (סוכאטע), און היות ווי דער גרעסטער טייל לונגענטובערקולאזע קראנקע שפייען מיט ליחות, וואס ענטהאלטען טובערקול־באצילען, איז טאקע דער פערשפרייטער פון טובערקולאזע אט די טובערקול־באצילע, וואס שטאמט פון די ליחות.

(פאלקסגעזונד).

אמאל איז געווען...!

וועגן דעם איצטיגן איבערגעטריבענעם אינטערעס אין דער פארגאנגענהייט.

פון ש. ניגער

אונזערע צייטונגען זענען פול מיט זכרונות. אט די פרישע צאפלדיגע קינדער פון היינטיגען טאג, אט די לוסטיגע פארטרעטער פון דעם „לויפענדיגען מאמענט", אט די נייעס-דערצעהלער טראגען אונז אונטער גאנצע בלעטער מיט אלטע כראניקעס. זיי כאפען-אפ דעם ביסעל נייעס, נעהמען זיך דערצעהלען, וואס אמאל איז געווען.

איז עס א צופאל, וואס די יודישע פרעסע איז איינגעטונקט אין מעמוארען, אין פאלקלאר, אין סתם ארכעאלאגיע? ניין, עס איז נישט קיין צופעליגע זאך און עס איז נישט קיין קאפריז פון די רעדאקטארען. דער עולם וויל, אז מען זאל איהם דערצעהלען, וואס אמאל איז געווען. דער היינט איז פערבלאסט געווארען. נישטא קיין נייע אידעען און קיין גרויסע פאסירונגען, נישטא, פון וואס פערכאפט צו ווערען. און אז ארום איז נודנע און שטיל, ווי אויף א בית-עולם, געהט מען אויף קבר אבות. אז די לאמפען ווערען אויסגעלאשען, איז דאס איינציגע ליכט דאס יאהרצייט-ליכטעל.

און די לאמפען פון אידעען זענען אויסגעלאשען אדער קוים וואס זיי צאנקען.

אלע אונזערע פראגראמען האבען זייער בעסטע צייט, זייער יוגענד, זייער פרישקייט, זייער תמימות און ענטוזיאזם — הינטער זיך. אלע האבען זיי אן איצט זייער ליד מיט „אמאל איז געווען".

אמאל איז געווען טעאדאר הערצל, אחד העם איז געווען אמאל. און אפילו די באלפור-דעקלאראציע, וואס האט דא נישט לאנג ערשט געפייערט איהר צעהן-יאהריגען יובילעי, זי איז נאך אפילו קיין בר-מצוה נישט געווארען, געהערט שוין אויך צו דער וועלט פון עראינערונגען. לאמיר גלויבען, אז די חלוצים האבען נאך דערוויילע וויכטיגערע ארבייט, ווי צו שרייבען זכרונות. אבער אויך זייער ליד קלינגט שוין נישט אזוי מונטער און ענטוזיאסטיש, ווי פריהער. עס איז שוין אויך ביי אט די שעהנסטע און בראווסטע פון אונזערע אידעאליסטען — חול-המועד'יג.

און ווי לאנג איז עס נאכ'ן יום-טוב פון סאציאליזם? מיר אלע געדענקען נאך, ווי די נשמות האבען געפלאמערט אינאיינעם מיט די פאהנען. דער טעם פון דער יוגענדליכער פרייד, דער געשמאק פון דעם נייעם גלויבען ליגט נאך אויפ'ן צונג. א נייע ערד און נייע הימלען האבען זיך אויסגעשפרייט פאר די אויגען. און עס איז געווען א וואהר, נישט קיין חלום. מיר זענען געווען גרייט פאר אנ'אנדער לעבען. מיר זענען בעגייסט געווען פון אינעווייניג. אבער אט איז געקומען די רעוואלוציע, — און אנשטאט רעוואלוציאנערען האבען מיר איצט עראינערונגען פון רעוואלוציאנערען.

די פיהרערס און די טוערס פון אונזערע סאציאליסטישע פארטייען זענען אין די לעצטע עטליכע יאהר שטארק פערנומען מיט שרייבען זייערע זכרונות. מען טראגט ציגעל און ליים צו דעם בנין פון דער... געשיכטע פון דער רעוואלוציע.

ווען מען האט נאך „געמאכט" געשיכטע, האט מען זיך געקאכט און מען איז געווען פול מיט ענטוזיאזם; איצט אבער, ווען מען שרייבט זי, איז מען מעשה-היסטאריקער קיהל און רוהיג. עס עקזיסטירען נאך פערשידענע סאציאליסטישע פארטייען, אבער דער אונטערשיד צווישען זיי בעשטעהט, דוכט זיך מיר, אין דעם, וואס יעדע פארטיי האט איהר איינענעם ארכיוו און פראוועט איהרע אייגענע יאהרצייטען.

די איינציגע, וועלכע זענען נאך נישט אריינגעטאן דורכאויס אין שטעלען מצבות און מאכען רעוואלוציאנערע אל-מלא רחמים'ס — זענען די קאמוניסטען. אבער אויך זיי האבען שוין זייערע יובילעען, זייערע יאהר-צייטען, זייערע הייליגע קברים און בין רעוואלוציע לרעוואלוציע מאכען זיי שוין אויך שטילערהייט נאטיצען פאר די קומענדיגע מעמוארען. יא, איך האב מורא אז פאר זיי קומט שוין אויך אן די צייט פון טראכטען וועגען פערגעהמען, וואס א חשוב'ערן ארט אין דעם מוזעי פון דער רעוואלוציע בכלל און אין דעם מענדעלעע-מוזעי בפרט, אויך זייערע אינעווייניגסטע מחלוקת'ן פיהרען זיך שוין אפט ארום די פראגען פון ירושה. ווער איז דער אמת'ער יורש פון אקטאבער און אין וואס בעשטעהט די ירושה — דאס איז ביי זיי דער וויכטיגסטער שטרייט-פונקט. די פליטער-טעג פון קאמוניזם זענען שוין, יעדענפאלס, אריבער, עס זענען געקומען די טעג פון וואכעדיגער זארג, און די קאמוניסטישע ראמאנטיק פערציהט זיך שוין אויך מיט א הייטעל פון עראינערונגען.

מיר זענען אזוי פערקאכט אין עראינערונגען, אז עס וועט מיך נישט וואונדערען, ווען איך זאל מיט דער היינטיגער פארנאכטיגער פאסט בעקומען א בוך מעמוארען פון איינעם, וואס האט אויסגעוואנדערט קיין בירא-בידזשאן. מיר זענען אזוי פערליבט אין געשיכטע, אז מיר שענקען איהר אוועק גאנצע בלעטער פון דער צוקונפט. מטבע'ס, וואס האבען נאך אויף זיך דעם גלאנץ פון נייקייט, ווערען אזוי ווי מיט א פיין אפגעריבען, כדי מען זאל זיי וואס גיכער קאנען אוועקלייגען אין מוזעי.

אונזערע מוזעען קאנקורירען מיט די ביבליאטעקען. אט האט אונזער פראלעטארישע ליטעראטור נאך נישט בעוויזען ארויסצוגעבען קיין טוץ ביכלעך, און זי האט שוין איהרע קלאסיקער. לייענט די יודישע קריטיק אין סאוויעט-רוסלאנד וועט איהר זעהן, אז די סאוויעט-יודישע ליטעראטור, וועלכע לעבט זיך ערשט געהן, האט שוין דורכגעמאכט איהרע תקופות פון אלטערטום, מיטעלאלטער, רענעסאנס, נייצייט און אלע אנדערע [illegible].

צי וויל מ'לעבט איצט צו־שנעל, צו אינטענסיוו, פאלט מען שנעל אריין צו די היסטאריקער אין די הענד, צי וויל מען לעבט צו־שוואך, וויל מען אין ווי די שאטענס, וואס פערגעהן... אבער ס'איז א פאקט, אז אונזערע יונגסטע אידעען, אונזערע נייעסטע בעוועגונגען זענען שוין געווארען טעמעס פאר יובילעי־רעדעס און עראינערונגען.

ווי אלט איז דער יודישיזם? ווי לאנג איז עס, אז ער איז געקומען „אראפגווארפען משה רבינו פון בארג סיני, ווי עס האבען געזאגט די העברעאיסטען, און אוועקזעצען אויף זיין ארט פרצ'ן"? — און ער ליגט שוין פערפאקט און פערשטויבט, רעגיסטרירט און נומערירט. אויף די ארכיוו־פאליצעס פון דעם וויסענשאפטליכען אינסטיטוט.

אגב, דער וויסענשאפטליכער אינסטיטוט אליין, פארוואס איז ער אזוי כאפולער, אזוי בעליבט? ווייל ער גיט זיך אפ מיט געשיכטע.

עס זענען דא ביי אונז שולען, וואו יודישע קינדער לערנען אלץ אויף יודיש, עס זענען דא ביי אונז לעהרער־סעמינארען און פעדאגאגישע טעכניקומס, וואו עס ווערען צוגעגרייט לעהרער פאר די דאזיגע שולען. דאס זענען די ווארשטאטען, וואו עס שמידט זיך אונזער צוקונפט, דאס זענען די לאבאראטאריעס, וואו עס ווערט געווויגט דער סוד פון אונזער ווייטערדיגען לעבען, אבער זיי רופען נישט ארויס צו זיך אזא אינטערעס, ווי עס וועקען נישט אזא ענטוזיאזם, ווי די ארכיווען און פנקס'ן פון דעם וויסענשאפטליכען אינסטיטוט.

מיר בענקען אזוי נאכ'ן אמאל, מיר חלש'ן אזוי נאך דער לופט פון דער פערגאנגענהייט, אז אפילו די צוקונפט און איהרע אידעען איז אונז ליבער צו נעהמען פון די הענד פון היסטאריקער.

נישט איין יונגער שריפטשטעלער אונזערער איז געווארען פאפולער ערשט דאן, ווען ער האט זיך גענומען אפגעבען מיט געשיכטע.

היסטאריע און עראינערונגען פערנעהמען דעם אויבענאן אין אונזער ליטעראטור און אין אונזער טעאטער, נישט נאר אין דער פרעסע. עס זענען קיינמאל נישט געשריבען און נישט ארויסגעגעבען געווארען ביי אונז אזוי פיל מעמוארען־ביכער, ווי אין די לעצטע עטליכע יאהר. עס זענען קיינמאל נישט פערעפענטליכט געווארען אזוי פיל היסטארישע ראמאנען און דראמעס, ווי אין דער לעצטער צייט. און וואס האט אנגעמאכט דעם גרעסטען טומעל אין דער יודישער טעאטער־וועלט? „דער דבוק"! און זיין ארט וועט פערנעהמען מסתמא „קידוש השם".

אלץ, וואס איז געווען אמאל, אלץ, וואס איז נישט ענליך אויף איצט, איז אונז אינטערעסאנט. פארוואס? ווייל מיר ווילען זיך אומקעהרען צו דער פערגאנגענהייט? ניין. אזוי קאן טראכטען דער נאאיווער אדער דער נישט־אויפריכטיגער ראדיקאל. ער שרעקט זיך פאר די שאטענס פון „רעאקציע", אדער ער שרעקט מיט זיי אנדערע. אין דער אמת'ן הויבט מען אן זיך צו אינטערעסירען מיט דער פער־אנגענהייט, ווען מען פיהלט, אז זי איז שוין באמת געווארען פערגאנגענהייט. ווען מען הערט אויף צו מאכען קידוש און געהן אין שוהל אריין, וויל מען זעהן אנ'ארגן קידוש און הערען דעם ניגון פון קידוש אין טעאטער. ווען די אלטע היים איז חרוב און האלב־פערגעסען, גלוסט זיך זעהן איהרע שאטענס אויף דער בינע. דאס איז אזוי ווי מען וועלט זיך לייענען אויף דער עלטער ליבע־בריף. מען איז שוין מעהר נישט פערליבט, און דער אינטערעס, מיט וועלכען מען לייענט די בריף, איז גאר אנ'אנדער־ער, נישט דער, וואס אמאל.

אזוי איז עס אויך מיט דעם כעגטיסענט פון עראינערונגען, וואס האט פערכאפט דעם איצטיגען דור. דאס איז נישט קיין סימן, אז מען וויל זיך אומקעהרען צוריק צום עבר. פערקעהרט, דאס הייסט, אז מען איז פון איהם אפגעריסען און מען שטעהט ערב א נייער עפאכע.

האלט די נייע צייט שוין אנגעקומען אז האלט זי אנגעקומען מיט א ליד פון נייער האפענונג, מיט דעם גלאנץ פון נייע אידעעס, פון נייער ראמאנטיק, וואלט מען געזאגט די מוטיגע בעראבען די מוטע און די היסטאריקער זיך אפגעבען מיט היסטאריע. אליין וואלט מען געהאט „בילדערע" זאכע. אבער קיין נייע זון און אפילו קיין לבנה איז נישט אויפגעגאנגען. עס איז א בין־השמשות צייט. דערמאהנט מען זיך אן דעם טאג, וואס איז אריבער. עס איז א שטומע, צייט, א צייט אהן לידער: זינגט מען איבער די לידער פון נעכטען. עס איז א דור אהן וואונדער און אהן חלומות. חלומ'ט מען דעם חלום פון אמאל און מען דערצעהלט די נסים ונפלאות פון דער פערגאנגענהייט. עס איז א דור אהן נייע אידעען, דערפאר איז עס א דור פון עראינערונגען.

מאריא \ (ערצעהלונג)

****** פון ******

ע. הארטנעק

בעקענט מיט מאריא'ן (מאריא וואסלאווסקא, האט זי געהייסען) האב איך זיך אויף אזא אופן. אונזער רעגימענט איז געשטאנען אויפ'ן פראנט פון ברעסט ליטאווסק. די רוסען האבען אלץ ווייטער זיך צוריקגעצויגען אונטער'ן דראנג פון דער דייטשער און עסטרייכישער ארמעע. איך בין געווען א פראוויאנט אפיצער און האב בעדארפט זיין אפט אין שטאט איינצוקויפען פראדוקטען. פערברענגען די אוונטען איז נישט געווען וואו. עס איז מיר שנעל נמאס געווארען צ ווייצען אין די פערווייכערטע שענקען. האב איך זיך פשוט ארומגעשלעפט איבער די גאסען, וועלכע זענען געווען פול מיט גאסען פרויען און סאלדאטען. קיין אנשטענדיגע פרוי האט זיך אין אוונט נישט געוויזען אויף דער גאס.

איך האב בעטליכע מאל שוין בעגעגענט א פרוי, וואס האט מיך פעראינטערעסירט. זי איז געווען אנגעטון עלעגאנט, מיט געשמאק, אין א סאמעטענעם שווארצען מאנטעל און אין א פוטערנעם היטעלע. זי איז שטענדיג געגאנגען זעהר שנעל, כמעט געלאפען, מיט אנ'אראפגעלאזענעם קאפ, ווי אנטלויפענדיג פון א געפאהר. איך האב איהר געפרובט אריינקוקען אין די אויגען אריין. זי האט מיך אבער מיט א נערוועזן צוקען אין פנים אויסגעמיטען. איינמאל האט זי מיך אפגעמאסטען מיט א בייזען, שטאלצען קוק פון אויבען ביז אראפ, אז איך האב א פערשעהמטער זיך שנעל אפגעטראגען.

ווער קאן דאס זיין, האב איך זיך געקלערט און וואס דרעהט זי זיך בייגאכט אליין אויף די גאסען. איך בין געווען זיכער, אז זי איז נישט קיין גאסען־פרוי. איהרע שטאלצע, סאמעט־שווארצע אויגען האבען זיך מיר איינגעקריצט אין זכרון. איך האב בעשלאסען אפשטעלען זי, און בעקענען זיך מיט איהר.

אין א פאר טעג ארום האב איך זי טאקע ווידער געטראפען. איך האב בוי בעגריסט העפליך און געזאגט מיט א שמייכעל:

— ענטשולדיגט, וואס איך בעלעסטיגט אייך... איך זעה שוין עטליכע מאל... אפשר קען איך אייך מיט עפעס העלפען? איך מיין — האב איך ווידער געכאפט, אז דאס ווארט העלפען קלינגט ווי א בעליידיגונג — איך ווי זאג איך בעגלייטען...

זי איז בלאס געווארען. אין איהרע אויגען האט זיך בעוויזען א צוטומעלטער פיינליכער אויסדרוק.

— איך געה אהיים — האט זי אויסגעשטאמעלט פון א פערשטיקטען האלז.

— איך וועל זיין גליקליך, אז איהר וועט מיר ערלויבען אייך צו בעגלייטען און איהר וועט זיין בעשיצט פון אונאנגענעהמליכקייטען. ווי איהר זעהט רעד איך האך איער שפראך און כאטש איך געהער צו דער פיינדליכער ארמעע, האבען מיר, ווארשיינליך, די זעלבע סימפאטיעס. קורץ, איהר דארפט פאר מיר גארנישט מורא האבען. בפרט שעהנע דאמען קענען ביי מיר אלץ פועל'ן — האב איך מיט א גאלאנטען שמייכעל אריינקוקענדיג איהר אין די אויגען, געזאגט.

זי איז געשטאנען פערוויטעלט און נישט געוואוסט וואס צו זאגען.

— ס'ווערט גוט קאלט, קומט, — האב איך זי אנגענומען ביים ארעם.

איך האב דערפיהלט, אז זי האט א ציטער געטאן פון מיין בעריהר, האב איך זי אפגעלאזט.

— א דאמע פון דער פוילישער אינטעליגענץ — האב איך א טראכט געטאן — ס'אראא שעהנהייט...

זי האט געענטפערט מיט האלבע ווערטער אויף מיינע אנפרעגען צו פערפיהרען מיט איהר א געשפרעך. איהרע אויגען זענען געווען אראפגעלאזען, די ברעמען צוזאמענגעצויגען, ווי זי האלט איבער עפעס נאכגעטראכט. איבער איהר בלאסען פנים איז געווען אויסגעקריצט שווערע ליידען. מען זי האט א שמייכעל געטון, ווי צווינגענדיג זיך דערצו, האט עס אויסגעזעהן ווי זי רייסט זיך אפ פון א גע־אנק, וואס מוטשעט זי. ס'איז געווען א רחמנות צו זעהן דעם שמייכעל אויף איהרע בלוטלאזע ליפען.

איך בין ארויף מיט איהר אין איהר וואוינונג. זי האט געוואוינט אין צוויי שעהנע, מיט געשמאק איינגעריכטעטע, צימערען. אין צימער, וואו זי האט מיך אריינגעפיהרט, איז געווען א פיאנע, א זאפע, א פאר בענקלעך, א שאפע מיט ביכער. איך האב זיך דערפיהלט שטארק פערשעהמט.

— איהר שפילט? — האב איך געפרעגט נאך דעם בעקוקען די בילדער אויף די ווענט און די ביכער.

— אביסעל.

— שפילט עפעס, איך בעט אייך.

זי האט געשפילט. דערנאך זענען מיר געזעסען און גערעדט. גערעדט האב בא איך. זי האט קוים געענטפערט מיט א צוטראגענעם בליק, ווי די גאנצע צייט האלטען איהרע געדאנקען געווען ערגעץ אנדערש. אדער זי איז געזעסען מיט'ן קאפ אין די הענט אדער מיט א נערוועזען ציטער אין פנים, זי האט אויפגעריסען און ארומגעשפאנט איבער'ן צימער.

— וואס איז אייך, ליבע פרוי? פערטרויט מיר. אפשר קען איך פאר אייך עפעס טאן?

— גארנישט, גארנישט...

איך האב בוי גענומען ביי דער האנט. זי האט געהאט א ווייסע האנט מיט לאנגע פיינער צארט ווי זייד. איך האב צוגערוקט מיינע ליפען צו איהרע פינגער. רויט ווערענדיג האט זי אויסגעריסען די האנט פון מיר. מיין הארץ האט אויפגעפילט א גרענגענלאזע צערטליכקייט. כ'האב געהאט א פערלאנג פאלען פאר איהר אויף די קני און קושען איהרע פיס; בוקען זיך פאר דעם צער, וואס האט ארומגעוועבט איהר מאגטלאגע, צוקארטשעטען קערפער מיט א ליכט פון א ליידענדער הייליגער. און צו דערזעלבער צייט איז דורך אלע מיינע אדערען ווי פייער דורכגעלאפען א ליידענשאפטליכער בעגעהר צו בעדעקען מיט קושען דעם ווייסען שלאנקען האלז, די בלוטלאזע ליפען, וואס פרובען שמייכלען מיט אזוי פיל אנשטרענגונג.

א פערשעהמטער פון דעם פלוצימדיגען אויסברוך פון ליידענשאפט האב איך פערגנב'עטערהייט אויף איהר אויפגעהויבען די אויגען. איך האב כורא געהאט, טאמער האט זי געלעזען מיינע תאוה'דיגע געדאנקען...

אט ויצט אנ'אומגליקליכע פרוי — האב איך זיך געמוסרט — וואס שטיקט זיך אין עפעס א ווערטאג און רו קלערסט פון איהר לייב... און דו פוינסט דיינע נידעריגע בעגעהרען מיט שעהנע ליגנערישע ווערטער...

— אפשר ווילט איהר זיך צולייגען, ליבע פרוי, וועל איך אוועקגעהן.

— ניין, זיצט נאך אביסעל.

— אפשר זאל איך געהן עפעס קויפען, פרוכט, ווייך. איהר ווייסט איך בין נישט אזוי ווער — האב איך געמאכט א כלומרשט שטאלץ פנים, — איך פערמאג מיינע סאלדאטען, וואלט זיך קענען שלאגען... איך האב אביסעל וויין ביי זיך, האט עס דער גענעראל נישט... געלט איז ביי מיר ווי בלאטע...

די פרוי איז בלאס געווארען. איהרע ליפען האבען אנגעהויבען צוציטערן.

ווערענדיג איהר ווייען, אז כ'האב גארנישט געמיינט קיין שלעכטס מיט מיינע ווערטער, האב איך זיך נאך מעהר פערפלאנטערט.

— אך, וואס איז געלד און קריג... ס'האט א ווערט?... פאפיר, אט קען איך נעהמען און אריינווארפען אין פייער אריין עטליכע טויזענד מארק...

איהר וועלט זעהן, ס'עט זיין א שעהנער פלאם...

זי האט געקוקט אויף מיר, נישט פערשטעהענדיג, אנגעכמורעט.

— אפשר זאלען מיר ערגעץ געהן עסען — האב איך געזאגט מיט אנ'אנדער טאן, א בעשיידענעם, רעספעקטפולען — איהר וועט זיך אביסעל צושטרייען, איהר וועט לוסטיגער ווערען...

— איך בין נישט הונגעריג — האט זי געענטפערט שטאלץ. איהר ווילט עפעס עסען? איך קען עפעס צוגרייטען כאטש ס'נישטא קיין סך. איהר ווייסט דאך, קריגס־פארציעס... — האט זי א שמייכעל געטון.

איך האב בעמערקט, אז איהרע הענט ציטערן. זי האט דערזעהן, אז איך האב בעם בעמערקט. איך האב בכלל'נרשט אנגעהויבען זוכען א שאכטעלע צו פערדרויכערן א ציגארעט.

פלוצים האט זי זיך אראפגעלאזען אויף דער סאפע און אנגעהויבען וויינען.

— אבער, פאני מאריא, וויאזשע נישט קיין קינד... וואס איז אייך? פע, שעמט אייך... ס'נישט שעהן! וואס איז?

זי האט זיך אפגעטרייסעלט פון מיין בעריהר. מ'דארף זי לאזען אויסוויינען זיך, — האב איך געטראכט — ס'וועט איהר לייכטער ווערען.

זי האט גענומען דורכלעבען א שווערע פאמיליע־טראגעדיע, — האב איך געטראכט. ארימע, ארימע! אלץ, וואס כ'האב זיך דערוואוסט פון אייך איז געווען, אז איהר מאן, א פראפעסאר פון גימנאזיע, איז אוועק מיט'ן פוילישען לעגיאן זיך שלאגען פאר דער פרייהייט פון פוילען.

ווען זי האט זיך איינגעשטילט, האב איך איך אויפגעהויבען, אנגעטון דעם מאנטעל.

— ליגט אייך צו, איך מוז שוין געהן, אז איהר וועט מיר ערלויבען, וועל איך מארגען קומען זעהן וואס איהר טוט...

איך האב בגעהן, אז זי קוקט אויף מיר מיט אנדערע אויגען: פריינדליכערע. ווי צו אנ'אלטען בעקאנטען...

— איך האב אייך קאליע געמאכט אנ'אוונט... ענטשולדיגט, — זי האט מיר דערלאנגט די האנט.

איך האב זיך נאר איינגעבויגען און לאנג געקושט איהר האנט. זי האט די האנט נישט אוועקגענומען.

— איך, איך, — האט זי געשטאמעלט, — האב אייך געוואלט עפעס בעטען.

— אבער, ליבע פרוי, וואס איז נאר אין מיין מאכט...

זי האט געמאכט א שריט נעהנטער צו מיר. זי האט מיך כמעט בעריהרט מיט איהר ברוסט. דער לייכטער פערפיום פון איהר קערפער האט מיך געמאכט וואקלען אויף מיינע פיס.

— אבער וואס, — האט איך ארויסגעשטאמעלט ווי א שכור.

נישט קוקענדיג מיר אין די אויגען, האט זי געענטפערט:

— איך קען נישט שלאפען דורך די נעכט... דער דאקטאר האט מיר געהייסען נעמען מארפיום... אפשר קענט איהר מיר קריגען.

ווען זי הייסט מיר בע'גנב'ענען די קאסע, וואלט איך עס געטון.

— כא, כא, אזא נארישקייט... אלץ וואלט איך פאר אייך געטון. מארגען, וועט זיך נאר נישט...

— יא? איהר וועט ברענגען? איהרע אויגען האבען אויפגעלויכטען מיט פייער, וואס כ'האב אין זיי נישט געזעהן ביז איצט. איך האב געוואלט זאגען: ס'אראא געפעליכע פרוי איהר זייט! איך האב נאר געזאגט מיט א ציטערדיגער קול:

— ערלויבט מיר אייך צו רופען „מאריא".

זי האט א מאך געטאן מיט'ן פינגער.

— וועט איהר קומען מארגען?

— צי איך וועל קומען?

— און נישט פערגעסען?

([illegible])

יודישע גלייכווערטלעך / פון וואנען זיי נעהמען זיך

פון א. אלמי

ווערטלעך, מעשה'לעך, און לידלעך וועגען פילאזאפען און פילאזאפיע.

פארהאן א מאסע יודישע ווערטלעך, לידלעך און מעשה'לעך וועגען פילאזאפען און פילאזאפיע; די מעהרסטע פון זיי לאכען אפ פון די נארישע פילאזאפען, אין פיל פון זיי האנדעלט זיך וועגען פילאזאפיע און רביים („גוטע יודען"), וועלכע פערפיהרען צווישען זיך דיספוטען און דער רבי מאכט, בעוועהנליך, שטענדיג דעם פילאזאף אויסצודרעהען.

איין לידעל, צום ביישפיל, שטעלט פאר ווי דער רבי הערט אויס די פילאזאפישע טענות פון דעם פילאזאף — און דאן:

דער רבי טראכט,
דער רבי לאכט,
דער רבי גיט א שמייכעל:
קום נאר אהער,
דו פילאזאף,
מיט דיין נארישען שכל...

אין דעם יודישען פאלקלאר ווערען די פילאזאפען בעצייכענט מיט אזעלכע צונעמענישען, ווי „פולער-זאק" (דאס נעהמט זיך דערפון וואס פילאזאפען ווערען בעטראכט פאר גרויסע קבצנים, צו וועלכע עס רינט אריין וואסער אין די שיך.) פילא-סאף (אונטערשטראכען דעם „סוף", דאס איז אן אנצוהערעניש, אז א פילאזאף מוז האבען א טרויעריגען סוף) און נאך אזעלכע ווערטלעך.

א פילאזאף ביים פשוט'ען פאלקס-מענשען איז יעדער איינער, וואס שלעפט זיך ארום מיט א ביכעל, אדער פרעגט גלייך קשיות אויף דער וועלט, אדער געהט אראפ פון גלייכען וועג, הערט אויף צו דאווענען; אדער ווען איינער הויבט זיך אן צו קליידען „דייטשמעריש" און זיך פיהרען אויף א מאדערנעם שטייגער. אז א יונגערמאן פלעגט זיך פערלאזען לאנגע האר, ווי דאס איז אמאל געווען די מאדע אין רוסלאנד, האט מען איהם אויך גערופען „פילאזאף"...

דער בעגריף, וואס הערשט צווישען פראסטען פאלק אין די היימישע שטעדטלעך וועגען פילאזאפיע, קאן מען זעהן פון דער פאלגענדער מעשה, וואס געהט ארום צווישען עולם:

צו שמערל'ען אין שניפישאק איז אויף יום-טוב אהיימגעקומען זיין זוהן, דער סטודענט, וועלכער האט שטודירט אין בערן, שווייצאריען. ביים עסען גיט דער פאטער א פרעג ביים זוהן:

— זאג מיר כאטש, תכשיט מיינער, וואס לערנסטו דארט אין דיין בערל?...

— פילאזאפיע! — ענטפערט דער סטודענט.

— און וואס אזוינס, זאלסטו מיר מוחל זיין, איז פילאזאפיע?

— פילאזאפיע איז אזא לעהרע, דורך וועלכער מען קאן אלצדינג בעווייזען! — וויל דער זוהן אפ'פטור'ען דעם פאטער.

— איז וואס, כ'יומא למשל, קענסטו מיר אזעלכעס בעווייזען?

דער זוהן גיט א שמייכעל און זאגט:

— אויב דו ווילסט, קאן איך דיר, צום ביישפיל, בעווייזען, אז דו ביזט היינט נישטא אין שניפישאק.

— אזוי גאר? נו, אדרבה, זיהן מיינער, בעווייז עס מיר!...

— גו, גוט, הער זיך איין! — זאגט דער סטודענט, — אמת, דו ביזט היינט אין שניפישאק?

— יא, אודאי בין איך אין שניפישאק!

— און אויב דו ביזט אין שניפישאק, ביזטו דאך נישט אין ווארשע?

— אודאי ניין.

— און אויב דו ביזט נישט אין ווארשע ביזטו דאך מסתמא ערגעץ אנדערש?

— ריכטיג, זוהן מיינער.

— און אויב דו ביזט ערגעץ אנדערש, ביזטו דאך נישט אין שניפישאק! — א-נו, טאטע? — מאכט דער זוהן מיט שטאלץ.

— יא, ריכטיג! — זאגט דער פאטער — און לאזט דעם זוהן אראפ צוויי פייערדיגע פעטש.

— פארוואס שלאגסטו מיך, טאטע? — פרעגט דער זוהן ערשטוינט.

— ווער? איך שלאג דיך? — מאכט דער פאטער תם'עוואטע, — איך בין דאך גאר דא נישטא, איך בין דאך גארנישט אין שניפישאק...

(אט אין דער מעשה'לע ווערט אויף א שארפען אופן אפגעלאכט פון די פילאזאפען און זייער פילאזאפיע. דער זיגער געהט ארויס דער פראסטער יוד, און ער בעווייזט, הייסט עס, אז מיט פילאזאפיע מעג מען זיך טאקע עפעס בעגרינדען; אבער אין דער ווירקליכקייט איז עס גאנץ אנדערש)...

„ווי א נאר פון באד ארויס".

ווערטלעך וועגען נאראנים זענען ביי יודען פארהאן זעהר פיל. נאך מעהר זענען פארהאן וועגען דעם אלערליי וויציגע מעשה'לעך. בעזונדערס צייכענען זיך אויס די בעריהמטע מעשה'לעך וועגען די כצלמצ נאראנים.

מיר ווילען דא בלויז דערצעהלען איין מעשה'לע אין צוזאמענהאנג מיט'ן ווערטעל: „ווי א נאר פון באד ארויס".

די געשיכטע איז אזוי:

א קליינשטעדטעלדיגען יודען איז נמאס געווארען זיין ווייב, האט ער זיך אויפגעהויבען און אנטלאפען אין א דערביי-איגען שטעדטעל. דארט איז ער געווארען א שמייסער אין א באד.

זיין פרוי האט איהם געזוכט אומעטום און איהם נישט געקענט געפינען. ענדליך איז זי אנגעקומען אין דעם שטעדטעל, וואו ער האט זיך בעהאלטען, און לויט די סימנים, וואס זי האט אנגעגעבען, האט מען זיך אנגעשטויסען, אז דער פרעמדער יוד, וואס ארבייט אין באד, איז דאס מסתמא איהר אנטלאפענער מאן.

אבער די פרוי דארף דאך פריהער אנקיקען איהר מאן און איהם דערקענען, כדי מען זאל זיין זיכער, אז דער פערשוין איז עס טאקע. אבער דער יוד האט נישט געוואלט ארויסגעהן פון באד אין דרויסען ארויס, און א פרוי וועט דאך זיכער נישט אריין געהן אין א מענערשער באד.

וואס זשע טוט מען דא?

איז זיך פלוצים איינער פון שטעדטעל מיישב און שטעהענדיג אזוי אין דרויסען נעבען באד, האט ער א געשריי געטון:

יודען, עס ברענט!

אז דער אנטלאפענער מאן האט אין באד דערהערט דעם געשריי, אז עס ברענט, האט ער שנעל בעכאפט א שעפעל וואסער און ארויסגעלאפען אין דרויסען ליעשען.

עס פערשטעהט זיך, אז דאס ווייב האט דעם פערשוין דערקענט און ער האט געמוזט צוריק אהיים געהן. דערפאר זאגט מען דאך, „ווי א נאר פון באד ארויס...

„א יוד מיט א כתב".

וועגען פערשוינען מיט א „כתב" (א שריפט, א רעקאמענדאציאנס-בריף) זענען פארהאן א סך ווערטלעך, ווי צום ביישפיל: „זי איז א כלה מיט א כתב", וואס דאס איז אן אנצוהערעניש, אז זי האט א גאראנטיע פון אן אנשטענדיגער פערגאנגענהייט; „ער איז א יוד מיט א כתב" זאגט מען אויף אזעלכען, וועלכער טראגט זיך ארום מיט א יחוס-בריף, צו ווייזען, אז ער שטאמט נישט פון אבי וועמען. עס איז אויך פארהאן א ווערטעל „א נשרף מיט א כתב". אין די היימישע שטעדטלעך פון פוילען, גאליציען, ליטע, פלעגט מען זיך אפט בעגעגענען מיט אזעלכע נשרפים, יודען, וועלכע זענען „אפגעברענט געווארען" און זענען ארומגעפאהרען זאמלען נדבות.

אזא יוד פלעגט געוועהנליך ארויסנעהמען א כתב (א שריפטליכע בעשטעטיגונג) פון רב, אדער דער קהלה, אז ער איז ווירקליך „אפגעברענט געווארען" און ער איז דעריבער בערעכטיגט צו קלייבען נדבות.

געהט ארום אזא שפאס:

א יוד קומט אריין אין א הויז און בעט א נדבה, ווייל ער איז א נשרף און ער מוז האבען געלד צוריק אויפצובויען זיין הויז. ער איז נעבעך געבליבען אין איין העמד נאך דעם פייער.

— פון וואנען קאן איך וויסען, אז איהר זייט באמת א נשרף? — פרעגט דער בעל-הבית פון הויז

— האט דער רב אייך געגעבען א כתב?

— זיכער האט ער מיר געגעבען! — מאכט דער יוד.

— טא וואו איז דער כתב? — וויל דער בעל-הבית וויסען.

— וואס הייסט, וואו? — מאכט דער „נשרף" גאנץ תם'עוואטע, — דער כתב איז דאך אויך פערברענט געווארען אין דער שרפה...

ניפטער-פיפטער.

אין צוזאמענהאנג מיט דעם ווערטעל „ניפטער-פיפטער" ווערט דערצעהלט א שפאס וועגען צוויי ברידער, פון וועלכע איינער איז געווען א גרויסער עם-הארץ.

דער עם-הארץ זעהט ווי זיין ברודער קומט אריין מיט אן אראפגעלאזענעם קאפ, א טרויעריגער.

— וואס ביזטו אזוי אנגעדרודעלט? — פרעגט דער עם-הארץ.

— פרעג בעסער נישט, — ענטפערט יענער,

— דער טאטע איז נפטר געווארען

דער עם-הארץ, נישט וויסענדיג וואס דער העברעאישער ווארט „נפטר" מיינט גיט דערויף א מאך מיט'ן האנד:

— עט! ניפטער-פיפטער! געזונד איז ער? פרנסה האט ער? איז וואס-זשע באלעבעסטו דארט?

אין פערבינדונג דערמיט ווילט זיך דערצעהלען אן אנדער יודישען אנעקדאט וועגען דעם שטייגער פון אנזאגען טרויעריגע נייעס. דער דאזיגער שפאס האט נישט קיין שייכות מיט דעם אויבענדערמאנטען ווערטעל. נאר א גוטער פאלקס-וויץ איז ער סיי-ווי.

עס איז אויך וועגען צוויי ברידער. איינער פון די ברידער האט זיך געפינען אין אן אנדער שטאדט, ווען אין דער היים איז איהם דער פאטער געשטארבען.

דער ברידער, וועלכער איז געווען אין דער היים, האט געדארפט די טרויעריגע נייעס מיטטיילען דעם ברודער אין דער פרעמד. אבער ווי אזוי טוט מען עס? פלוצים מיט איין מאל, איבערגעבען אזא טרויעריגע נייעס, איז זעהר נישט גוט. יענער קאן זיך דערשרעקען אויף טויט.

דארף מען, הייסט עס, די שלעכטע בשורה איבערגעבען ליגנזאם יענעם ביסלעכווייז צוגרייטען דערצו. האט דער ברודער געטראכט און געטראכט, און ענדליך האט ער צו זיין ברודער אין דער פרעמדער שטאדט אוועקגעשיקט א טעלעגראמע מיט פאלגענדען אינהאלט:

„שרעק זיך נישט. דער טאטע האט זיך אביסעלע צוגעקיהלט... דאנערשטאג וועט זיין די לויה...

דער שווארצער וואלף

30) (ראמאן).

וולאדעק האט בעפוילען דעם דראשקאזש, ער זאל פאהרען אין דער ריכטונג פון זאקסישען פלאץ, און זיך ווידער אוועקגעזעצט לעם דער מיידעל.

זיינע אלע פריהערדיגע חשדים האבען זיך אין איהם ווידער אויפגעוועקט מיט א נייער קראפט.

עפעס אנדערש איז איהם אבער נישט אויסגעבליבען, וואס צו טון.

ער האט דאך נישט געקאנט — א שלאק זאל טרעפען דעם פאליציאנט אויפ'ן ראג — בלייבען שטעהן אויפ'ן טראטואר, און אריינלאזען זיך אין אנ-טער'ן רעגען אין א שמועס מיט'ן מיידעל, וואס איז געזעען אויף אן אמת ארער מכלומרשט אויפגערוהערט!

— איך האב געמיינט — האט זי געזאגט, ווען די דראשקע האט זיך גערוהרט אין ווענ — איך האב געמיינט, אז ביי מיר אין דער סאקעוקע וועט זיין אפינפהונדערטער... ס'איז דארט טאקע דא א פינפהונדערטער, אבער... איך האב די סאקעוקע איבערגעלאזט אין האטעל.

— מיט איין פינפהונדערטער קאן מען נישט זיין געהריג דערפאהרען פון נויארק! — האט ער פערטראכטערהייד געענטפערט.

— איך האף, אז איהר מיינט נישט...

זי האט זיך דערשראקען פון איהם אפגערוקט, און לייכט א ציטער געטון.

מאכענדי גדעם אנשטעל, אז ער בעמערקט גארנישט, האט וולאדעק זיך איבערגעבויגען צום דראשקאזש, און געגעבען איהם אן אדרעס אויף דער לעשנא גאס.

די דראשקע האט תיכף פערקעהרט אין ראג און איז שנעל ווייטער געפאהרען.

— וואוהין? — האט דאס מיידעל אומרוהיג א פרעג געטון — וואוהין פיהרט איהר מיך?

— ענטשולדיג, — האט וולאדעק א זאג געטון מיט א נישטער פארבהאלטענעם כעס — איך האב געהאנדעלט נישט ריכטיג... מיינענדיג, אז איהר קענט מיר פולשטענדיג צוטרויען... וועלבסטפערשטענדליך האב איך דערויף קיין רעכט נישט געהאט. נאר איהר דארפט מיר בלויז זאגען, און איך וועל אייך תיכף פאהרען, וואס איהר ווילט.

— אבער — איז דאס מיידעל צונעשעמט געווען — איהר האט מיר נישט געענטפערט, וואוהין פיהרט איהר מיך?

— מיר פאהרען אויף דער קווארטיר פון מיינעם א בעקאנטען א קאנסטאבלער. רופען רופט מען איהם סאלארטשיק... ער איז איצט נישטא אין ווארשא, און מיר קאנען זיך איינארדענען אין זיין אטעליע... שעמט זיך נישט... איהם איז אלץ איינס. איך האב איהם אנגעמאלט געטון א גרויסע טובה... און א חוץ דעם האב איך ביי איהם געקויפט א סך בילדער. איצט, ווען ער פאהרט אזעק איבערגיך, אין לאנר אדער אין אויסלאנד, לאזט ער ביי מיר איבער די שליסלען פון זיין וואוינונג. דאס איז א זעהר רוהיג ארט, וועלען מיר דארט קאנען א ביסעל איבערזהען, און נישט אילענדיג זיך בעטראכטען, וואס מיר האבען ווייטער צו טון.

— אבער — האט דאס מיידעל אנגעהויבען מיט א ציטערדיגער שטים.

— ער'ווייבט מיר פריהער — האט ער זי צוגעאיבערגעשלאגען — אויפצוקלעהרען איך אונזער לאגע!

— גוט, איך הער — האט זי ארויסגעשעפטשעט, וועהענדיג, אז ער האט זיך אפגעשטעלט.

— קודם כל... בין איך זיכער, אז איהר האט געראט גאנץ ערנסטע סיבות צו ענטלויפען פון אייער פאטער.

— ווער ריכטיגע און ערנסטע סיבות! — האט לילי צוגעשטימט.

— און איהר וואלט זיך נישט געוואלט צוריקקעהרען?

— ס'קאן נאר דערפון קיין רייד נישט זיין.

זי האט עס א זאג געטון מיט אזא ידנות און ענטשלאסענקייט, אז וולאדעק האט איהר כמעט געגלייבט.

— אבער אין ווארשא האט איהר נישט קיין פריינד.

— קיינעם נישט.

— און קיין געלד אויך נישט. הייסט עס, אז אויב איהר ווילט ענטלויפען פון אייער פאטער, מוזט איהר זיך ערגיץ בעהאלטען, וואס שייך מיר, האב איך שוין צוויי מעת לעת נישט געשלאפען, און איך מוז זיך גוט אויסרוהען, ווי איך ברענגען א שטיקעל סדר אין מיינע געדאנקען. ווידער איך געה עפעס פלאנעווען אייערטוועגען... און דער ראזיינער דראזשקע קען איך נישט איבערגע ארויסרייען. דאס, וואס איך לעג אייך פאר, איז, אלזא, דער איינציגער אויסוועג אין אונזער סיטואציע.

— יא, איהר זענט גערעכט! — האט זיך אפגערופען דאס מיידעל נאך א ווייל שווייגען — מיינט נישט, אז איך בין נישט דאנקבאר. עס פערדריסט מיך נאר, וואס איך קאן אייך מיט גאר נישט אפדאנקען פאר אייער גוטסקייט.

— מיט עפעס האט רעכענען איך, וואלט איהר מיר דווקא יא געקאנט אפדינען — האט וולאדעק זיך ווייך אפגערופען — נאר וועגען דעם וועלען מיר שמועסען, ווען איהר, וועט זיך שוין האבען אויסגערוהט.

— איך וועל עס זיין זעהר צופרידען צו טון...

(פארזעצונג קומט)

(ענדע פון 8-טע זייט)

— אבער זיכער, געווים!

— נו, א גוטע נאכט, פערגעסט-זשע נישט.

אין מיין האר האט געוואונען. איך האב זי נערופען מיט צערטליכע נעמען. געטראכט פון איהר יערען וואַרט, געוועהן פאר זיך איהר יערע בעוועגונג געקלעהרט ווי שרעקליך לאנג איך וועל דארפען ווארטען ביז איך וועל זי ווידער זעהן, מארגען...

ווען איך האב געבעטען ביים דאקטאר דעם מארפיום און ער האט מיך אנגעהויבען איינספרעגען און אויסגעקוקט געמאכט אויף די געפאהרען פון מארפיום, האט מיך עפעס א פערדראכט אנגעהויבען נרייזען, איך האב בויך אבער אויסגעלאכט דערפון.

ווען איך האב איהר דעם צווייטען טאג דערלאנגט דאס פלעשעלע מארפיום (זי האט מיך באלד נעפרעגט אויף דעם ווי איך בין גאר אריין) און דערוועהן דאס פייער'ל אין איהרע אויגען, ווען איך האב בעם איהר דערלאנגט, און ווען זי איז אוועק אנ-ענטשולדיגונג אריין אין צווייטען צימער, האב איך די דערמאנט אין דאקטאר'ס ווערטער. א ציטער איז מיך דורכגעלאפען.

איך האב בעשלאסען צו ארעדען מיט איהר. אבער ס'נאר נישט נעקומען דערצו, זי האט מיך אזוי בעראישט, אז כ'האב פון נארנישט נעקענט און נעוואלט קלערען. זי איז נעווען נאר אנ-אנדערע דעם אווענד. נישט רויהלבע פרוי. זי האט געשטיפט, געריינט זיך מיט מיר, דערלויבט אינטימי-ליכקייטען...

— מאריא, מאריא, — האב איך גע-שטאמעלט.

— שטיל, שטיל, זיי גוט, — האט זי מיר פערמאכט ס'מויל מיט דער האנט.

און פון דעמאלט אן האב איך יעדעס ביסעל פרייע צייט פערבראכט מיט איהר. איך האב פערנאכלעסיגט אלע מיינע פליכטען.

וואס פאר א גלי קווי האט מיר געבראכט, אבער וויפיל ליידען!...

ווען זי האט מיך ווידער געבעטען מארפיום, האב איך שוין פערשטאנען, אבער איך בין שוין געווען איהר שקלאף, איך האב געפרובט מיט איהר רעדען מיט גוטען, מיט בייזען. ווען זי האט זיך אבער א שטאלצע א שטעל געטון און א געשריי געטון, היסטעריש אויף דער טיר, „געה, קום נישט מעהר"! האב איך געוואוסט, אז איך בין געשלאגען. איך בין אוועק. איך האב זיך צוגעזאגט אז ס'איז געענדיגט, אז איך וועל איהר נישט ברענגען קיין סם. איך בין צוריקגעקומען. אלע מאל, וואס כ'האב איהר געבראכט דעם סם, האט דאס מיך געקאסט די שטארקסטע יסורים. איך בין אבער געווען שוואך, ארער מיין ליבע צו שטארק.

אזוי זענען אוועק עטליכע חדשים פון העכסטען גליק און שרעקליכסטע ליידען.

פלוצלונג האב איך געמוזט אוועק מיט'ן רעגימענט. נאך עטליכע וואכען האב איך אויסגעבעטען אן אורלויב אויף עטליכע טעג.

מיט א קלאפענדען הארץ בין איך ארויפגעלאפען אין מאריא'ס וואוינונג. די טיר איז פערקיטעלט. איהר קארטעל איז נישט געווען מעהר. א שרעק האט מיר א נעץ געטון אין הארץ. עפעס אן אומגליק האט פאסירט. איך בין אראפגעלאפען צו דער סטרוזשקע.

— די פאני זאסלאווסקא וואוינט שוין נישט דא?

— די גויה, וואס איז געשטאנען מיט א בעזים אויפ'ן הויף, האט מיך אנגעקוקט א דערשראקענע.

— ווער זענט איהר?

— א פריינד, וואו איז פאני זאסלאווסקא? איז עפעס געשעהן?

— איהר האט נישט געהערט?

— וואס, אום גאטעס ווילען? וואס איז געשעהן? — האב איך א געשריי געטון.

— זי איז א גאטסעליגע שוין. גאט, דערבארים זיך איבער איהר נשמה.

די קניע האבען זיך אונטער מיר איינגעבויגען, איך האב בויך אנגעשפארט אן וואנט אום נישט צו פאלען.

אזוי? — האב איך ארויסגעשטאמעלט.

די גויה האט זיך איבערגע'צלמ'ט:

— מיט די אייגענע הענט זיך דעם טויט גע-מאכט... אך, יעזוס! פון פענסטער זיך ארויסגעווארפען. אט דארט, איהר זעהט, אונטערן פענסטער

די גויה האט זיך פערשטעלט די אויגען און ווידער איבערגע'צלמ'ט זיך. — אזא זאך אין א הויז. די גאנצע נאס איז זיך צונויפגעלאפען. פערגיב איהר, יעזוס! אזא שטע פרוי געווען...

איך האב דערנאך עטליכע טעג געשכור'ט.

הומאר — דער קונדס — סאטירע

צוזאמענגעשטעלט דורך א. שארפצינגעל

פאליטיק פון דער וואך.

גאָט, דער ווענט וְפאָליטיק פון דער וואָך, אַז אַ יום־טוב איז אַריינגעקראָכען אין דערמיט.

יום־טוב מיט פאָליטיק ,פאַרט זיך נישט. וואו יום־טוב — איז קיין פאָליטיק נישטאָ, וואו פאָליטיק — איז קיין יום־טוב נישטאָ.

מיר קאָנען דאָך אָבער נישט לאָזען דעם „קונדס" אָהן פאָליטיק. וועלען מיר רעדען וועגען אויפשטאַנד און אַפגאַניסטאַן.

די אַפגאַניסטאַנער ווילען נישט טראָגען קיין צילינדערס, קיין געפּרעסטע העמדער ; ווילען זיך נישט פּוּדעריקירען די נעגעל פון די הענד ; נישט פּעדיקורען די נעגעל פון די פיס א. ד. גל. געהט האָרט צוליב דעם אַנ'אויפשטאַנד און איראַפּע קוקט דאָרט אַהין און גאַפט מיט אַ פּאָליטיש גאַפּונג :

איי, איי ,אַנ'אויפשטאַנד אין אַפגאַניסטאַן!

מיר פּאָליטיקער זאָגען אָבער, אַז דאָס דאַרף די פּאָליטישע וועלט נישט אָנגעהן. ענדער דאַרפען זיך דערמיט פּעראינטערעסירען : די צילינדער־פאַבריקאַנטען, די מאַניקוּשיסטקעס און די פּעדיקורשיסטקעס.

און אַ יום – טוב איז אַפגאַניסטאַן אויך פּאָליטיק.

ער איז גערעכט...

ווייב : (כאַפּט איהר מאַן, וועלכער האַלט אויף דער שוים די פּראָקורענטקע) : אַלע מיינע בייזע חלומות צו אייערע קעפּ ! דו פאַלשער, דו אויסוואורף ! ווי וואַגסטו אין מיין נע:ענוואַרט...

מאַן : אָבער מיין טייערע ,פונוואַנען האָב איך געקאָנט וויסען, אַז דו וועסט גראָד אָנקומען ?

נישט פּאַטריאָטיש.

— פאַרוואָס, סטאַשיאַ ,געהסטו אַוועק פון אונז ?

— ווייל דעם פּאַן'ס הויז איז נישט פּאַטריאָטיש.

— וואָס הייסט ?

— דער פּאַן שרייט שטענדיג, ווען עס בלייבט ביי מיר אין קיך אַ זעלנער.

ער פיהלט.

קלמן : ווי געהט עס דיר, זלמן ?

זלמן : מיר דוכט זיך ,אַז איך ווער אַ גביר.

קלמן : וואָס הייסט ,דיר דוכט זיך ? דו דאַרפסט דאָך וויסען צי דו האָסט געלד, צי נישט.

זלמן : קיין געלד האָב איך טאַקע נישט, אָבער איך פיהל, אַז איך ווער אַ חזיר...

פון אויסלענדישען מארק

אימפּאָרטירטער הומאָר מיט וואַלאָרזירטען צאָל

אין שול.

— וואָס שטעהסטו עפּעס און וויינסט, חייקע, פאַרוואָס געהסטו נישט אַריין אין קלאַס ?

— דער לעהרער האָט מיר אַרויסגעוואָרפען.

— פאַרוואָס ?

— איך האָב נישט געוואוסט וויפיל איז 2 מאָל 8.

— 2 מאָל 8 איז 16, קום אַריין.

— אי, נעה ניזט, נעה נישט, איך האָב איהם שוין געזאָגט 20, האָט ער מיר אויך אַרויסגעוואָרפען.

צוליב אַ זאַרזאָן.

— וואָס האָסטו אַזוי געלאַכט פון יאָהאַנ'ס וויצען ? ער האָט דאָך געמען אַזוי לאַנגוויילינג.

— איך האָב געמיינט, אַז ער וועט מיר באָרגען 25 דאָלער.

ער שנת.

אַ : ווי געפעלט דיר עפּעס מיין נייע קליידעל ?

ער : איך זאָג און זאָג אויף־דיר דאָס קליידעל, אָבער איך קאָן עס ליידער נישט געפינען...

פריער.

— דיין מיידעל זעהט אויס עלטער, ווי זי איז פּאַקטיש.

— נישט קיין וואונדער, זי איז געבוירען געוואָרען מיט 6 וואָכען פריהער.

אַ שוואַך.

חתן : וואָס דיך שוין ווער בעקראַפּט ?

כלה : יאָ.

חתן : איך וועל יעדען איינעם פּועלכען די אויגען אויסקראַצען.

כלה : ביזט נאַריש. קאָן זיך דען איינער עקזעקוציע שטעלען אפשר, בעגען 60 ?

סילוועסטער־שפּראָצונגען.

(וואָך־קלאַנגען).

גאָט, דער האָר איז אַ גערעכטער,
פון די פּאָטערס גאָר דער בעסטער,
פ ר די יודישע די טעכטער
מאַכט ער איצטער אַ סילוועסטער.

גרייט מען זיך פון אַלע זייטען,
כשר'ט, רייניגט מען די זעלער,
סגרייטען זיך פון נאָהענט און ווייטען
גאַר בשמחה'דיגע בעלער...

היבלעוועט מען זיך כסדר,
שענער מאַכט מען זיך צו ביכלעך,
נייט מען בג־ים, זיידען־קליידער,
און מען טשוויטשעט מיט די פיסלעך.

ראַז־דוואַ־טשי, אַי טשי׳ טשטערי,
טו־נאַלעוואַ, טו־:אַפּראַוואַ,
ס'וו ל מ־ט זיג אַרוים, און עהרע
ס'טעכטערעל פון מוטער חוה...

רודערט מען, אַז ס'גייט אַ פּאָרע,
ס'ברענט, ע:ז פלאַקערט דאָס התפעלות,
גרייט בכ־ושה ובטהרה —
די חתנים און די כלות...

אין דעם פוילישען מאַנטשעסטער
קומט אַ נייע „שמחת תורה" —
ס'געהט דער הייליגער סילוועסטער
איז־ליהודים, אוירא־אַז דאַ !

יאָקעל בן פלעקעל.

שול־פּראָגראַם פון דער לאָדזער קהלה.

די לאָדזער יודישע קהלה איז צוגעטרעטען צו בעטראַכטען דעם ביודושעט פאַר'ן יאָהר 1929.

אויף ד׳ יאָנפראַגען פון די האָזאָרעס זעלמאַר גנאָוויטש און ציטרינאָוסקי, צי די וועלטליכע שולען וועלען הייאָהר בעקומען סובסידיעס האָט וויצע־פּרע:עס ר׳ העניך בערגער אָפּגעגעבען פאָלגענדע ערקלעהרונג :

די „אַגודה" האָט אויסגעאַרבייט אַ געגויען מאָדערנעם שול־פּראָגראַם לויט די נייעסטע פאָרדערונגען פון דער פּעדאַגאָגיק און ערציהונג. וועלכע שולען עס וועלען ענטשפּרעכען די דאָזיגע פאָרדערונג וועלען בעקומען פון דער קהלה די פולסטע אונטערשטיצונג און די גרעסטע סובסידיעס.

אין שולען דאַרף מען לערנען פאָלגענדע געגענשטאַנדען :

קונסט־שטיקעריי — פלעכטען ציצית, שטריקען מצה־טאַשען און חלה־טישטיכלעך ;

כירורגיע — לערנען אויף מוהל, אויף אַ גערער חסיד אָדער אויף אַגודה'שען ראַזאָר ;

אַרכיטעקטור — בויען סוכות, מקוואות ;

זאָאָלאָגיע — שלאָגען כפרות, עסען נעגזענס, אויף מלוה־מלכות און סעודת־מצוות ;

וועטערינאַריאָגיע — לערנען אויף שוחטים, אַסטראָנאָמיע — מחדש־זיין די לבנה, לערנען מנקרים, משגיחים ;

נען די 12 מולות.

ספּאָרט — שווימען אין מקוה, שאָקלען דעם לולב.

ראַזאָר רוס פּראָטעסטירט און בעט אַריינטראָגען אין פּראָטאָקאָל, אַז די „אַגודה" האָט בכיון אויסגעמיטען דעם געגענשטאַנד פון אינזשעניריע, ווייל דעם דאָזיגען פאַקולטעט וואָלט בעדאַרפט איבערנעהמען דער אַלעקסאַנדערער, ר׳ בנימן קאָהן, וועלכער איז אַ מומחה אויף עירוב.

לאָדזער כראָניק.

(2) די קהלה־פערוואַלטונג האָט אויף איהר לעצטער זיצונג בעשלאָסען צו בעזאָרגען אָרימע לייט מיט קוילען אויף — זומער.

*

(ה) עס גרינדעט זיך אַ נייער פאַראיין צו שאָנען פאַר די אינטערעסען פון די פּרעזעסען און באַנק־דירעקטאָרען, וועלכע ווערען בעזייטיגט פון זייערע אַמטען צוליב מיסברויכען.

*

(—) אין אַ היגען פעראיין האָט מען גראַטולירט דעם פּרעזעס, וועהענדיג, אַז ער זיצט שוין אויף זיין אַמט אַ חודש צייט און איז נאָך נישט בעגאַנגען קיין מיסברויך.

*

(ג) אויף דער לעצטער זיצונג פון ראַבינאַט איז בעטראַכט געוואָרען די פראַגע וועגען קאַרנאַוואַל, וואָס דערנעהנטערט זיך.

עס איז אייגשטימיג בעשלאָסען געוואָרען, צו צוגרייטען אַ גרויסען זאַפּאַס גט'ן.

*

(§) די געזעלשאַפט „ראָזוואָי" האָט בעשטימט אַ גרויסע בעלוינונג פאַר דעם, וואָס וועט ענטדעקען אַ נישט־יוד אויף איינעם פון די לאָדזער סילוועסטער־בעלער.

ער איז זיכער.

— איך האָב מיר אונטערגענומען אין גאַנצען לעבען צו זיין אַ קבצן. מיט׳ן איבערשטענס הילף וועל איך דאָס אויספיהרען.

ווי די עלטער באָבע.

— האָב דיין עלטער־באָבעס נאַטור.

— דהיינו ?

— זי ריהרט שוין נישט מיט די הענט, ריהר אויך נישט.

אין קאָמיסאַריאַט.

— ווענט איהר פערהייראַט ?

— יאָ.

— שוין לאַנג ?

— זיגט דריי טעג. נאָר דאָס אונטערגעשלאָגענע אויג האָב איך נאָך פון פאַר דער חתונה.

איז חגא־טאָג.

אַ קליין קריסטלי דיונגעלע געהט אין גאַס און וויינט.

— פאַרוואָס וויינסטו ? — פרעגט איהם אַ פּאָליציאַנט.

— כ'האָב פערלוירען מיין פאָטער, ווי אַזוי וועל איך אַהיים טרעפען ?

— וואָס איז דיין פאָטער ?

— אַ יום־טוב'דיגער שיכור.

פרייער בעלעמער.

אַ האַרצרייסענדע ווענדונג.

חשוב'ער „קונדס" !

מיר ווענדען זיך דורך אייער פערמיטלונג צו דער עמיגראַציע־געזעלשאַפט מיט דער הייסעסטער בקשה פאַרצונעהמען שריט צו פערלייכטערן די עמיגראַציע פאַר פערהייראַטע מענער, איבער דער קאַרנאַוואַל־צייט.

עס איז פאַר אונז ממש אַ לעבענס־נויטווענדיגקייט די אָפּוועזענהייט פון אונזערע מענער אין דער דערמאָהנטערש צייט.

אין דער האָפנונג, אַז איהר וועט אַריינגעהן אין דער לאַגע פון אונז שוואַכע פרויען, בלייבען מיר מיט גרויס דאַנקבאַרקייט

אַ גרופּע פרעהליכע ווייבלעך.

גראַפאָלאָג.

— דיין שוואָגער איז גערופען געוואָרען צום אויספאָרשונגס־ריכטער ?

— יענער איז נישט קיין אויספאָרשונגס־ריכטער, נאָר אַנ'אמת'ער גראַפאָלאָג.

— וואָס זאָגסטו ?

— ער האָט באַלד דערקאַנט, אַז מיין שוואָגער האָט געפעלשט דעם אונטערשריפט אויף דעם וועקסעל.

אין גערכט.

ריכטער : אפשר וועלען זיך די צדדים אויסגלייכען ?

אָנקלאָגער :ה' ריכטער ! איך האָב זיך שוין מיט איהם אויסגעגלייכט 3 מאָל און שטענדיג האָט ער מיך געקאָסט עטליכע פייהן.

אנאָנס.

מיר זענען מודיע און מזהיר, אַז די

„הערצער", וואס ווערען פערקויפט

אין דער יאַטקע אויף נאַרוטאָוויטש 20, זענען נישט פערזעהען מיט אונזערע

2 פלאָמבעס

און דעריבער זענען זיי בחשש טריפה.

ראַבינאַט.

ביאָגראַפיעס.

פון „קי־דאַ־דעקסיקאָן.

נאַדיאַ קארעני.

איהרע ביאָגראַפען קאָנען באַוואַפּן נישט פעסטשטעלען ,ווען עס האָט זיך אָנגעהויבען איהרע אַרטיסטישע טעטיגקייט.

מען ווייסט נאָר ,אַז איהר אַמפּלואַ, וועגען ליבהאָבערינס און ד יראָזינע ראָלען שפּילט זי שוין פון איהר טיפסטער יוגענד אָן.

נאָך אַלס קינד ,דערצעהלט איהר מוטער, פלעגט נאַדיאַ זיך שוין אָפּט בענוצען מיט'ן וואָרט : ליב.

ביי יעדער געלעגענהייט פלעגט זי זאָגען : „איך האָב ליב דאָס, אָדער, איך האָב דאָס נישט ליב".

קאַרעני איז אַ גרויסע מגנגת. קאָנסאָר ביי האָט זיך אַמאָל מיט איהר זינגען אַזוי שטאַרק ענטציקט, אַז ער האָט זיך אויסגעדריקט :

— אַ שאָד, וואָס קאַרעני איז נישט קיין מאַנספּערשוין. אין איהר געהט פערלוירען אַ וועלטענער חזן.

די גאַלעריע האַלט שטאַרק פון איהר זינגען. די גאַלעריקעס האָבען ליב האַרציגקייט אין זינגען און דאָס פערמאָגט קאַרעני. אַ חוץ־דעם רעדט זי דאָך נישט ווען זי זינגט... דעריבער איז די גאַלעריע פון איהר דאָפּעלט צופרידען.

צופרידען זענען נאָר נישט מיר, די ביאָגראַפען. דערפון, וואָס זי טראָגט אַזאַ נאָמען ווי נאַדיאַ קאַרעני, לויט וועלכען עס איז נישט אַזוי לייכט אויסצוגעפינען פון וועלכע נאַציע עס איז איהר אָפּשטאַמונג.

נאָר פערפאַלען ,עס וועט טאַקע קאָסטען אַ ביסעל אָנשטרענגונג, אָבער דערגעהן, וועט מען דאָך פאָרט.

קאָנקורענץ.

עס הערשט קאָנקורענץ
אויף אַלע געביטען,
וואו ס'מסחר'ן צוויי, —
גלייך האָט איהר אַ דריטען.

צי צעדניק, צי שטאָף,
צי הערינג, צי שוכטער —
איהר האָט איבעראַל
אַ קראָם ביי אַ קראָמער.

פּאַרטייען, פּאָליטיק,
מאַנדאַטען און כלאַפּען ;
מען מסחר'ט, מען ליגט
און דר'ערד מיט די זאַקען.

ווינטער.

ס'בלאָזט פון פאָרנט
ס'בלאָזט פון אונטען,
גרויסע היטלען,
בייזע הינטען.

שוואַרצע וואָלקענס
פראָסטען, גרווידען,
און מיין קעלער
שטעהט אָהן קוילען.

און מיין מאַנטעל
איז צעריסען
און עס פעהלט אַפּט
ביז'ן אַ ביסען.

שפּאָס פון פאַמיליען־ווינקעל

זיך אַליין אַרויסגעגעבען.

ערשטער פריינד : ווי שפּעט דענקסטו בין איך געבאָטען ביינאַכט אַהיים געקומען ?

צווייטער פריינד : פיער אַזייגער פאַר־טאָג.

ערשטער פריינד : אָה, איצט ווייס איך שוין, אַז דיין ווייב דערצעהלט דיר אַלעס.

אַנ'איבעריגע זאַך.

יונגערמאַן (צו אַנ'עלטערען מאַן) : ווי שעמט איהר זיך נישט איצט חתונה צו האָבען, איהר האָט דאָך שוין קיין ציינער נישט !

עלטערער מאַן : איך הער עס איצט צום ערשטען מאָל, אַז צום חתונה האָבען דאַרף מען האָבען ציינער.

דער פּאָרזיכטיגער.

מאַן (צו זיין פרוי, וואָס רוכט אויף בעט) : הערסט, איידער די כאַפּסט געמען פון, זאָלסטו נישט פערגעסען צו בעהאַלטען אַלע שירות וואָס בעפינען זיך אין צימער.

פרוי (ערשטוינט) : וואָס, האָסט מורא זיי וועלען נישט אוועקנעבּ'ענען די שירות ?

מאַן : ניין, איך האָב מורא, טאָמער וועלען זיי די שירות דערקענען...

ער גלויבט איהם.

— הערט איהר, מיין פרוי ווייסט נישט פון קיין שטאַליק, ווי האַלט זיך זעהר קליין.

— איך פערשטעה דאָס אַליין, אַז נישט וואָלט זי דאָך דיך נישט גענומען.

אָט פאַרוואָס.

— פאַרוואָס האָט דער אויבערשטער ביי איזב'ן אַלץ צוגענומען אָבער דאָס ווייב נישט ?

— ווייל ווען ער וואָלט ביי איהם צוגענומען דאָס ווייב, וואָל ער אַזוי פיל צרות נישט געהאַט.

זיין גאַנצן לעבן געווען אַ יוד, און געשטאָרבן אַלס קריסט מיט די ווערטער „יאָ, רבי, איך בין אַ יוד“.

(ענדע פון 6־טער זייט).

בײַ רעטאָלט אויף דער לאָדזער יודישער בינע נישט געוועהן. עס וועהט אוים, אַז פיינמאַן וועט זיך אַזוי שנעל נישט שיידען מיט'ן לאָדזער טעאַטער־פּובליקום. מען טרעט צו צו פּראָבען פון „אוריאל אַקאָסטאַ“.

פיינמאַנ'ס געזונד־צושטאַנד האָט זיך דערווייל פערערגערט. די דאָקטוירים האָבען איהם פערבאָטען זיך אויפצורעגען, דאָס איז געפעהרליך בײַ זיין ריקער פיגור, אָבער ווי אַזוי קאָן ער פאָלגען די דאָקטוירים, אַז ער לעבט יעדע ראָל איבער, אַז די לײַדען פון אטעלאָ און פון אוריאל אַקאָסטאַ זענען זיינע לײַדען, און אַזוי האָט עס פּאַסירט, אַז דאָנערשטאָג דעם 1. יולי 1909, 12 אַ זייגער בײַטאָג האָט ער זיך אויף דער פּראָבע פון „אוריאל אַקאָסטאַ“ אַזוי אױפגערעגט, אַז בײַם בערימטען מאָנאָלאָג „יאָ, רבי, איך בין אַ יוד“, האָט ער אויסזאָגענדיג די ערשטע ווערטער, זיך פּלוצלונג אַראָפּגעלאָזט אויף דער ערד ווי אַ אונטערגעהאַקטער בוים.

עס איז געוואָרען אַ טומעל. מען האָט שנעל געבראַכט אַ דאָקטאָר, אָבער עס איז שוין געווען צו שפּעט.

יוליוס אַדלער, וואָס איז דעם זעלבען טאָג גראָד אָנגעקומען קיין לאָדז, און געוואָלט בעגריסען פיינמאַנען, האָט זיין בעגריסונגס־וואָרט געמוזט ענדערען אויף אַ הספד.

אָבער ווען דער ערשטער צושמעטערענדער איינדרוק פון דער קאַטאַסטראָפע איז אַריבער, האָט זיך אָנגעהויבען אַ נייע זאָרג בײַ דער פּרוי פון טראַגיש פערשטאָרבענעם און בײַ דער דירעקציע און די אַקטיאָרען.

לויט די אַמאָליגע רוסישע געזעצען האָט אַ אויסלענדישער יוד נישט געטאָרט אַרײַנקומען אין רוסלאַנד. פיינמאַן אַלס אויסלענדישער יוד איז אויך אַרונטערגעפאַלען אונטער דעם געזעץ. כדי אָבער ער זאָל פאָרט קאָנען קומען, האָט מען איהם פערשאַפט אַ פּאַס אויף אַן אַנדערען, קריסטליכען נאָמען, או זעס האָט געהייסען, אַז זיגמונט פיינמאַן איז נאָר זיין בינע־נאָמען.

אָפיציעל, איז אַלזאָ געשטאָרבען נישט זיגמונט פיינמאַן, נאָר עפּעס אַ קריסט, וואָס דאַרף געבראַכט ווערען צו קבורה אויפ'ן קריסטליכען בית־עולם...

עס האָבען זיך אָנגעהויבען השתדלות'ן דאָרט וואו מען דאַרף ביז עס איז זאָגדבערג'ן געלונגען צו ברענגען פיינמאַנ'ן צו אייביגער רוה אויפ'ן לאָדזער יודישען בית־עולם.

די לויה איז געווען אַ גראַנדיעזע. אַ סך פון טעאַטער־פּובליקום האָבען זיך אין איהר בעטייליגט. הספדים האָבען געהאַלטען יוליוס אַדלער, טיטעלמאַן, מאַרק ארנשטיין, ישעיה אונגער און אַנדערעס.

צו דער ערשטער יאָהרצייט זענען געקומען קיין לאָדז די אלמנה מיט איהרע צוויי טעכטער צילי און לילי, און געשטעלט זייער מאַן און פאָטער אַ פּרעכטיגע מצבה, וואָס שטעלט מיט זיך פאָר אַ אָפּגעהאַקטען בוים, און פון אונטען זענען איינגערעכנט די וויכטיגסטע פּיעסען פון פיינמאַנען.

אָבער נישט נאָר אין לאָדז, נאָר אויך אין לאָנדאָן, וואו פיינמאַן האָט אַזויפיל כחות אַוועקגעגעבען פאַר דער יודישער בינע, האָט מען איהם געגרינדעט שטעלען אַ דענקמאָל.

אַ גרויסע פערעהרער פון פיינמאַן האָבען אויף זיין נאָמען געעפענט דאָס פּאַוויליאָן־טעאַטער, עס פערוואַנדעלט אין אַ פאָלקס־טעאַטער אויף אַקציעס, און אָרגאַניזירט אין איהם 2 טרופּעס: איינע פאַר דער ריינער דראַמע. די דראַמע האָט זיך געעפענט מיט מאַרק ארנשטיינ'ס „ווילנער בעל־הבית'ל“ אונטער דער השגחה פון מחבר, און די דראַמאַטישער טרופּע זענען געווען די רעשטלעך פון פּרץ הירשביינ'ס טרופּע ווי נעמי, בן־עמי און דער בעליבטער זשעלאַזאָ. די צווייטע טרופּע האָט, צום ערשטען מאָל אין דער געשיכטע פון יודישען טעאַטער, געוואָלט פלעגען די יודישע אָפּערע. אין דער שפּיץ פון דער טרופּע איז געשטאַנען דער בעליבטער זינגער יוסף ווינאָגראַדאָוו און נאָך אייניגע אַנדערע זעהענע יודישע קרעפטען פון די רוסישע אָפּערען טעאַטערס. די אָפּערע האָט זיך געעפענט מיט אַ אָריגינעלע יודישע אָפּערע „קעניג אחז“, טעקסט און מוזיק פון קאָמ־אַיטאָר אַלבאַ, וועלכער האָט זי אַליין אויפגעפיהרט, דערנאָך זענען אויפגעפיהרט געוואָרען אויף יודיש „ריגאָלעטאָ“ א. אַ.

לײַדער האָט דאָס טעאַטער, וואָס זיין געשיכטע איז אַ בלעטעל פאַר זיך, לאַנג נישט עקזיסטירט. דער טעאַטער־בנין איז פערקויפט געוואָרען פאַר אַ קינאָ.

געבליבען אַלס זכר פון זיגמונט פיינמאַן ווערען איינינע געדרוקטע פּיעסען זיינע, און די מצבה אויפ'ן לאָדזער יודישען בית־עולם, וואָס האָט אויך לעצטענס אָנגעהויבען צו בעקומען שפּאַלטען...

קינאָ־טעאַטער
„CAPITOL“
רוג זאַוואַדסקאַ און זאַכאַדניאַ.

גרויסער יו"ט־פּראָגראַם: דער לעצטער בעפעהל
היינט פּרעמיערע פון מעכטיגען פילם
EMIL JANINNGS
אין דער ראָלע פון רוסישען גרויספירשט —
אויסערדעם: צום ערשטען מאָל אין לאָדז דער אַקטועלער פילם א. נ.: לאָדז. דער הויפּט־צענטער פון דער פּוילישער טעקסטיל־אינדוסטריע, פּראָדוקציע „Irafilm“

קינאָ־טעאַטער
ZACHĘTA
זגערזשער 26, בײַם פּלאַץ קאָשטשעלני
פערשטאַרקטער סימפאָנ. אָרקעסטער אונטער דער לייטונג פון ה' ד. שימקעוויטש.
פון היינט גרויסער יום־טוב־פּראָגראַם!
עס ווערט דעמאָנסטרירט די פּרעכטיגע דראַמע. וועלכע בעציוּבערט דעם צושויער א. נ.:
„נאַכט־פייגעל“
— אין די הויפּט־ראָלען: —
LUCJANO ALBERTINI i VIVIAN GIBSON
— אין די הויפּט־ראָלען: —
אָנהויב היינט און מאָרגען 12 אַ זייגער בײַטאָג. אויפ'ן ערשטען סעאַנס זענען די פּרייזען פון אַלע פּלעצער צו 50 גר.
דער נעכסטער פּראָגראַם ? ? ?

PORADNIA WENEROLOGICZNA
פון דאָקטוירים־ספּעציאַליסטען
זאַוואַדסקאַ 1.
גאָר פאַר וועגערישע הויט־קראַנקהייטען און מענער־שוועכע. אַנאַליזען פון בלוט און אויספלוס אויף סיפיליס און טריפּער. קאָנסיליומס מיט ספּעציאַליסטען פון אורואָלאָגיע און נערווען־קראַנקהייטען. קוואַרץ־לאַמפּ. עלעקטרישער הייל־קאַבינעט קאָסמעטיק.
— — — טעגליך פון 8 פריה ביז 9 אָוונט. — — —
פון 11 ביז 12 בײַטאָג און פון 2 ביז 3 נאָכמיטאָג נעהמט אָן אַ פרוי־דאָקטער פאַר קינדער און פרויען.
זונטאָג פון 9 פריה ביז 2 נאָכמיטאָג.
— — בעזונדער וואַרטע־צימער פאַר פרויען. — —
וויזיט 3 זל.

לעטשניצע פון דאָקטוירים ספּעציאַליסטען
און דענטיסטישער קאַבינעט.
נאַוואָטשינער 11, טעלעפאָן 37-63
אָפען פון 9 פריה ביז 7 אָוונט.

ד"ר וואָלינסקי נעוו., חשלה, אויערן קר.	4—5
ד"ר קערשנער קינדער קראַנקהייטען	11-9 4½-5
ד"ר שיפּמאַן אינעוועניגע קראַנקהייטען	1—11
ד"ר לוביטש הויט און געשלעכט-קר.	1½—12½
ד"ר שמירנעלד נערווען און גײַסטיגע קר.	1— 2
ד"ר נאַלדבלאַט אויגען-קראַנקהייטען	½—12½
ד"ר פליאַסבערג כירורגישע קראַנקה.	2—1
ד"ר בערנשטיין פרויען און געבורטס-הילף	4—6

[illegible]
שטעלונג נעגען שקאַרלאַטין.
[illegible]
6—5 1—10
[illegible]
די לעטשניצע איז אויך טעטיג זונטאָג.

44 וויכטיג פאַר מחותנים 44
קויפט נישט קיין
מעבער
בעפאָר איהר איבערצייגט אייך נישט אין מײַן מעבעל־געשעפט
44 גדאַנסקאַ (דלוגאַ) 44
Ch. LAZNIK, tel. 62-56
נאָר בײַ מיר קאָנט איהר קויפען מעבעל, וגם און בילליג
44 בעמערקונג: אויך קויף איך געניצטע מעבעל, דיוואַנעס, פּעלצען, ניי־מאַשינען און צאָהל די העכסטע פּרייזען 44
קומט און איבערצייגט אייך!

געדענקט איינמאָל פאַר אַלעמאָל!
נאָר טעל. 36-69
Szybka Pomoc Krawiecka
ul. PIOTRKOWSKA 110 (אין הויף)

אויספּרעסען אַ גאַנג זל. 2.80
אַ קלייד 2,60 מיט'ן אָפּנעהמען און אָפּשיקען. פאַרבען, כעמיש־רייניגען, רעפּעראַטורען, איבעראַרבייטונגען אין קינסטליך־צערעווען. אַלץ ווערט אויסגעפיהרט אין אַ קורצער צייט. אויף װאַרטען טעלעפ. פּערלאַנג שיק איך אַרויס שיק־יינגע
דער אַנשטאַלט איז טעטיג פון 5 פריה ביז 1 בײַנאַכט

LEKARZ DENTYSTA צאהן־אַרצט
St. GELBERG
אַבאַרניאַ 15, טעל. 31-08.
היילט גאַנץ פערנאַכלעסיגטע ציינער און מויל־קראַנקהייטען, ציהונג אָהן שמערצען, היילט מיט ליכט־בעשטראַהלונג, ספּעציעלער לאַבאָראַטאָריום פון קינסטליכע ציינער
נעהמט אָן פון 9 פריה ביז 7 אָוונט.

פעלד־בעטען
לעזשאַקעס, קינדער־שטיהלען
פון דער פירמע „OMEGA“
מיט פיל יעהריגע גאַראַנטיע
פאַבריק לאָדז, יוליוש־גאַס 4
צו בעקומען אין אַלע מעבעל־געשעפטען

Dr. med. NIEWIAŻSKI
ספּעציאַליסט פאַר סיפיליס, טריפּער און הויט־קראַנקהייטען
בעהאַנדלונג פון מענער־שוועכע.
האָט זיך איבערגעצויגען אויף אַנדזשעיאַ 5
נעהמט אָן פון 8 – 10 פריה און פון 5–9 אין אָוונט
בעזונדערער וואַרטע־זאַל פאַר פרויען.

ACETATSEIDE
einfach und gezwirnt – roh und gefärbt zu bekommen in der Firma:
Inż. J. BORNSTEIN i S-ka
Zawadzka No. 1 Telef. 25-38

פעלץ־ווארען
קען מען קויפען אַם בילליגסטען און אויף די בעקוועמסטע בעדינגונגען
נאָר בײַ דער לאַנג־יעהריגער פירמע
ל. ב. פעפער, וואָלטשאַנסקאַ 42, טעלעפאָן 04-78.
בעמערקונג: די קירזשנער־ווערקשטעל געפינט זיך אויפ'ן אָרט.
די אַרבייט ווערט אויסגעפיהרט פּינקטליך און רייעל.

אויף גינסטיגע בעדינגונגען! סטאָפּ־בעטען, שפּאַציר וועגעלך, מאַטראַצען געבעטען, וועלכע ווי אויך צו האַלטן בעטען „Patent“ לויט מאָס [illegible] און אויסגעבעסערטע אַבילליגסטען
אין פאַבריק־לאַגער
"DOBROPOL" Łódź
Piotrkowska 73 w podwórzu

MIEJSKI KINEMATOGRAF OŚWIATOWY
Wodny Rynek (róg Rokicińskiej) tel. 18-26
Dojazd tramwajami 16 i 10.
Od poniedziałku, dnia 17-go do poniedziałku, dnia 31 grudnia 1928 r. wł.
Program świąteczny!
Dla młodzieży i dorosłych:
„SZALEŃCY”
Dramat w 10 aktach z cyklu „My pierwsza Brygada”
W rolach głównych: Irena Gawęcka, Marjan Czauski, Jerzy Kobusz, Al. Starża, Bolesław Szczurkiewicz, Marek Oróg.
Następny program: „SERCE”

Dr. med.
W. EYCHNER
גינעקאָלאָג־אַקושער
זגערזשער 11.
טעל. 34-72
נעהמט אָן פון 6–8 אָוונט.

Dr. HELLER
ספּעציאַליסט פאַר הויט־און ווענערישע קראַנקהייטען.
נאַווראָט 2
נעהמט אָן ביז 10 פריה, 1—2 און פון 4—8 אָוו. פאַר פרויען בעזונדער פון 4—5 נאָכמיטאָג. [illegible]
צוריקגעקעהרט.

כיטשריפט־ביוראָ
א. האַכבערג פּאָנסקאַ 1 טעל. 36-77.
ערלעדיגט אַלע אַרט געריכטליכע־ און שטייער־אַנגעלעגענהייטען און אַלע אַמטען אויך אויף לאָדזער וואָיעוואָדשאַפט רייעל און פּינקטליך.
בעמערקונג: וועגען פערשידענע שטייער־פראַגען נעהמט איך פּערזענליך אָן צווישען 5–6 נאָכמיטאָג.
כ'קויף „אויס פּאַטענטען אויפ'ן יאָהר 1929.

קעטלערינס
ווערען געזוכט.
צו ווענדען זיך אין אַדמיניסטראַציע פון נ. פאָלקסבלאַט.

KINO SPÓŁDZIELNI
SIENKIEWICZA 40.

אנהויב אין גען. טעג 3.30 נאכמיטאג
שבת, זונטאג און יום-טוב 2 נאכמיטאג
לעצטער סעאנס 9.0 אווענד. אויפ׳ן ער-
שטען סעאנס זענען די פרייזען פערקלענ.

פון דינסטאג, דעם 25 דעצעמבער ביז מאנטאג, דעם 31 דעצעמבער ד. י. איינשליסליך

„די איבערפרוי״ (Tesha)

גרויסע לעבענס דראמע אין 10 גרויסע אקטען. אין די הויפטראלען:

Marja Korda i Jameson Thomas

נעכסטער פראגראם: „דער רייזע״. ריהרענדע לעבענס דראמע אין די הויפטראלען Charles de Veygt i Helga Thomas

Grand-Kino

סימפאנישער ארקעסטער אונטער דער לייטונג פון ה׳ ר. קאנטאר.
אנהויב 4.30 נאכמיטאג, שבת און זונטאג פון 12 א זייגער בייטאג.

היינט און פאלגענדע טעג!
רוהם פון שפאנונג! וואהנזיניגע דרייסטקייט! גרויל פון סענסאציע! אונגעווועהנליכער פילם א. נ.

„פאניק״

ליבע, טיגערן, מיליאנערן און HARRY PEEL
א מאסע איינדרוקען! א מאסע עמאציעס!

קינא „סירענא״

KINO TEATR „SYRENA"
ŁÓDŹ ALEKSANDROWSKA 37 TEL. 49-48

אלעקסאנדראווסקא 37, טעל. 48-49.
דער זאל איז גוט בעהייצט.

פון דינסטאג, דעם 25 ביז מאנטאג, דעם 31 דעצעמבער ה. י. גרויסע יום-טוב-סענסאציע!
די געפעהרליכסטע קאנקורענטען פון TOM MIX, Buck Jones, Ken Maynard

Gary Cooper i William Power

אין דעם גרויסען סענסאציאנעלען פילם

די רעכט פון דעם שטארקערען

פערשטארקטער סימפאנישער ארקעסטער. אנאנס! קורצליך דער לעצטער שלאגער: „די וועלט אין פלאמען״.

קינא MIMOZA
178 קילינסקי 178.
פערשטארקטער ארקעסטער
דער זאל איז גוט בעהייצט

גרויסע פרעמיערע! היינט און פאלגענדע טעג! גרויסע פרעמיערע!

„דער שטיפערישער פירשט״

אין די הויפטראלען: מאנומענטאלע מזרח-דראמע. אין די הויפטראלען:

Natalja Kowanko i Jacque Catelain

נעכסטער פראגראם: „דעם שייכ׳ס טאכטער״

HEMOROIDY

HEMORIN KLAWE

Dr. ADAM
GROSGLIK
Al. Kościuszki 27
tel. 51-78,
הויט און וענערישע קראנקהייטן און ליכט-שטראל אינסט.
בעטען פון 4—7 און אבענד
צוריקגעקערט

קאסע-שרענק

פאר סוחרים און פראווינ-צער קאפערטיוען-בענק געלעגענהייטליך און ביליג צו פערקויפען אויף גוטע בעדינגונגען. צו ער-פאהרען אין אדמ. 3320

צום קארנאוואל

עמפפעהלט איך דער געעהרטער קונדשאפט די נייעסטע

פראנצויזישע פערפומען, טואלעט-זייפען, :: פודער, קעלנישע בלומען-וואסערן

ווי אויך א רייכען אויס-וואהל פון אלער ארט קאסמעטיק

צו שטוינענד ביליגע פרייזען.

Perfumerja J. DRUKIER
ZAWADZKA 11, tel. 75-92.

פאר ענגראסיסטען — ראבאט. פאר ענגראסיסטען — ראבאט.

לעטשניצע פון דאקטוירים ספעציאליסטען
און ערצטליך-רענטגענישער קאבינעט
זגיערסקא 17 טעל. 16-33.

ד״ר [illegible]	[illegible]	10—11 8—5 7—6
ד״ר [illegible]	[illegible]	10—11 1—6
ד״ר [illegible]	[illegible]	1—2 7—8
ד״ר [illegible]	[illegible]	12—2
ד״ר [illegible]	קינדער-קראנקהייטען	10—12 4—6
ד״ר [illegible]	[illegible]	11½—1 5—6
ד״ר קאנטאר	[illegible]	4—5 און 1—2
ד״ר [illegible]	[illegible]	11—1 5½—7
ד״ר [illegible]	רענטגען	10—12 5—6
א. [illegible]	צאהן-ארצט	5—7
ג. [illegible]	צאהן-ארצט	9—2

[illegible]
א רענטגען-אינסטיטוט
[illegible]
די לעטשניצע איז [illegible] אפען [illegible] ווי אין דער שטאט.

ערצטליך-קאסמעטיש. קאבינעט
[illegible] מ. מארקוס [illegible] פון 5—7 [illegible]

Dr. med. I. WAJNBERG
CEGIELNIANA 47, tel. 26-62

אינערליכע קראנקהייטען. ספעציעל פאר לונגען-און הארץ-קראנקהייטען, בעשטראהלונגען און קינסטליכע [illegible]. אין דערהיים פון 3—5 נאכמיטאג

צוריקגעקערט.

Dr. med.
B. Robinzon
אינערליכע און קינדער-קראנקהייטען.
פעטריקאווער 10, טעל. 31-86
עמפפאנגט פון 8—9½ פריה און פון 3½—4½ נאכמ.

Dr. med. J. LUBICZ
ORTOPEDA, Gdańska 28, tel. 41-46

קראנקהייטען פון די ביינער, געלענקען, פערקרימונגען פון די פלייצעס און גלידער.
איינציגע פראקסיס פון נייסטליכע ארטאפעדישע [illegible], [illegible] פלאטפוסען, קינסט-ליכע פיס, [illegible] א. ז. וו.
עמפפאנגט פון 5—7 אין אווענד.

ווארנונג!

אזוי ווי עס האבען זיך בעוויזען אין שטאט פערשידענע נאכגעמאכטע פעלד-בעטען, מאך איך בעקאנט דאס געעהרטע פובליקום, אז די עכט-פאטענטירטע בעטען, עכט-פאטענטירטע, זענען פערזעהען נאר מיט דער שוץ-מארקע

PALMA-PATENT

פאר וועלכע מיר זענען פעראנטווארטליך ביז 3 יאהר.
— צו בעקומען אין אלע געשעפטען. —

אויסערדעם, בעזיצען מיר שטענדיג אויף לאגער אין א גרויסען אויסוואהל
ניקעל-בעטען, אמעריקאנקעס,
ניקעל-קינדער-בעטען, קינדער-וועגעלעך,
טיש-בעטען, קינדער-בענקעלעך
מעטער-מאס, אויף רעדלעך.

מאטראצען נעבעטע, שאטקאווע און קאנאדיסקע.
קאזעטקעס און טאפטשאנעס.

בעמ.: בעטלעך מיט וועגעלעך ווייס אדער ברוין 17 זל., פאלאווע-בעטלעך 14 זל.
רעעלע בעהאנדלונג. :: פאבריקס-פרייזען. :: זעמטליכע רעפאראטורן.
הורט! לאדז, פאלנאצנא 24, טעל. 31-85. דעטייל!

דאס לאדזער לעבן

נייער פאלקסבלאט

28 דאנערשטאג — טו עבת תרפ"ט

דעצעמבער

זון-אויפגאנג 7.44
זון-אינטערגאנג 3.28

ליכט-צינדען: 3.12

וואיעוואדע וועט אנעהמען ניי-יאהר-וואונשען

פארן מלוכה-פרעזידענט און רעגירונג

(ה) אזוי ווי יעדעס יאהר וועט אויך דעם 1. יאנואר, דער לאדזשער וואיעוואדע יאשששאלט אנעהמען ניי-יאהרס וואונשען פארן מלוכה-פרעזידענט און פאר דער רעגירונג.

נייער פאסט-טאריף

אויף אהנע אדרעסען.

(2) פון 1-טען יאנואר ווערט איינגעפיהרט א נייער פאסט און טעלעפאן-טאריף: א בריף ביז 50 גראם אהן אנ'אדרעס וועט קאסטען 5 גראשען. ווי בריף אהן אדרעסען זענען איצט א נייעס. דאס ווערען אזעלכע בריף, וואס מ'וועט קענען שיקען אין א גרעסערע צאהל אהן אדרעס. דהיינו: פאר ראקטורים, ארוואקאטען, ס'חרים א. ד. גל. די פאסט וועט לויט איהרע רשימות שוין אליין רעמאלם פונאנדערטיילען די בריף.

דער אפצאהל פון רעקאמענדירטע בריף אין לאנד וועט געהעכערט ווערען פון 40 אויף 50 גר., קיין אויסלאנד פון 50 גראשען אויף 60 גר.

צווייטע שטעטישע טעלעפאן-געשפרעכען וועלען געהעכערט מיט 10 פראצענט.

א נייער ארבייטס-רעגולאמין

איז אויסגעארבייט געווארען דורך אינדוסטריעלער.

(2) ביים ארבייטס-אינספעקטאר קומען פאר קאנפערענצען צווישען די אינדוסטריעלער-פעראיינען און די פראפעסיאנעלע ארבייטער-פעראיינען. געהערט דעם נייעם ארבייטס-רעגולאמין, שטראף-טאבעלען א. אז. וו., וועלכע זענען אויסגעארבייט געווארען דורך די אינדוסטריעלער פעראיינען.

די ארבייטס-פארשטעהער זענען נישט מסכים אויף א גאנצע רייה פונקטען פון נייעם רעגולאמין.

לאווניקעס פאר די ארבייטס-געריכטען.

(2) דעם 29 דעצעמבער ענדיגט זיך דער טערמין ביז וועלכען די פראפעסיאנעלע פעראיינען דארפען אריינטראגען רשימות פון זייערע קאנדידאטען אויף לאווניקעס אין די ארבייטס-געריכטע.

די לאדזשער פראפעסיאנעלע פעראיינען זענען איצט בעשעפטיגט מיט צונויפשטעלען די ראזינע רשימות, וועלכע וועלען אפגעשיקט ווערען אין ארבייטס-מיניסטעריום.

מ'קויפט אויס וועניג פאטענטען.

(2) ביז איצט האבען אויסגעקויפט פאטענטען, נאר 20 פראצענט פון די הענדלער או אינדוסטריעלער, וועלכע האבען אויסגעקויפט פאטענטען אויפ'ן יאהר 1928.

אהיימגעפאהרען צו די עלטערען אויף יום-טוב

און געפינען דעם טויט אונטער די רעדער פון צוג.

(2) אויף דער באהן-ליניע נעבען אושעניץ האט מען געפונען א טויטען קערפער פון א זעלנער.

ס'איז ארויסגערופען געווארען די מיליטער-זשאנדארמעריע פון לאדז, וועלכע האט פעסטגעשטעלט, אז דער זעלנער איז יאן קאנקאל, וועלכער איז אהיימגעפאהרען צו זיינע עלטערען אויף די חנוכה, אריבערגעהענדיג איבער די באהן-ליניע איז אנגעפאהרען א צוג און קאנקאל איז דערהרג'עט געווארען.

ערלויבענישען אויף טראגען געוועהר.

(2) דעם 31 דעצעמבער ה. י. ענדיגט זיך דער טערמין פון אפגעבען ביטעס אויף ערלויבענישען צו טראגען געוועהר.

קינאמאטאגראפען אין די שולען.

(ה) ווי מיר דערוויסען זיך וועט אין נייעם יאהר איינגעפיהרט ווערען אין די שולען קינאמאטאגראפישע אפאראטען, וועלכע וועלען דעמאנסטרירען פאר די שילער וויסענשאפטליכע פילמען.

„פיליעס" פון שטיינערטס סחורות

פאבריקס-מייסטער האבען בע'גנב'עט די פירמע שטיינערט אויף עטליכע הונדערט טויזענד זלאטים.

(2) זייט א לענגערע צייט האט די פערוואלטונג פון קארל שטיינערטס פאבריק בעקומען אנאנימע בריף, אז אין דער פאבריק קומען פאר גרויסע סיסטעמאטישע גנבות פון פערטיגע סחורות. א דאנק די ראזיגע אנאנימען איז ענטדעקט געווארען א גרויסע אפערע מיט רעשטלעך און סחורות, וואס ווערען אויסגעארבייט אין דער פאבריק.

די ערשטע אויספארשונג האט פעסטגעשטעלט, אז די שאדענס בעטרעפען עטליכע הונדערט טויזענד זלאטים. די סחורות האבען גע'גנב'עט די מייסטערס, מאגאזיניערען און סחורה-דרוקערס.

די גנבים זענען ענטדעקט געווארען דורך דעם אויספארשונגס-אמט, וועלכער האט ארומגעשטעלט דעם גאנצען פאבריקס-געביט מיט אגענטען, וועלכע האבען טאקע בעמערקט די מייסטערס כאקאלאווסקי און וואיטאשקעוויטש און דעם ארבייטער פאביאנטשיק טראגען ארויס סחורה פון דער פאבריק און טראגען זיי אוועק צו א הענדלער פון מאנופאקטור-רעשטלעך אויף גדאנסקא גאס. די חברה-לייט זענען גלייך ארעסטירט געווארען און ביי יעדען פון זיי האט מען אויך געפונען א קליין לאגער'ל פון שטיינערטס סחורות.

ליבעס אוואנטורע, וועלכע האט דערפיהרט צום מארד.

(2) אין דארף פיאסקי איז פארגעקומען א מארד אויפ'ן ראמאנטישען באדען. צוויי דארפס-קאוואלירען סטעפאנסקי און קאוואלסקי האבען זיך געליבט אין איין מיידעל א געוויסע אננא קארשישיסקא. קארשישינסקא האט זיך פון די ביידע קאנקורענטען אויסגעקליבען קאוואלסקי'ן, סטעפאנסקי האט דערפון שטארק געליטען און נאך א בעראטונג מיט זיין חבר וואלענטי סמעראווסקי, האבען זיי בעשלאסען אפצורוימען פון דער וועלט דעם קאנקורענט קאוואלסקי. נישט לאנג געטראכט האבען די צוויי מערדער קאוואלסקי'ן פערנארט אין א שטאב אריין און איהם מיט א האק ערמארדעט.

דער מארד איז פארגעקומען דינסטאג און דעם טויטען קערפער האט מען ערשט געפונען נעכטען אינדערפריה. ביידע מערדער זענען ארעסטירט געווארען, ביי איינעם האט מען געפונען א פערבלוטיגטען אנצוג, ביים צווייטען די האק, מיט וועלכער קאוואלסקי איז ערמארדעט געווארען.

דרייסטע איינברוכס-גנבה אין מיטען-שטאט

ס'איז אויסגערויבט געווארן דאס מאנופאקטור-געשעפט פון דער פירמא רעסטעל

(ה) נעכטען איז ווידער ארורכגעפיהרט געווארען א גרויסע גנבה. דאסמאל ביי דער מאנופאקטור-פירמע רעסטעל אויף פיעטריקאווער 84.

דעם 24 ה. ח. האט דער הויפט-פערקויפער פון דער דערמאהנטער פירמע חיים צוגעמאכט דאס געשעפט און מיטגענומען די שליסלען מיט זיך. נעכטען אינדערפריה ווען חיים איז געקומען צו דער ארבייט האט ער בעמערקט א גרויסען אומארדנונג. ער האט מיטגעטיילט דעם קאמיסאריאט און אויפ'ן ארט זענען אנגעקומען: אינספעקטאר נאסעק, קאמיסאר מיקא און עטליכע פאליציי-בעאמטע.

די גנבים האבען זיך אריינבעקומען אין געשעפט דורך דעם שכנו'ס'דיגען געוועלב, וואס שטעהט איצט לעדיג און ווערט איצט רעמאנטירט פאר דער פירמע „מארקאני". די גנבים האבען צונויפגעבט מאנופאקטור-סחורות אויף 15 טויזענד זל. די גנבים האט מען דערווייל נישט געכאפט.

סאציאל-עקאנאמישע בעראטונג פון „התאחדות" אין פוילען.

דעם 9-טען ה. ח. איז פארגעקומען אין לאדז א „התאחדות"-בעראטונג, געווידמעט סאציאל-עקאנאמישע אויפגאבען פון דער פארטיי. אין דער דאזיגער בעראטונג, וואס איז צונויפגערופען געווארען דורכ'ן אלוועלטליכען צענטראל-קאמיטעט פון „התאחדות", האבען זיך בעטייליגט א חוץ מיטגלידער פון צ. ק. אויך א רייה חברים פון לאדז, ווארשא, קראקע או לעמבערג, וועלכע שטעהען בראש פון סאציאל-עקאנאמישע אינסטיטוציעס. אין דעם רעזולטאט פון דער בעראטונג זענען צ. אנד. אנגענומען געווארען פאלגענדע רעזאלוציעס, וועגען דער שטעלונג פון „התאחדות" צו דער קאאפעראטיווער בעוועגונג:

א) די ציוניסטישע ארבייטס-פארטיי „התאחדות" אין פוילען שטעלט פעסט, אז די יודישע קאאפעראטיווע בעוועגונג דארף זיין אנ'אומאפהענגיגע, אונפארטייאישע און מיט אנ'ענטשידענער נאציאנאלער טענדענץ.

ב) בכדי צו זיכערן די דורכפיהרונג פון די אויבענדערמאהנטע פאסטולאטען און כדי צו פערהיטען, אז די יודישע קאאפעראטיווע בעוועגונג אין פוילען זאל נישט אריינפאלען אין די הענד פון נישט-געזעלשאפטליכע עלעמענטען, וועלען די פארשטעהער פון דער ציוניסטישער ארבייטס-פארטיי „התאחדות" אין פוילען שטרעבען צו פעראייניגען אינערהאלב דער קאאפעראטיווע אלע די עלעמענטען, וואס שטעהען אויף דעמזעלבען שטאנדפונקט.

ג) וועהענדיג אין דער קאאפעראציע איינעם פון די וויכטיגסטע פאקטארען אין פראצעס פון פראדוקטיוויזירונג פון די יודישע פאלקס-מאסען, בעשליסט די ציוניסטישע ארבייטער-פארטיי „התאחדות" אין פוילען צו שטיצען זיך אינערהאלב פון דער קאאפעראציע, אין דער ערשטער רייה אויף די ארבייטענדע שיכטען פון פאלק.

Dr. MED. J. BETTE

ספעציאל-ארצט פאר אינערליכע-און קינדער-קראנקה.

פיעטריקאווער 6, טעל. 44-95.

נעמט אן פון 8 ביז 11 און פון 4 ביז 6 אווענד.

יודישער קאמער-טעאטער „ארט"

לייטונג: מ. בראדערזאן.

זאכאדניא 43

היינט-2 פארשטעלונגען: אנהויב 7.45 (פאפולערע פרייזען) און 10 אין אווענד

מארגען, שבת - 3 פארשטעלונגען: אנהויב 4 נאכמ. (פרייזען פון 75 גר. ביז 3 זל.), 7.45 (פאפולערע פרייזען) און 10 א זייגער אין אווענד

„לאטקעס"

1) איבערטויר | 3) קאפעליוש | 5) קיילע-ביילע | 7) וואסער-טרעגער | 9) חייב און געליבטע
2) נאקטורען | 4) באלעבאטיש | 6) מוריגו אליבאבא | 8) לאטקעס | 10) ס'יידישע געסעל

טעקסטען פון משה בראדערזאן, משה נאדיר, אהרן צייטלין און ב. קאזונער. מוזיק: דוד ביינעלמאן און י. בוים.

די קאסע איז אפען טעגליך פון 6 אוו., שבת פון 1.30 ביז 5 נאכמ. און פון 7 אוועגד.

וויטערדיגע ארעסטען

אין צוזאמענהאנג מיט דער פאבאר-אפערע.

(ב) אין צוזאמענהאנג מיט דער פאבאר-אפערע אין לאדז, דערוויסען מיר זיך, אז ס'איז ארעסטירט געווארען א געוויסע פרוי, וועלכע איז א פריינדין פון איינעם פון די ארעסטירטע מיליטער-דאקטוירים.

דער ארעסט איז פארגעקומען צוליב א צעטעלע, וואס דער ארעסטירטער האט ארויסגעשיקט צו דער דאזיגער פרוי.

א ווילדע קאץ

צובייסט 9 פערזאן און א גרויסע צאהל הינד און קעץ.

(מ) דעם 24 ה. ח. האט מען בעמערקט א משוגע'נע קאץ פון אנ'אונבעקאנטען אייגנטימער אויף נאפיארקאווסקא 148. די דאזיגע קאץ האט צובייסען 9 פערזאן, וועלכע ס'האט גלייך אנגעהויבען צו היילען.

צוליב דעם, וואס די קראנקע קאץ האט אויך צובייסען א בעדייטענדע צאהל הינד און קעץ האט די געזונדהייטס-אפטיילונג ביים מאגיסטראט ארויסגעגעבען א רייה פעראדנונגען, כדי נישט צו דערלאזען דאס פערשפרייטען זיך פון דער קרענק.

ס'פעהלט יוקס אין לאדז

איז נאך אמעריקא אויך מכבד...

די טעקסטיל-אינדוסטריע ברענגט ארויס א גרויסע צאהל אמעריקאנער אלטע שטרימף און די רייסערייען. די טראנספארטען זענען פריי פון צאל, גלייך מיט א.ע איבריגע רוה-שטאפען.

לעצטענס האט זיך גענומען בעמערקען אויפ'ן מארק א גרויסע צאהל שטרימף, וועלכע שטאמען פון'ם אפפאל.

כדי צו פערהיטען פון אזעלכע פאלען, האט דער פינאנץ-מיניסטעריום פעראָרדנט ארורכצופיהרען קאנטראלען, ווי אזוי עס ווערען אויסגענוצט די אפפאל-שטרימף, וועלכע ווערען געבראכט אין די רייסערייען.

יעדער אונטערנעהמונג, וועלכע בעקומט אזעלכע טראנספארטען, איז מחויב צו מעלדען וועגען טראנספארט קומט אן, כדי מען זאל קענען ארורכפיהרען א קאנטראלע.

דער חשבון איז צוק

טריומף פון א לאדזער רעכען מייסטער

דער בעריהמטער לאדזער יודישער רעכען-מייסטער ה' ש. פינקעלשטיין, וועלכער האט מיט זיינע אויסערגעוועהנליכע מאטעמאטישע עקספערימענטען ממש פערוואונדערט די אגענטען עסטע מאטעמאטיקער אין אויסלאנד, איז צוריקגעקומען קיין פוילען און אין ווארשא אפגעהאלטען נאך א נייעם סוקצעס.

די אנקעטען-קאמיסיע ביי דעם מיניסטעריום-ראט האט פארגעלעגט פינקעלשטיינען אן ארבייט, וועלכע עס האט בעדארפט אין נארמאלע בעדינגונגען דויערן 2 וואכען, און עס האבען ביי דער ארבייט געארבעט זיין בעשעפטיגט כאטש 12 בעאמטע. ה' פינקעלשטיין האט די ארבייט איינער אליין אויסגעפיהרט אין 5 טאג. די אמטליכע מעסטען זענען פון דעם פאקט ענטציקט.

ה' פינקעלשטיין איז איינגעלאדען געווארען אלס רויפט-קאנטראלער אין דעם הויפט-סטאטיסטישען אמט אין ווארשא.

דער נייער בעאמטער פון דעם פינאנץ-מיניסטעריום פערגרעסערט אזוי ארום מיט זיך די צאהל פון די בעוואוסטע לאדזער אויף א נייעם געביט.

מעסער-שטעכערייען.

(2) די היי-יעהריגע חנוכה-טעג זענען אויך נישט אראפ אהן א רייה מעסער-שטעכערייען פון שיכורים. אזעלכע געשלעגען מיט מעסערס זענען פארגעקומען אויף אלעקסאנדראווסקא 100, וואיטאווסקא 22, אבראמאווסקי 14, פושעטוסלאווא 6. עטליכע שווער-פערוואונדעטע זענען אפגעפיהרט געווארען אין שפיטאל.

א גנבה אין צאל-מאגאזינען.

(כ) אין צאל-מאגאזין אויפ'ן פאבריקס-באהנהויף האבען גנבים ארויסגע'גנב'עט א כאלען סחורה פאר 10 טויזענד זל.

די פאליציי האט אונטערגענומען א אויספארשונג.

אפטייקען

היינטיגע נאכט-דיזשורען.

(2) היינט ביינאכט דיזשורירען פאלגענדע אפטייקען: וואישיצקי, נאפיארקאווסקא 27; דאנציגער לעצקי, פיעטריקאווער 127; אילניצקי, וואלטשאנסקא 37; לייצמעבער, פל. וואלנאשטשי 3; קארטשאק, פאלאנסקי 1; ...

פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע.

א״י דעלעגאציע פון קרן-קימת קומט קיין לאדז. — קרן היסוד. — פאלקס-אוניווערזיטעט.

איבערמארגן פרייטאג, דעם 4 יאנואר, קומט קיין לאדז די ארץ־ישראל־דעלעגאציע פון קרן־קימת, וועלכע בעשטעהט פון מיטגליד פון ציוניס־טישן אקציאנס־קאמיטעט און אנגעזעהענעם פיהרער פון דער א״י־יוגער אי־ביטערשאפט, ה׳ א. הארצפעלד, העברעאישן דיכטער און שריפטשטעלער נ. ביסטריצקי, הרב קוק פון עפולה און אדוו. י. בוימפעלד פון תל־אביב.

די חשוב׳ע געסט ווערט פארגעברייט א געהעריגע קבלת־פנים.

אויסערדעם וועט זונטאג, ד. 6. יאנואר, 8.30 אווענד איינגעארדנט ווערען אין פילהארמאניע־זאל א פייערליכע אקאדעמיע מיט דער בעטייליגונג פון די מיטגלידער פון דער א״י־דעלעגאציע.

אין צוזאמענהאנג מיט דעם בעזוך פון דער דעלעגאציע אין אונזער שטאט ווערט צוזאמענגערופן קיין לאדז א קאנפערענץ פון די קרן־קימת־עסקנים אין לאדזער קרייז.

דאס גענויע פראגראם פון קבלת־פנים, אקאדעמיע ווי אויך די פרטים וועגען דער קרייז־קאנפערענץ וועלען נאך בעזונדערס מיטגעטיילט ווערען.

•

מיטוואך איז אין לאקאל פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע פארגעקומען א גרעסערע בעראטונג פון יונגערע ציוניסטישע עסקנים אין צוזאמענהאנג מיט דעם קרן־היסוד־קאמפיין, וואס ווערט לעצטענס דורכגעפיהרט אין אונזער שטאט. עס איז פעסטגעשטעלט געווארען, אז אין דער ארבייט לטובת דעם „קרן־היסוד״ האבען די מעגליכקייט צו בעטייליגען זיך נישט בלויז די עלטערע עסקנים, נאר אויך די יונגערע, וועלכע קאנען אויף דעם געביט זעהר פיל אויפטון, נעהמענדיג רעקלאמאציעס אין זייערע קרייזען ווי אויך אין די קרייזען פון דער ווערקטעטיגער בעמיטעלטער יודישער בעפעלקערונג.

די אנוועזענדע האבען דעריבער אויסגעדריקט זייער גרייטקייט אקטיוו אנטייל צו נעהמען אין דער אקציע לטובת דעם ארץ־ישראל־אויפבוי־פאנד. צו דעם צוועק איז אויסגעוועהלט געווארען א ספעציעלער יוגענד־קאמיטעט פון „קרן־היסוד״ פון די ה״ה י. בערנשטיין, י. שאליט, אינזש. קראסוצקי, מאניסטער ש. גליבטער און ה׳ בערקא.

דער קאמיטעט וועגדט זיך מיט אן אויפרוף צו דער יודישער נאציאנאלער יוגענד, אויפצופאדערענדיג זי צו ערפילען איהר חוב און איינשליסען זיך צום יוגענד־קאמיטעט פאר דער אקטיווער מיטארבייט לטובת דעם „קרן־היסוד״.

•

מארגען מוצאי שבת, האלב 9 א זייגער קומט פאר א פיגנאר־זיצונג פון היגען קה״ר־קאמיטעט, אויף וועלכער דעפ. ד״ר ראזענבלאט און ד״ר אריה טארטאקאווער וועלען אפגעבען א בעריכט פון דער לעצטער סעסיע פון ציוניסטישען אקציאנס־קאמיטעט.

•

די לעצטע פארלעזונג פון דירעקטאר א. פערלמאן אין לאקאל פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע האט צוגעצויגען א זעהר גרויסען עולם, וועלכער האט זיך אויפמערקזאם צוגעהערט צום אינטערעסאנטען רעפעראט וועגען יודישע מוזיק.

מארגען שבת. 5 נאכמ. קומט אין לאקאל פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע ד. 7־טע העברעאישע פארלעזונג פון ציקל: „די נייע העברעאישע פאעזיע״, פרעלעגענט — ד״ר י. פרענקעל. שבת, 7.30 אווענד קומט פאר אין לאקאל פון „בני־ציון״ אויף רושנאווסקא 7 א פארלעזונג פון ד״ר ד. ראַוויטש אד״ט: „היגיענע אין טעגליכען לעבען.״ זונטאג, ד. 30 דעצעמבער ה. י. וועט ה׳ ד״ר מ. פעלדמאן האלטען א פארלעזונג אין „סיני״ (גלובנא 62) אד״ט: „סוכאטע אלס פאלקס־קראנקהייט״. דער איינגאנג צו אלע פארלעזונגען איז פריי.

פון קאנפעקציאנערן-פערבאנד

געוועהלט א נייע פערוואלטונג.

(:) דינסטאג אווענד איז אין איינענעם לאקאל (קאנסטאנטינער 10) פארגעקומען די יעהרליכע אלגעמיינע פערזאמלונג פון קאנפעקציאנערן־פערבאנד.

די פערזאמלונג ווערט געעפענט פון פרעזעס מ. פיטעל, און אויף זיין פארשלאג בעעהרען די פערזאמעלטע די פערשטארבענע מיטגלידער מיט אויפשטעהען פון די ערטער.

אלס פארזיצענדער פון דער פערזאמלונג ווערט געוועהלט ה׳ י. כימאוויטש, וועלכער לאדענט אין אלס בייזיצענדע די ה״ה: מ. לעדערמאן, ש. מעש און לעווקאוויטש. סעקרעטאר ה׳ מענדעלסאן.

נאכדעם ווי ס׳ווערט איינשטימיג אנגענומען די טאג־ארדנונג גיט ה. פרעזעס ה׳ מאסטע אפ דעם טעטיגקייטס־בעריכט פון וועלכען ס׳איז צו זעהען, אז דער פעראיין האט ענטוויקעלט א בעפרידיגענדע טעטיגקייט לטובת די מיטגלידער.

דער בעריכט רופט ארויס א דעבאטע אין וועלכער ס׳בעטייליגען זיך די ה״ה: מ. פיטעל, ש. מאסטע, י. לעדערמאן, קאיאווסקי, קארפ, מענדעלסאן, שמולזאפט, מ. אייטן, כימאוויטש, ווינטרויב א. אנד.

צום סוף דריקט די פערזאמלונג אויס צוטרוי דער אלטער פערוואלטונג, און מ׳טרעט צו צו וועהלען א נייע פערוואלטונג.

געוועהלט ווענען געווארען די ה״ה: מ. פיטעל, ש. מאסטע, ל. האלבערג, ק. קאפמאן, ל. קארפ, מ. אייטן, י. פערשענאוויטש, ל. פיוולאוויטש, א. וואלמאן, ש. אקסענבערג, י. ל. ווינטרויב, י. כימאוויטש, ש. ראזוני, א. קאיאווסקי, און א. ל. ראמב.

נאך די וואהלען ווענען מצד די פערזאמעלטע אראנזשירער געווארען א רייהע פארשלאגען, וועלכע די נייע פערוואלטונג דארף אין משך פון איהר קאדענץ רעאליזירען.

זרבבלס פארלעזונג.

ווי בעוואוסט איז דער בעקאנטער ארבייטער־פיהרער ה׳ זרבבל מיט א 2 וואכען צוריק געקומען פון א״י, די מארגענדיגע פארלעזונג, וואס קומט פאר פארמיטאג אין פילהארמאניע האט דעריבער ארויסגערופען אן אינטערעס ביי אלע, וואס אינטערעסירען זיך מיט׳ן א״י פראבלעם און מיט יודישע ארבייטער־פראגען.

צום וועלט-צוזאמענפאהר פון „ברית טרומפעלדאר״.

דינסטאג דעם 25|12 1928 איז פארגעקומען א זיצונג פון די הנהגה, אויף וועלכער ס׳איז געווארען געוועהלט א דעלעגאציע צום וועלט־צוזאמענפאהר פון „ברית־טרומפעלדאר״ אין ווארשא דעם 1|1 1929, פון פאלגענדע הערען: הויפט־פיהרער אינזש. ס. בארנשטיין, וואַרנאן צבי, מינץ יהודה, גייפערט זאב, ווינבערגער אשר, ברוטמאן ישראל. גלייכצייטיג פאהרט מיט א רעפרעזענטאציאנס־גרופע מיט׳ן פאהן און אוניפארמען צו בעטייליגען זיך אין דער רעפילארע.

באל פון פרויען-שוץ-פעראיין.

דער פרויען־שוץ פעראיין ארדענט איין מארגען שבת אין אווענט אין זאל פון גראנד־קאפע אב־געוועהלט א. נ. „אין לאנד פון שנייי״.

אויפ׳ן באל וועלען פארגעקומען פיל פערשיידענע אטראקציעס.

פון החלוץ „המרכזי״.

היינטיגען שבת 7 אווענד פינקטליך קומט פאר אין לאקאל פון דער ציונ. ארג. (צעגעלנ. 4) דער המשך פון דער אלגעמיינער פערזאמלונג פון „החלוץ המרכזי״ אויף דער טאג־ארדנונג: רעפעראטען וועגען דער צוקונפטיגער ארבייט, וואהלען פון ועד און פערשידענעס.

•

„דער יודישער בעל-מלאכה אין לעבען און אין דער ליטעראטור״.

א. ד. ט. קומט פאר שבת ד. 29. דעצעמבער ה. י. 5 נ. מ. אין האנדווערקער־פעראיין אגראדאווע 9 א פארלעזונג פון ראטמאן ה׳ י. ליכטענשטיין.

די טעמע, דער רעפערענט און די טעמען פון דער פארלעזונג זאגען צו צו זיין אינטערעסאנט. דער פרייז פון א בילעט איז צוגענגליך (50 גראשען).

אין „אררט״

די „לאטקעס״ שלאגען רעקארד.

דער איצטיגער פראגראם א. נ. „לאטקעס״ א. נ. שלאגט דעם רעקארד פון ערפאלג אין דעם איצטיגען סעזאן.

דער פראגראם קלאפט אויסגעצייכענט, און נומער נאך נומער ווערט אויפגענומען מיט דער גרעסטער שפאנונג און אנערקענונג.

א גרויסער טייל נומערען ווערט ביסירט, או צו די אפלאדיסמענטען נעהמט גאר קיין סוף נישט.

דער לאדזער קולטורעלער יודישער עולם האט זיך צוגעבונדען צו זיין „אררט״, און ביי יעדער געלעגענהייט ווייזט ער איהם ארויס זיין אויפמערקזאמקייט און ווארימע בעציהונג.

היינט ווערט געשפילט 2 מאל: 7,45 און 10 אין אווענד.

מארגען, שבת: 3 מאל — 4 נאכמיטאג, 7,45 און 10 אין אווענד.

פון טעאטער פאפוליארי.

מארגען אין אווענט — „יונת פירולקעס״, שבת, זונטאג און מיטוואך „די וועלט אהן מענער״.

אין זאל אויף גייערס-מארק.

שבת, זונטאג, מאנטאג און דינסטאג: „דער זעלנער פון דער קעניגין פון מאראסקאר״, זונטאג בייטאג „באושע נאראזעניע״ אויסגעפיהרט דורך דעם מאניושקי געזאנג־פעראיין.

א גרויסען סילוועסטער-אווענט.

מיט א רייכען און פרייליכען פראגראם ארדענען איין די ארטיסטען פון פאפוליארען טעאטער אין טעאטער אויף אגראדאווע נאס 18 און אין זאל אויף גייערס מארק פיעטריקאווער 295.

הארטנעקיגע פעךשטאפונג

דיק־דארם־קאטאר, בלוטשטאונגען, גאלדענע אדער, ווערט דורך דעם געברויך פון ביטערוואסער

!Franciszka Józefa

פריהמארגענס און אווענד צו א האלב גלאז געצליך בעווייזט.

ערצטליכע עפאכמענער, בעשטעטיגען, אז דאס נאטירליכע ביטערוואסער פראנץ יאזעף ווירקט נענצליך שמערצלאז ביי דארם־רייצבארקייט.

צו בעקומען אין אלע אפטייקען און סקלאד־אפטעקערסקיעס.

פאלקס-אוניווערזיטעט ביי דער ציוניסטישער ארגאניזאציע.

מארגען, שבת 2 פארלעזונגען:

5 נאכמ. אין לאקאל פון דער ציוניסטישער ארג. (צעגעלנ. 4) — ד״ר י. פרענקעל: „השירה העבריה החדשה״ (הרצאה 7)

7.30 אווענד אין לאקאל „בני ציון״ (רזשאווסקא 7) — ד״ר ד. ראוויטש: „היגיענע אין טעגליכען לעבען״ איינגאנג פריי

די נאהענטסטע פארלעזונג:

5 נ״מ אין לאקאל פון „סיני״ (גלובנא) 62 — ד״ר מ. פעלדמאן: „סוכאטע אלס פאלקס־קראנקהייט״.

האנדווערקער-פעראיין, אגראדאווא 9.

מארגען, שבת, דעם 29. דעצעמבער ה. י. 5 א זייגער נאכמ. קומט פאר אין לאקאל פון פעראיין, אגראדאווא 9

א פארלעזונג

פון ראטמאן ה׳ י. ליכטענשטיין

אויף דאס טעמע:

„דער יוד. בעל-מלאכה אין לעבען און אין דער ליטעראטור״

טעזען: 1) דער בעל מלאכה אינ׳ם אמאליגען געמא, 2) דער צ. ך און די „חברה״, 3) „בני״ אין „המון״, 4) דער בעל־מלאכה אין די יודישע פאלק־שאפונג, 5) די „פועל״ס״ שטוב ביי מענדעלע׳ן, 6) „עמך״ ביים שלום עליכמ׳ן, 7) בעל־מלאכה און פראלעטאריער ביי פרצ׳ן, 8) אהרן שוסטער ביי ווייסענבערג׳ן, 9) די „דריי פייגן״ פון אש׳ט קילער־געמעל, 10) סך הכל׳צן אין פערספעקטיוון.

2424

בילעטען צום פרייז פון 50 גר. צו בעקומען אין טאג פון דער פארלעזונג ביי דער קאסע.

טעלעגראמען.

פאליטישער אטענטאט אין זאגרעב.

בעלגראד, 27. (אטע) אין זאגרעב איז אויסגעפיהרט געווארען אן אנפאל אויפ׳ן אגענט פון דער פאליטישער פאליציי גראוער. דער אנפאל האט וואהרשיינליך א פאליטישען גרונד. דער אנפאל איז פארגעקומען אויף פאלגענדער אופן! אין מאמענט, ווען גראוער איז דורכגעגאנגען נעבען דער גאראזש אין דעם גרעסטען קאפע אין זאגרעב, האט זיך פון הינטער די פאלטענס ארויסגערוקט א האנד מיט א רעוואלווער, גראוער איז פערוואונדעט געווארען, דער אנפאלער איז ענטלאפען.

איינערליכע הלואה אין רוסלאנד

מאסקווא, 27. (פ. טעל.) די סאוויעטישע רעגירונג האט געהעכערט די סומע פון דער צווייטער אינערליכער הלואה אויף אינדוסטריע־צוועקען פון 500 אויף 550 מיליאן רובל. דער בעשלוס איז אנגענומען געווארען צוליב דעם, וואס די דערמאהנטע הלואה איז שוין אונטערגעשריבען געווארען אויף 494 מיליאן רובל, בעת דער טערמין פון אונטערשרייבען ענדיגט זיך ערשט דעם 1. יאנואר, די דאזיגע הלואה האט א גרויסען ערפאלג.

אנטי-יודישע עקסצעסען אין א ווייסרוסישען שטעדטעל.

ריגא, 27. (יט״א טעלעגראפיש) פון מינסק מעלדעט מען, אז אין שטעטעל טישיניץ זענען פארגעקומען ערנסטע אנטי־יודישע עקסצעסען, ארבייטע רוענען אנגעפאלען אויף די דורכגעהענדע יודען, זיי געשלאגען און עטליכע פערוואונדעט, זיי האבען זיך אריינגעריסען אין יודישע קראמען און זיי דעמאלירט.

די מאכט איז וועהר ענערגיש ארויסגעטרעטען צו ליקווידירען די עקסצעסען, ס׳זענען פארגעקומען מאסען־ארעסטען פון די פאגראמשטשיקעס.

אברהם רייזען אין מינסק.

מינסק, 27. (יט״א טעלעגראפיש) אהער איז אנגעקומען דער דיכטער אברהם רייזען, די יודישע ארגאניזאציעס האבען פאר׳ן דיכטער איינגעארדנט א פייערליכען קבלת־פנים.

עקספעדיציע צום צפון-פאל.

ווין, 27. (יט״א טעלעגראפיש) פון מאסקווא טעלעגראפירט מען, אז דער בעקאנטער פראפעסאר סאמאילאוויטש, דער פיהרער פון דער קראסין עקספעדיציע פיהרט אונטערהאנדלונגען מיט רוסישע ארגאניזאציעס וועגען אנטיילנעהמען אין א צפעליך עקספעדיציע אויפ׳ן צפון־פאל.

2000 דאלאר

פאר׳ן יודישען וויסענש. אינסטיטוט.

פאריז, 27. (יט״א טעלעגראפיש) דער יודישער גביר ראבריי האט מנדב געווען 2000 דאלאר פאר׳ן יודישען וויסענשאפטליכען אינסטיטוט אין ווילנא צום אנדענק פון זיין שווער, דעם יודישען היסטאריקער הערמאן בארא, וועלכער איז געשטארבען אין יאהר 1922 אין קיעוו.

אויפנאהמע ביים נציב-העליון.

ירושלים, 27. (יט״א טעלעגראפיש) ביידע הויפט־רבנים זענען אויפגענומען געווארען דורך דעם נציב העליון לארד טשענסעלאר.

דעפעשע פון ד״ר ווייצמאן צו סער טשענסעלאר.

בערלין, 27. (יט״א טעלעגראפיש) נאכ׳ן פערענדיגען די זיצונגען פון אקציאנס־קאמיטעט האט ד״ר ווייצמאן אוועקגעשיקט א גליקוואונש־דעפעשע צו סער טשענסעלאר, צוליב׳ן איבערנעהמען זיין אמט. לארד טשענסעלאר האט טעלעגראפיש געדאנקט פאר דער דעפעשע.

סאטיספאקציע פאר א געשדודפטען יוד.

בערלין, 27. (יט״א טעלעגראפיש) אין הסכם מיט׳ן געריכטס־אורטייל האט די טירינגער רעגירונג אויסגעצאהלט דעם געוו. פרעזידענט פון דער רייכסבאנק, דעם יוד לעב — 35 טויזענד רייכסמארק לעב איז בשעתו אהן שום מאטיווען געקינדיגט געווארען פון זיין פאסטען צוליב דער אנטיסעמיטישער העצע, וואס די פעלקישע האבען געגען איהם געפיהרט. לעב האט פערלאנגט א סאטיספאקציע, דער פראצעס האט זיך געצויגען עטליכע יאהר און האט זיך געענדיגט לטובת לעב׳ן.

פון די קינאמאטאגראפען

„לונא״.

אין „לונא״ געהט א פילם „די לעצטע צארען״ דער פילם מאכט א שטארקען איינדרוק אויף דעם צושויער.

„קאפיטאל״.

אין קינא „קאפיטאל״ געהט דער גרויסער פילם „דער לעצטער בעפעהל״ מיט עמיל יאנינגס אין דער הויפט־ראלע.

„גראנד קינא״.

אין „גראנד קינא״ געהט א פילם א. נ. „פאניק״ מיט הארי פיל אין דער הויפט־ראלע. הארי פילס איינפאלען זענען שטוינענד, לייבען און טיגערן גיבען צו דעם פילם זיין טערקווירינקייט.

„פאלאס״.

אין קינא „פאלאס״ ווערט געגעבען א פילם „מענשען אהן נערווען״. אויסערדעם ווערט געגעבען א לוסטיגע 2 אקטיגע קאמעדיע.

„אדעאן״.

אין קינא טעאטער „אדעאן״ געהט א יודיש פילם א. נ. „פיערלעשער״.

מעלדונגען.

לומדי שעורי ערב בגליל שייבלער קילינסקי 116.

3440

אין שעורי ערב קילינסקי 116 ווערט געלערנט יעדען טאג פון 8־10 אווענד גמרא, דורך דעם, בעל מסביר ר׳ אברהם יצחק ערעלמאן פרייטאג צו נאכט ווערט געלערנט פון 7 ביז 10 מדרש תנחומה און פסוק ישעי׳ שבת פרית פון 7,30 ביז 9,30 ווערט געלערנט רב שלחן ערוך הלכת שבת און די הפטורה פון די וואך. איינשרייבען קאן מען זיך און שעורי ערב יעדען טאג פון 8 ביז 10 אווענד און קאנצעלאריע. די פערוואלטונג.

CASINO

הײַנט און פאָלג. טעג! גרויסע פּרעמיערע!

איבערראַשנדיקער פילם פון שאַטענס און גלאַנץ פון מאַכט! פון גרויסקייט און צאָרן פון דער מאַכט! פון גליק און ליבעס-קושען!

פּרעזידענט – (PREZYDENT)

אין דער הויפּט-ראָלע: דער אָפּגאָט פון אַלע
IWAN MOZŻUCHIN

ערשיטערנדע און פּערכאַפּענדע ערצעהלונג פון אַ יונגען דאָרפס-יונג, וועלכער האָט נאָך פיל אוואַנטוריטישע איבערלעבונגען, איבערגעגעבן דורך די מאַכט אין לאַנד.

אָנהויב פון די סעאַנסן: 4.30 נאָכמיטאָג. אָרקעסטער אונטער דער לייטונג פון ה' ל. קאַנטאָר. אָנהויב פון די סעאַנסן: 4.30 נאָכמיטאָג.

שבת און זונטאָג פון 12—3 נאָכמ. זענען די פּרייזן פון אַלע פּלעצער 50 גר. און 1 זל.

הײַנט און פאָלגענדע טעג! ווידערהאָלונג פון דער גרויער פּרעמיערע! צום ערשטען מאָל אין לאָדז דער נײַער שפּאַנענדער שלאַגער-פילם א. ג.

קינא-טעאַטער פּריקאַ
פּראַנציסקאַנסקאַ 31

די פערמשפּט'ע (SKAZAŃCY)

גרויסע טראַגעדיע פון געפענגעניש. רעזשיסירט פון Rudolf Meinert אין די הויפּט-ראָלען:

Albert Steinrück, Małgorzata Schiegel, Erick Kaiser Tietz, Fryda Richard.

ספּעציעל געקליבענער אָרקעסטער! ◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆ דער זאַל איז גוט בעהייצט.

פּרייזען פון די פּלעצער: באַלקאָן—1.20, I—1 זל., II—75 גר., III—50 גר.

צופאָהר מיט די טראַמוואַיען נומ' 1 און 14.

ווער עס וויל

רייכער אויסוואַהל! גאַראַנטירטע אַרבייט!

קויפען שלאָף-צימער, שפּייז-צימער, קאַבינעטען ווי אויך איינצעל זאָל זיך ווענדען נאָר צו די איבעראַל בעקאַנטע סאָלידע פירמע

I.M. Terkeltaub 12 Narutowicza 12

w podwórzu, telefon 34-18.

מעבעל

ביליגסטע פּרייזען בעקוועמסטע בעדינגונגען!

קאַלאָשען בחנם!

ווייל טראָגענדיג אַזעלכע, ערשפּאָרט מען מעהר געלד אויף די זוילען!

קויפענדיג צו די אונטען בעצייכענטע שפּאָט ביליגע פּרייזען נור ביי

ה. שיינפינקעל 44 Piotrkowska 44

מענער-קאַלאָשען:		באָטען:	
ריגער	8.75	קינדער	1 .50
שוועדישע	9.50	דאַמען גאַבאַרדין	16 00
רוסישע	10:50	ריגער גאַבאַרדין	18.00
קנאָבען	7.50	שוועדישע	21,00
דאַמען קאַלאָשען	6.75	פּעפּעגע 1-טע סאָרט	17.00
ריגער	7.50		

אייביג אויף לאַגער אַלע פאַסאָנס און נומערן GENTLEMAN, PEPEGE, TRETORN א. אנד.

ביז 20 פּראָצ. ביליגער פון דער קאָנקורענץ.

צי האָט איהר שוין בעזוכט דאָס לאַנג-עקזיסטירענדע שוך-געשעפט פון

י. טאַרקא, לאָדז צעגעלניאַנא 59

נוצט אויס די געלעגענהייט ווייל איהר בעקומט אַלע סאָרטען

שניעגאָווצעס און קאַלאָשען

לויט פאַבריקס-פּרייזען מיט 15 פּראָצ. ראַבאַט אין דעטייל.

איך עמפּפעהל אויך צום קאַרנאַוואַל אַ גרויסען אויסוואַהל פון עלעגאַנטע דאַמען- און הערען-שיך, נייעסטע מאָדעלען צו זעהר ביליגע פּרייזען.

י. טאַרקא, לאָדז, צעגעלניאַנא 59.

בעמ.: איך עמפּפעהל אויך פערשידענע מעכאַנישע שיך, ווי אויך אינדישע גומי.

די פירמע עקזיסטירט פון יאָהר 1890.

אַדאַמען-שניידער-געזעלען

עס ווערט געזוכט

וואָס פערשטעהט גוט צו אַרבייטען פוטער-מענטעל קען זיך פון זאָפאָרט מעלדען אין פּעלץ-וואַרען-געשעפט פון

ישראל שוואַרצמאַן, נאַרוטאָוויטשאַ 42

בעמערקונג: בעזיכערטע אַרבייט אויף אַ גאַנץ יאָהר.

פּאַטעפאָנען, פּליטען,

וואַנד-זייגערס, אויף די בעסטע בעדינגונגען

— צו בעקומען ביי —

ס. ב. זודעק זגערזשער 10

השבת אבדה

כ'האָב פערלוירען 3 וועקסלען: 1) איין וועקסעל אויף 146 זל. אויסשטעלער שטייער, צאָהלבאַר דעם 11/2 1929 וואַרשא נאָוואָליפּקי 11, 2) אַ וועקסעל אויף 80 זל, און אַ וועקסעל אויף 75 זל. אויסשטעלער פּרענקעל, אַטאַמאַנטשוק.

דער ערליכער פינדער זאָל נעבענטען אָבצוגעבען צו ערבע, נאַרוטאָוויטשאַ 3 טעל. 71-05 אָדער פּאַסמאַק וואָלטשאַנסקאַ 13 טעל. 58-02.

אַ טיכטיגע פּערקן-פּערין

אין אַ בעסער שיך-געשעפט, ווערט געברויכט. – אָפּערטען אונטער ליט. "J." אין אדמ. פון דער צייטונג

ס'איז פערלוירן געוואָרן

אַ געצאָהלטער וועקסעל 200 זל. אויסשטעלער י. ערליך, ווסכאָדניאַ 16 אָרדע ה. זשעליכאָווסקי צאָהלבאַר געווען 15 דעצעמבער 1928 דער וועקסעל האָט פאַר קיינעם קיין שום ווערט ניט ווייל ער איז געצאָהלט געוואָרן, נאָר נישט איינגעריסען אָבצוגעבן צו י. ערליך, פּולנאָצנאַ 21.

צו אַלע, וועלכע

האָבען וועקסלען פון דער פירמא ווראָבלעווסקי, לאָדז, נאָוואָמיעיסקאַ 21. אויסגעשטעלט דורך: 1) מ. גאָלדשטיין, 2) ר. שער און 3) י. טראַכטענבערג, ווערען געבעטען אין זייער אייגענעם אינטערעס זיך צו פערשטענדיגן י. ג. ווראָבלעווסקי לאָדז, קעניגאַ 13

אַ צימער

אין צענטרום פון שטאָדט פּאַרטער אין פראָנט איז איבערצוגעבען פאַר אַ זייגער-מאַכער אָדער פאַר אַנ'אַנ-דערן צוועק פּאָלודניאָוואַ 22 ביי באַסישאַ.

אַ לערן-יונגעל

מיט גאָלדיגע צאָהלונג אין אַ ערשטקלאַסיגען מעבעל ווערקשטעל ווערט געזוכט. צו מעלדען זיך ביי י. בארנשטיין פּעטריק. 115

יוגענד-סעקציע ביי פּועלי-אמוני-ישראל

לאָדז, ווסכאָדניאַ 66.

זונטאָג, פ' שמות דעם 30. דעצעמבער 8 אין אָווענד קומט פאָר אין אייגענעם לאָקאַל ווסכאָדניאַ 66 אַ גרויסער

יוגענד-מיטינג

א.ד.ט. "די יוד. אַרבייטער-יוגענד אין קאַמף פאַר איהר עקזיסטענץ"

גרויסטרעטען וועלען די ח"ח: דוד באָמזשעק, פאַלעק לאַנדענבערג, יצחק זילבערבערג, פ. אַלטמאַן, ב נוסבוים און. איינגאַנג פריי!

אַ שעהן מעבלירט צימער

פאַר 2 אַנשטענדיגע יונגע-לייט צו שלאָפען מאָנאַטליך צו צאָהלען, איז אָפּצוגעבן פּאָלודניאָוואַ 20 וו. 37 אַפּגאַנג 2-טער הויף לינקס.

אַ לערן יונגעל

פון אַנשטענדיגע עלטערן קען זיך מעלדען אין קאַפּעלוש ווערקשטעל ביי ווייס, יעראָזאָלימסקאַ 4

עס איז זאָפאָרט איבערצוגעבן

איין גוט איינגעפירטע מאַנגעל מיט דער וואָהנונג פּאַנסקאַ 15, אסטער.

בעקאַנטמאַכונג.

די אַלע, וועלכע בעזיצען פּראָטעסטירטע וועקסלען פון ל. געלבאַרד פון פּיעטריקאָוו ווערען געבעטען אין זייערע אייגענע אינטערעסען צו קומען צו ח. ראַטלעווי פּולנאָצנאַ 21. 6433

אַנ'אַנשטענדיגע פרוי

זוכט אַ שטעל אין דער ווירטשאַפט ביי אַנ'אַנשטענדיגער פאַמיליע. די אדרעס קען מען איבערגעבען אין אדמ.

2 שטובען

צו פערמיטען אין דער אַלטער שטאָדט פראָנט 2-טער שטאָק. צו ערפאַהרען פּאַנסקאַ 4 ביי שערמאַן טעגליך ביז 3 נאָכמיטאָג.

אַ הערען-שניידער געזעלען

קען זיך מעלדען אין קאָנפעקציע-געשעפט גלובנאַ 24 ביי זאַלצמאַן. 3430

זינגער

מאַשינען ווערען אויסגעבייט צו ביליגע פּרייזען

ג. גערשאָן זיגלען 29

CZARY

נאך נישט-געוועזענער פראגראם! גרויסער קאָפּערשלאָגער פון סעזאָן! לעצטע פּראָדוקציע פון 1923/29 יאָהר!

דער ליבלינג פון פעלקער

TOM MIX

דאס געשפענסט פון ווילדען מערב

אין בילדער: אונטער דער מאסקע פון א פערברעכער

קאָפּבריכענדע אָטראקציעס. משוגענע געיעגן. אויסערגעוועהנליכער אינהאַלט. | אויסערן פּראָגראַם אַ אמעריקאנער קאמעדיע.

קינא-טעאטער „PALACE" Piotrkowska 108.

צום ערשטען מאל אין פוילען! אויסערגעוועהנליכער גרויסער פראגראם! צום ערשטען מאל אין פוילען!

„מענשען אהן נערווען"

שפּאַנענדע סאַלאָן-סענסאַציע פון אַן אויסערגעוועהנליכער שפּאַנונג און עמאָציאָנירענדען אינהאַלט.

אין די הויפּטראָלען: ESTHER RALSTON i NELL HAMILTON ||| אויסער'ן פּראָגראַם: אַמעריקאַנער קאמעדיע.

CORSO

גרויסער סענסאַציאָנעלער פילם פון דער נייעסטער פּראָדוקציע 1928-29

מיט'ן אַמפּיל פון אינדישע שבטים אונטער'ן נאָמען:

„דער הערשער פון טאָל"

וואונדער-שענע איפּנאַהמען. אויסער'ן פּראָגראַם: אַ פאַרס.

WODEWIL

אין די מליונות פון ניו-יאָרק און מאַראָקאָ שפּילען זיך אָפּ ליבעס-פאַסירונגען, אויסנאַהמס אָריגינעלע אַקציע אין בילד א. נ.

„די מאַטראָזען אין בלאָנדזשענעם"

אין די הויפּט-ראָלען: George O'brien אין די שעהנסטע אַמעריקאַנערין Lois Moran אויסער'ן פּראָגראַם: אַ פאַרס.

ODEON

הוראַגאַן פון געלעכטער! די נישט לאַנג געזעהענע אַמעריקאַנער

PAT i PATACHON

אין בילד א. נ. RIFF i RAFF אלס פּיירלעשער

אין די הויפּט-ראָלען: Wallace Beery, Raym. Hatton

אויסער'ן פּראָגראַם: א פאַרס.

אנהויב פון די סעאַנסען: שבת זונטאג און יום-טוב - 12 א זייגער מיטאג.

APOLLO

סימפאָנישער אָרקעסטער אונטער דער לייטונג פון ה' צ. קאַנטאָר

היינט און פאָלגענדע טעג! דאס גרעסטע מייסטערווערק פון דעם סעזאָן א. נ.: היינט און פאָלגענדע טעג!

„אננא קארענינא" (Anna Karenina)

מעכטיגע דראַמע געשאַפען אויפ'ן גרונד פון דער בעקאַנטער ערצעהלונג פון גרויסען דיכטער גראַף לעוו טאָלסטאָי. אין דער הויפּטראָלע: דאָס שענסטע ליבעס-פּאָר GRETA GARBO i JOHN GILBERT. נעכסטער פּראָגראַם: „גיפטיגע ליבע" אין דער הויפּטראָלע Ramon Novarro

אָנהויב טעגליך 3 א זייגער נאָכמיטאָג, שבת, זונטאָג און יום טוב 12 א זייגער. אויפ'ן ערשטען טעאַנס ווענען די פּרייזען פּערקלענערט.

קינא „ERA"

פּרי-השר „פלאָרא" זאַמענהאָף 22 (באַלוט)

אנהויב פון די פאָרשטעלונגען אין נעוו. טעג 5 נאָכמיטאָג שבת און זונטאָג 2 א זייגער נאָכמ. פערשטערקטער סימפאָנישער אָרקעסטער אונטער דער לייטונג פון ה' עסטרייכער. דער זאל איז גוט בעהייצט.

היינט, פרייטאג צום לעצטען מאל!

„דער גרויספירשט פאהרט" (נאך אייז פרויז)

אין די הויפּטראָלען: BILLIE DOVE i CLIVE BROOK

גרויסע פּרעמיערע! מארגען, שבת גרויסע פּרעמיערע!

„די לעצטע פיר סעקונדען"

דראַמע אין 10 אַקטען.

אין דער הויפּטראָל MALICKA || אויסערן פּראגראם: א פארס אין צוויי אקטען.

חתונה-קליידער

ווי אויך אויף בעלער אויף אבנוך, זאַווי חופּה-קליידער און וועלאַנען צו גאַנץ צוגענגליכע פּרייזען באָרג איך אויס.

חנה אייזנער

13 בושעושינער 13, פראָנט, 2. שטאָק

Tu 63-30

„POGOTOWIE KRAWIECKIE" KIERSZA

אפען פון 5 פריה ביז 1 ביינאכט

פּריסט איף
גאַרניטורען . צו — 3 זל.
קליידער . „ 2.80 „
פּאַלטענעס . „ 3 — „
איינשליסליך מיט אננעמען און אבשיקען.

פאַרבען, כעמיש וואַשען, איבערווענדען, איבער-מאַכען, רעפּעראַציעס און קינסטליך פערצערעהען.

שניידער-אַטעליער, כעמישע וועשערי און פאַרבערייי

זשעראָמסקאַ 91 (פראָנט נעהעלב)

דער רענאָמירטער דאמען און הערן

פריזיער-אנשטאלט

H. BRAUER, Cegielniana 40

tel. 39-58.

עמפּפעהלט זיך דער געעהרטער קונדשאַפט.

מיט'ן חיינטיגען טאָג איז צוריקגעקעהרט p. Bolesław

לעטשניצע „זדראָוויע"

פון דאקטוירים ספּעציאַליסטען

נאוואמיעסקא 3 (ווסכאדניא 13)

טעל. 37-76.

אויגען	דר. קראוש	3 - 4, זונטאָג 10½-11½
נערווען	דר. בראָניסלאַוו פּרענקל	12½-1½ הויף פּרטטאָג
מאָגען און קישקעס	דר. אַל מאַרגאַליס	2—3 הויף זונטאָג און דינסטאָג
אינער-ליכע	דר. ניביאַנסקי דר. כאַץ דר. לעווי דר. כאַן הענריק	9½-11½ זונט. פּון 9½-11 12—2 זונטאָג 12—1 3--4½ זונטאָג 1—2 11—12 זונטאָג 11—12
קינדער	דר. סאלאַוויטשיק פּרק. דר. מאַשלאַנקאַ דר. פרעכנער	11—12½ און 4—5 זונטאָג 12—2 1½-2½ זונטאָג 10-12½ 5-6½ זונטאָג 9-16½
כירורגיש.	דר. פּערליס	12-1½ 6-7½ זונט. 11-1
פרויען	דר. אַראַנסאָן דר. איינעראַוויטש	12—1 זונטאָג 12—1 10½—11½ דינסטאָג 12½-1½ הויף פּרטטאָג
אויערן נאָז האַלז	דר. ראַבינאָוויטש	1—2, זונטאָג 12—1½
הויט און וועגעריש	דר. פאַלק דר. זאַנענבערג	5½-4½ זונטאָג 10-9 11-12 זונטאָג 10—12
רענטגען	דר. קיילמאן	3—7
מעד. קאָס-מעטיק	דר. פ. קאַגאַן	

וויזיטען אין שטאָט, מאָגען-שטעלען. רענטגענאָגראפיע. זעמטליכע דורכשטראַלונגען (קוואַרץ לאַמפּען). די לעטשניצע איז טעטיג פון 8.30 פריה ביז 7.30 אָוונט. זונטאָג — פון 8.30 ביז 2 נ. מ.

אויפפאָדערונג.

דערמיט פאָדער איך אויף דעם רושאַנדצע

אהרן בערגמאן, זאוואדזקא 15

אַז ער זאָל אָפּרופען זיין פּאַלש עדות-זאָגען, אָדער פּועל'ן ביי זיין משפחה, פאַר וועלכער ער האָט פאַלש עדות געזאָגט, צו געהן מיט מיר צו א דין-תורה אין משך פון 3 טאָג. אין געגענפאַל גיב איך איהם איבער דער פּראָקוראַטור.

דוד לעווקאָוויטש

3355 נאָוואָ-צעגעלניאַנאַ 24.

אכטונג, זאקען-פאבריקאנטען!

עס ווערט אויסגעארבייט

רענדער צו קינדער-שקארפעטן

אויף 14-ער און 16-ער פיינע מאַשינען מיט שטרייף-אַפּאַראַטען, ווי אויך נייען אויף ספּעציעלע ווים-מאַשינען. רעיעלע בעהאַנדלונג. ביליגע פּרייזן.

ביי מיכאלאוויטש, ווסכאדניא 50. 3426

אכטונג, טישלער!

— אָריגינעלע — פעטריקאווער

בעטען-דיקטען

105×118, 40 שטיק -.72 זל. צו בעקומען

גדאַנסקאַ 39 און זגערזשער 58.

Obwieszczenie.

Magistrat m. Łodzi niniejszem podaje do wiadomości publicznej, że Ministerstwo Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministerstwem Skarbu reskryptem z dn. 7. XII. 1928 r. Nr. SF. 1169/7/28/ Łódź oraz reskryptem z tegoż dnia Nr. SF. 1169/6/28/ Łódź zatwierdziło uchwalone przez Radę Miejską w dniu 4. X. 1928 roku stawki komunalnego dodatku do opłat państwowych od patentów na wyrób i sprzedaż trunków, przetworów wódczanych i spirytusowych na rok 1928 i na rok 1929 w wysokości następującej:

a) 75% opłaty państwowej od patentu **na wyrób** trunków, przetworów wódczanych i spirytusowych;

b) 150% „ „ od patentu **na sprzedaż trunków**, przetworów wódczanych i spirytusowych

Łódź, dnia grudnia 1928 roku.

Magistrat m. Łodzi.

Przewodniczący Wydziału Podatkowego
(—) L. KUK.

Prezydent
(—) B. ZIEMIĘCKI.

אַבאָנעמענטס-פּרייז: אין לאָדז — 5 זל. א חודש ... 8 זל.

Za Wydawnictwo „Najer Folksblat", spółdz. z odpowiedz. udziałami: Ch. J. Brzustowski i D. Silberberg. Redaktor odpowiedzialny Ch. Kaufman.

Czcionkami i druk „Najer Folksblat" Piotrkowska 21.